



ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ - СКОПЈЕ
ИНСТИТУТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ, ОДБРАНА И МИР

Број 4, Година II, 2011 година

БЕЗБЕДНОСНИ ДИЈАЛОЗИ

СПИСАНИЕ ОД ОБЛАСТА НА БЕЗБЕДНОСТА, ОДБРАНАТА И МИРОВНИТЕ НАУКИ

БЕЗБЕДНОСНИ ДИЈАЛОЗИ

ISSN 1857-7172

Број 4, Скопје 2011

Издавач
Филозофски факултет - Скопје
Институт за безбедност, одбрана и мир
Уредувачки одбор: тел. (+389) 2 3066 232, email: biljanav@fzf.ukim.edu.mk

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК
EDITOR IN CHIEF

Билјана Ванковска

ЗАМЕНИК НА ГЛАВНИОТ УРЕДНИК

Оливер Бакрески

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР - EDITORIAL BOARD

Митко КОТОВЧЕВСКИ, професор, Институт за безбедност, одбрана и мир

Зоран НАЦЕВ, професор, Институт за безбедност, одбрана и мир

Лидија ГЕОРГИЕВА, професор, Институт за безбедност, одбрана и мир

Марина МИТРЕВСКА, професор, Институт за безбедност, одбрана и мир

Тони МИЛЕСКИ, професор, Институт за безбедност, одбрана и мир

Jan OBERG, Sweden

Michael SHULTZ, Sweden

Franc-Lothar ALTMAN, Germany

James PETTIFER, Great Britain,

Costas DANOPOULOS, USA

Žarko PUHOVSKI, Croatia

Gorazd MESKO, Slovenia

Velizar SHALAMANOV, Bulgaria

Zelimir KESETOVIC, Serbia

ТЕХНИЧКИ СЕКРЕТАР

Сергеј ЦВЕТКОВСКИ, асистент, Институт за безбедност, одбрана и мир

Лектор на македонски јазик: Билјана Богданоска

Лектор на англиски јазик: Марија Боева

Компјутерска обработка: Бомат графикс

Печати: Бомат графикс

Тираж: 250

СОДРЖИНА

Научни трудови:

1. GLOBALISATION AND INDIAN CIVIL-MILITARY RELATIONS
Leena PARMAR 5
2. ЛЕГИТИМНОСТА НА УПОТРЕБАТА НА СИЛА ВО СЛУЧАЈОТ ЛИБИЈА
Рина КИРКОВА23
3. ЕКОНОМСКИТЕ ФАКТОРИ КАКО ПРЕДУСЛОВ ЗА ПОЈАВА НА
КОНФЛИКТИ
Срѓан МИЛАШИНОВИЌ, Оливер БАКРЕСКИ..... 37
4. INSTITUTIONALISED ORGANISED CRIME AND TERRORISM AS
CONSEQUENCES AND MEANS OF THE GENERAL CONCEPT OF
SYSTEMIC CORRUPTED FOREIGN POLICY
Miodrag LABOVIC55
5. CORPORATE SECURITY AND CRITICAL INFRASTRUCTURE
PROTECTION IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA: PERSPECTIVES
AND CHALLENGES
Metodi HADJI-JANEV, Stojan SLAVESKI..... 77
6. ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ КАКО БЕЗБЕДНОСНО-ПОЛИТИЧКИ
И ДЕСТА-БИЛИЗИРАЧКИ ФАКТОР ЗА РАЗВОЈ НА ОПШТЕСТВАТА
ВО ТРАНЗИЦИЈА (студ. на случај-Република Македонија)
Т.МИЛОШЕВСКА93
7. SECESSION AND SELF-DETERMINATION OF PEOPLE IN
INTERNATIONAL LAW: *The case of former Yugoslavia*,
Фросина Т. РЕМЕНСКИ 111
8. КОНЦЕПЦИИ НА СУВЕРЕНИТЕТ. ДИСКУРС, МЕТАТЕОРИЈА И
ПРАКСА.
Игор ЈОВАНОВСКИ 127

Стручни трудови:

1. „ЈАСМИН РЕВОЛУЦИЈА“ – ПРВАТА АВТЕНТИЧНА РЕВОЛУЦИЈА ВО
АРАПСКИОТ СВЕТ- ТУНИС
м-р Игор ЃОРЕСКИ..... 143
2. МЕТОДИ ЗА СУЗБИВАЊЕ НА МОДЕРНИОТ ТЕРОРИЗАМ
Ненад ТАНЕСКИ 161

GLOBALISATION AND INDIAN CIVIL-MILITARY RELATIONS
A NEW HOPE - AT INDIA PAKISTAN BORDER
A Culture of Peace Process in Kashmir
(A Case Study of a School Near LOC)

By
PROFESSOR Leena PARMAR
Email: leenaparmar5@gmail.com

INTRODUCTION

The conventional notion of security has been and remains State-centric with military as its major instrument, entrusted with the duty to defend the territorial integrity of the nation-state. No doubt, safeguarding territorial integrity from external aggression is most vital for the honorable existence of any nation-state. However there are equally, if not more vital concerns and facets of security, that are often, ignored in the specialized security discourse of military strategists-, where the concerned area is ravaged by militancy, hatred and innocent killings. Military security through armed and ammunitions with latest equipment's often neglects the social structures, people's movements, and non-state actors, thus making the entire process elitist, parochial and often insensitive.

The changing nature of Civil-Military Relations in Asia has been focus for any serious scholar of peace and security. This current research is on the Civil Military Relations, an Army – Corporate world initiative. This is aimed at bringing peace to the people of the Kashmir Valley.

In any discussion on national security, it would be useful to keep in mind the physical parameters of our concerns. In this context it would be worthwhile to recount a few facts which though otherwise well known are not adequately kept in view. India is the seventh largest country in the world. It has an area of about 3.3 million sq. kms land boundaries of 15,200 km, over 600 island territories, a coastline of over 7,500 km and an Exclusive Economic Zone (EEZ) of 2.5 million sq. km. We have land frontiers with six countries and maritime borders with five countries. Our island territories in the east, 1,300 km away from the mainland, are far closer to our Association for South East Asian Nation (ASEAN) neighbors. Except Haryana and Madhya Pradesh, all other states and some of the Union territories have one or more land or maritime borders which require to be safeguarded. Our borders with Pakistan and China are militarized; those with Pakistan generate a variety of threats to our country. While speaking about India's security concerns, it is also necessary to remember that our country represents an immense cultural and geographical diversity and socio-religious traditions, which go back to 5,000 years of recorded history. Every

major religion in the world is practiced in India; our Muslim population is the second largest in the world, significantly larger than that of Pakistan. The roots of India's secular and pluralistic traditions are embedded deep in our ancient history. [1]

Military professionalism is an influential but controversial concept in the study of civil-military relations. The Indian military has been unique among the armies in the developing world in several ways since the historical background and political context is different in each country. Yet, the framework enables us to study some of the trends of institutional development in Indian military organization. The typology offers us as a guide to systematize this current research finding. More-over no country is immune from the transnational influences that shape civil-military relations. Since the relationship between the military and society in each social system also reflects national and cultural considerations, the need of the hour is to understand developmental trends over time through imperial research findings.

India is the world's largest and most populous democracy and largest developing country with a democratic system. Surrounded by military-dominated and non-democratic states, it represents one of the most interesting cases of firm, stable, and authoritative civilian control of the military. It is remarkable that the appalling problems of low economic development, sharp differences in income, mass poverty, over-population, illiteracy, and ethnic antagonism, absence of any linguistic unity, cultural fragmentation, social diversities, and a complex class system do not seem to hinder civilian control of the Indian military. The two neighbors of India-Pakistan and Bangladesh-are comparable or closely matched to her in a number of ways yet display divergent patterns of civil-military relations. [2]

Students of civil-military relations, particularly those in the developing countries, admit that they have to work on meager data. The relative newness of this area of study could be one of the reasons for this. The study of civil-military relations in the narrow sense, that is, confined mainly to military coups and interventions, attained importance after the Second World War. [3]

A broad review of the social science literature on civil-military relations suggests that scholarly work in this field has essentially been of two types. First, there are theoretical studies in the form of comprehensive theories and hypotheses and, second, there are empirical studies. The main weakness of the theoretical writings is that they either concentrate on the characteristics of civilian politics and their influence on military intervention while generally ignoring the organizational and professional qualities of the military itself, or they gave emphasis to the latter, to the exclusion or inadequate treatment of the social and political environment. [4]

The empirically oriented statistical studies have been criticized for not paying sufficient attention to the quality of data and to the theoretical basis for imputing causality and interpreting the results. [5]

Assessing the theoretical and empirical validity of Lasswell's influential but utopian construct of possible or probable developments, one finds it refuted, at first glance at least, by the course of events. The Garrison- soldier model has been followed by the liberal and civilian oriented professional soldier model advanced by Samuel P. Huntington. Huntington attempted to explain the nature of the modern military profession in terms of its loyalty to its master, the civilian dominated democratic state. The major contribution of Huntington's general theory of civil-military relations lies in his argument that the rise of military professionalism is inversely related to military intervention, that is, the modern professional sense of mission, military-mindedness and corporate autonomy incline the military against political intervention. However, Huntington's controversial argument that professionalism inclines the military towards a low political posture has been challenged by several scholars. Nonetheless, Huntington's 'The Soldier and the State' is one of the earliest sophisticated attempts to set up a general theoretical frame-work of civil-military relations. Civil-military relations can best be understood as a process in which there is a great deal of fluidity and informality. The relationship cannot be completely captured by using interest group models alone or by setting large institutional networks contending or co-operating with each other.[6]

Civil-military relations can range across a broad spectrum and precisely where they fall on that spectrum at any given point of time depends on a multiplicity of variables. Focusing only on a few of them can produce a seriously distorted picture. Moreover, the dynamics of a country's civil-military relations over time can be highly complex, for many factors can spark changes in these relations. [7]

In recent years, 75% of all terrorism-related casualties in the world occurred in Asia. South Asia and contiguous regions have been the major target areas of terrorism, insurgencies, and separatist movements in comparison with other parts of Asia. Afghanistan, Pakistan, Central Asia, Xinjiang, India, Sri-Lanka and Nepal are facing serious problems with terrorist threats. In South Asia, the number of fatal casualties in terrorist attacks is the highest in the world; internecine ethnic, communal and separatist conflicts pose a serious threat to stability and interstate relations in this region. India, Pakistan, Sri Lanka and Nepal are witnessing multiple conflicts in which ideological, ethnic, communal and political issues are intertwined. There are many reasons why these countries have been vulnerable to various forms of violence but the main reason is the failure of political management to meet the aspirations of the people. In other words, it is the failure of the

governance that has given rise to dissatisfaction, terrorism and insurgencies, which is a common feature in most countries of the region.

Most terrorist groups, operating in South Asia, are based in Pakistan, Afghanistan and Sri Lanka. The Liberation Tigers of Tamil Elam (LTTE) has generally confined its activities to Sri Lanka but terrorist groups in Pakistan and Afghanistan exert pressure on their neighbors by operating across international borders as a part of the global jihad movement. Terrorist organizations located in Afghanistan- Pakistan belt are supported by Pakistan's Inter Services Intelligence (ISI) and religious parties. While this situation has remained unchanged for the last few decades, ongoing conflicts between India and Pakistan and across border tensions between the two countries largely contribute to the insecurity in the region. The Sri Lankan conflict remains as a no-war no-peace situation; Bangladesh is witnessing a collapse of governance and this has given a fillip to Islamic Fundamentalism.[8]

METHODOLOGY

In this article, the Army – Corporate world initiative has been highlighted through the example of a school, which is situated at the India Pakistan border near Line Of Control in Uri Sector (Jammu & Kashmir). The present paper focuses on the new school, which was opened about a couple of years ago and how it is transforming the people in that area. This effort is meant to be collaborative and interactive – entirely a partnership between the corporate house and the common people, who lived for years with fear and terrorism. The role of the Indian Army is of facilitator.

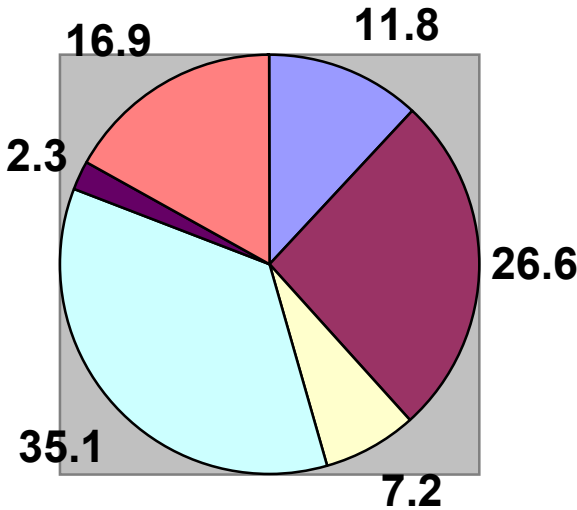
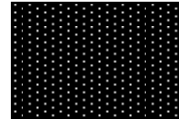
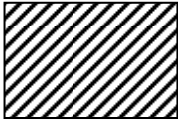
No sociological study has been done taking into consideration the people's perception, aspiration and expectation. The author visited the area in June 2003, 2004, 2005 and interacted with cross section of the society. The methodology of this paper is Case study along with unstructured Interview. Extensive interviews have been conducted on 100 students and about 100 parents whose children are studying in the school and also the community at large. For interviews, men, women and children of different religions along with group meetings at several places gave the investigator the opportunity to meet maximum people within limited time. They were eager to speak, very spontaneous and one could see and feel the enthusiasm of those who remained under pitiable and neglected conditions for years together.

In contrast to the Western World, where we find by the end of the Cold War, changes in the security concerns, which led to formal re-definition of their major missions. Indian Army still focuses on what Moskos calls "defense of their homeland", but at the same time participates in international peace keeping operations, and other humanitarian operations. But if we try to look into the military functions today, we definitely find some minor shift

from primarily war fighting or war deterrence to military deployments for peace and humanitarian purposes. This may be due to the change in the threat perception from Pakistan and China. *The shift is towards peace missions, humanitarian activities of the armed forces, and simultaneously we find some changes in public attitude and opinion. Thus the author has tried to focus the school at the India Pakistan border, as a comparative case study method, choosing the richness of detail provided by the framework of Charles Moscos, to understand military as a developmental construct. (Out of the two major projects "Operation Sadbhavavna" and "Operation Ujala", which are being taken up by the army in Kashmir' this school comes under the project – "Operation Ujala".)*

At a time when relation between India and Pakistan are upbeat as never before, it may appear inappropriate to recall the past which has been a long history of enmity between the two countries. Yet while doing so, we must not shed the lessons we can learn the past, because that would amount to throwing out the baby along with the bath water. These lessons can be a guide for the future. Moreover, knowledge of the past helps in understanding the present. The birth of India and Pakistan as independent nation was accompanied by a holocaust, the like of which had never occurred in human history. Millions got killed and uprooted in an orgy of unprecedented communal violence. The partition of India was a pyretic victory of communalism over secularism. Jinnah was not a fundamentalist in his personal life but he aroused religious fervor to achieve his political goal. He was a charismatic leader who in a shot time, managed to mobilize the support of all Muslims on the sub-continent. He succeeded in establishing a nation state on the basis of religion. This had never happened earlier in history. Yet Jinnah's vision was of a secular Pakistan which he made clear in his address to the Pakistan Constituent Assembly. He did not live for long thereafter. Perhaps it was too late for the people of Pakistan to change course. Pakistan became a theocratic state. Despite the setback to secularism in 1947, India stuck to its secular ideals, in keeping with its tradition of thousands of years. [9]

JAMMU & KASHMIR - PROPORTIONAL DIVISION OF AREA



- Jammu**
- Ladakh**
- Kashmir**
- P.O.K.**
- Area Ceded to China**
- Occupied By China**

Inside India : 45.6 %

Out Side India : 54.4 %

The above diagram shows the actual area of Jammu & Kashmir. 35% of area is with Pakistan (Pakistan Occupied Kashmir), 26% is Ladakh, 16% area is with China, 11% area is Jammu, 7% is Kashmir Valley, 2% area is ceded to China. So, we have 46% area inside India and 54% of the area is out side India.

KASHMIR – THE HISTORICAL PERSPECTIVES

Pakistan was created on the two nation theory which implied in the perception of Pakistan that Hindus and Muslims can not coexist together. India on the other hand adapted a secular and pluralistic multi-ethnic model.

The two neighbors India and Pakistan were born of Partition, the most savage separation of people and territory in 20th century history. Since 1947, India and Pakistan have fought four wars over Kashmir and Bangladesh. Pakistan openly abets cross-border terrorism and mutual suspicion rules bilateral relations. The rest of the world considers the region a potential nuclear flash-point.

Jammu and Kashmir (J&K) was one of the 565 princely states of India on which the British paramountcy lapsed at the stroke of midnight on 15 August 1947. The ruler of these princely states was given the option to join either of the dominions- India or Pakistan. The ruler of J&K Maharaja Hari Singh did not exercise the option to join either of the two dominions, and instead, wanted a Standstill Agreement pending final decision on his state's accession. With Muslims comprising a majority of the population in Kashmir Valley, one could easily have expected communal politics to develop but the people of this Valley, through centuries of their history had developed tolerance and peaceful coexistence, irrespective of different religious beliefs. The National Conference led by Mr. Sheikh Abdullah, a popular Kashmiri leader, believed in nationalism based on community interests and not on religion. Mr. M.A Jinnah tried but failed to win the sympathies of the Muslims of Kashmir for his two-nation theory. Perhaps a plebiscite, soon after the partition of India and Pakistan, would have been overwhelmingly favorable to India.

Frustrated by this and with the aim of intimidating the population, Pakistan tribesmen entered Kashmir on 22 Oct. '47', and indulged in large-scale bloodshed. On 26 Oct. 1947, however, Maharaja Hari Singh signed the Instrument of Accession in favor of India. This instrument was accepted by the Governor General of India, Lord Mountbatten, on 27 Oct. 1947, thereby making J&K a legal and constitutional part of the Union of India. India took up the issue of Pak aggression in J&K to the UN, but it was only 01 Jan 1949 that a cease-fire actually came into operation, leaving approximately 84,000 sq. km (54.4%) of Jammu and Kashmir under Pakistan control. Ever since then, the state of J&K has remained a bone of contention between India and Pakistan, with the two countries going to war over the issue in 1965, 1971 and 1999.

At the heart of the Indo-Pakistani conflict there are two constraints. The first constraint is the political utility of the war-like tensions between the two countries, and the second is the mutually sustaining mindsets, which recognize war as the only real solution. Both India and Pakistan are constantly vulnerable to the urge to fight. Millions of people in both countries are beset by the drudgery of peace. Military preparedness and the news of

impending war have the unfortunate capacity to give both the young nation-states an instant sense of purpose. One cannot help recalling a time in the 1970s when India derived a similar sense of purpose by acting as a force for world peace. But it began to lose that sense of identity, even as the failure of the economic development projects of the 1960s became all too apparent. A new national identity began to take shape alongside Cold War models. Hunger, poverty and illiteracy gradually ceased to inspire the state planning apparatus. The self-image of military power began to serve a cohesive political role. [10]

Both India and Pakistan have used education and the media to reinforce hostile attitudes. In Pakistan, school textbooks openly teach prejudice towards Hinduism and equate India with Hindus, forgetting India's struggle for secularism. Elite public schools have a better record, but their products either migrate or learn to live on the margins of a fluid, routinely manipulated public space. That journey to the margin of a rapidly shrinking political space is just beginning for the Indian elite whose children have been raised on the staple scientific diet in a corrupt and chaotic political milieu. [11]

PRESENT SITUATION

Let us now move from the past to the present. The end of the Cold War in the closing years of the last century and the crumbling of the Twin Towers on 11 September 2001 have changed the international scene. After 11 September 2001, the West has woken up to the threat of international terrorism, which India had been combating for over a decade. The increasing perception about India emerging as a major economic power of the future is another factor. There is a strong urge for peace among the peoples of India and Pakistan and a growing desire to improve mutual relations. Bonhomie and friendly feelings generated through cricket, people to people contact have been a remarkable development which even the most optimistic observer of yesteryears could not have visualized. [12]

OPERATION UJALA - THE PEACE PROCESS

Operation UJALA - is a modest, but extremely purposeful effort to contribute to bringing about normalcy to the Kashmir Valley portion of the J & K., The central objective of Operation UJALA is also to change the existing largely neutral and sometime hostile perception of a large section of the population by making a meaningful contribution by addressing some of their concerns.

The aim is to act as a catalyst and a facilitator, and provide the initial impetus to the endeavors of the population, in selected ventures. Four areas have been chosen for attention - Education, Self-help, Cooperative ventures, and Healthcare. In each of these areas, selected ventures have been started. For example, in Educational projects, schools and hostels for children of victims of terrorism, have been given the highest priorities..

All ventures are meant to be collaborative and participative – entirely a partnership between the corporate house, the people managing the venture and – for the purpose of ensuring smooth functioning and continuity – the Army unit in location. The major portion of the funding is expected from philanthropic corporate houses inclined to be participants in this truly nationalist cause. The basic idea is to create a corpus and provide initial start-up outlay, so that the projects become self-sustaining gradually. In some cases, the start-up capital comes from Army's funds. The funds collected are generally handled entirely by the locals nominated by the corporate houses (the Army provides assistance in identification of trustworthy and efficient persons) to manage the venture. The Army neither receives nor handles any kind of fund, however, assists in monitoring their proper utilization. The Army facilitates by providing safety and security of personnel associated with the projects and supervision of the projects to ensure optimum utilization of funds. Army also provides initial accommodation and facilities to the personnel engaged in these ventures in border areas where such infrastructure may not be readily available. Army also provides sanitation, and pure drinking water facilities. The Army obtains regular feedback on the progress of the ventures and act as a monitoring mechanism on behalf of the business house. The Army provides resources for reshaping the curricula of madrassas, sponsors the visits of cultural troupes that can perform both in urban and rural areas. The Indian army also provides expertise to cooperatives and self-help ventures, assists in securing a market for these goods to be sold in the open market... Army also plays a very important role in sending talented children to exclusive institutes such as National School of Drama and National Institute of Design. The Indian Army also look after the provision of sponsorship for artificial limbs project, medical treatment in border areas and up - gradation of existing medical clinics. School children from the Valley visits other parts of the country and children from other parts of the nation visit the Valley as part of this noble project.

Army has started in a very productive way the process of development in Jammu and Kashmir which covers education,, Information Technology, Women Empowerment, Medicare and Community Development. Indian Army is providing basic gender needs to the women to improve their status within the family and community. Operation Ujala has brought self-awareness among the women through social awareness and literacy campaign. Operation Ujala with its philosophy of human development, has done and doing a great service for the people of Kashmir.

HELP FROM CII (CONFIGURATION OF INDIAN INDUSTRIES) AND THEIR CONTRIBUTION

In the last few years, CII's thrust in Jammu and Kashmir has been on the social sector. The philosophy has been, and is, that there has to be concerned attempts to

strengthen the delicate social fabric that exists in J&K today. With this objective, CII has undertaken a number of initiatives in the last couple of years. CII's involvement has been through a multidimensional approach. The first of these has been focused on the orphans affected by the militancy and violence. These children are between the age of 7 and 15 years and it was felt that education was the best way to restore normalcy in their young, bruised, frightened lives. The second focus group has been women & young girls affected by the violence. CII felt the necessity of working with them to help them regain their sense of dignity and self-esteem, and instilling in them the confidence to be part of a progressive society. Since January 2003, CII, along with 'Sadhbhavna' Trust, has been mobilizing women into self-help Groups-with the objective of harnessing a united, powerful force, with more bargaining power, and capability to be effective agents of social change. Introduction of micro-finance help women in starting micro-enterprises, thus ensuring livelihood, self-reliance, and most importantly a belief in themselves. And the third target group has been the youth in the state.

Playing a pivotal role, the Indian Army mobilized the resources and manpower at its command not only to motivate large numbers of young people to attend the workshop but also work hard with the youth to transport them from their homes to the training centers for the purpose.

GOODWILL SCHOOL, BONIYAR

What is so unique about this school? Education plays an important role in shaping the future of any nation. It is pertinent and imperative that people residing in remote areas in Kashmir have access to quality education. To achieve this objective the PIR PANJAL BRIGADE of the DAGGER DIVISION has opened this school at Boniyar in Uri Tehsil to provide quality education to the children of local villages that had remained impoverished due to lack of communication and proximity to the line of control at the Indo-Pakistan border. The School was inaugurated on 22. July 2002 by the Army on defense land with a total of 209 children from Nursery to 1st class with an expansion plan of increasing one higher class in each academic session. Good will school, Boniyar is an English medium school, which provides ample opportunities to the children for overall development of their personality.

Due to continuous efforts through this school to bring in socio-politico and economic equality and also for providing quality education, the school has been declared as a model school in a short span of one year in this region. The salient features of the school are as given below:

- (a) Education for all round development their personality.
- (b) Co-education.
- (c) Optimal student-teacher ratio.
- (d) Computer training.
- (e) Library and TV facility.
- (f) Indoor and outdoor sports facilities.
- (g) Free education to the needy children-16 scholarships.
- (h) Free education to the needy children- 16 scholarships.
- (i) Free school bus services for bringing the children to school from villages and dropping them back.

SALIENT FEATURES

- 245 Students (co-ed) from 28 villages.
- Teaching- Learning by Play Way Method.
- Teaching based on Three-Language Formula (English, Hindi & Urdu).
- Expansion Plan.

SUBSIDIES

- Free Transport from Villages to School & Back
- Free Education to Needy Children. - Sixteen Scholarships.
- Boys Hostel for Poor Children of Remote Villages on Line of Control..
- Free Medical Facility.
- Minimal Fee Structure.

BOYS HOSTEL BONIYAR

To provide Free Boarding and Lodging to poor & needy the school has a hostel located on the Line of Control, who cannot afford education and commute daily to the school. A country can be termed as powerful only when it has educated people. Goodwill school, Boniyar is a small effort in this direction by PIR PANJAL BRIGADE of DAGGER DIVISION.

SALIENT ASPECTS OF THE BOYS HOSTEL

- Basic Infrastructure Created from Own resources (Includes Fully Furnished Accommodation. Study Room, Recreation Room & Sports Facilities).
- Battalions of 161 Brigades Sponsoring the Boys. (including tuition fees, stationery, uniform)
 - Free Medical Facility.
 - Free Lodging & Messing.

Table No. 1

VILLAGE WISE STRENGTH & DISTANCE FROM GOODWILL SCHOOL, BONIYAR

Sr. No.	Village	Strength by Bus (K)
1.	Rampur	34
2.	Thathamulla	15
3.	Boniyar	39
4.	Nowshera	20
5.	Pringal	03
6.	Limber	04
7.	Ghantamulla	03
8.	Mohura	14
9.	Chandanwari	03
10.	Uranboha	27
11.	Noorkha	13
12.	Dawaran	03
13.	Gingal	02
14.	Trikanjan	28
15.	Salasan	08
16.	Neelam	08
17.	Maidanan	08
18.	Prankutra	01
19.	HillarPriniya	04
20.	Bela	01
21.	Lari	01

Table No. 2
HIGHLIGHT OF THE SCHOOL

Transport from Village to the School
Learning English as Compulsory Subject
Painting and Handicraft
Computer Training to All The Students
Dramatics and Other School Activities
Compulsory Games
Strict Discipline
School Uniform For All
Ethos of Secularism
Gender Sensitivity
Teacher Students Relationship With the Bondage of Trust, Friendship and Space for Discussing Conflict Situation

The biggest facility which is being provided to the students is the free transport. The table No. 2 shows that children from far away villages come to the school .The school bus even goes up to 34 kilometer to fetch some students from the hilly area . This has boosted the image of the army in a very big way. Children are learning English as a compulsory subject, which is very significant to note as in that area no other language is known/used except perhaps the local dialect. This facility of language along with the compulsory computer learning has given the children and parents a lot of confidence. They have started thinking beyond their village and gradually understanding that the world is larger than their villages' .The army discipline along with smart uniforms is transforming the small children into responsible citizens of the country. Children learn games, dramatics, music, and painting, handicrafts, which is making them self-confident. These children can be compared to the children of any of the best schools in Bombay or New-Delhi.

The ethos of secularism and gender sensitivity of the school help the child towards the aims of education. This also helps the children in socializing into a democratic set up through appropriate school co-curricular activities and judicious choice of topics/subjects.

TEACHER AND STUDENT RELATIONSHIP

The teachers are well qualified and devoted who are taking a lot of pain, much more than other public/private schools where the parents help the children with home work. Since most of the parents are illiterate, the obligation and work of the teacher increases to make the weaker children come at par with the brighter ones. Most of the students are first

generation learners. They are completely dependent on the school for initiating reading and writing skills and culture of the school. Many children are also vulnerable to the conditions prevailing at home.

The research shows these children and teachers share and reflect on their individual and collective experiences without fear of judgment. This enables them to understand and relate to differences instead of fearing them. Conflict and tension are part of the children's lives. They constantly encounter situation, which call for moral assessment and action, whether in relation to subjective experiences of conflict involving the self, family and society or in dealing with exposure to violent conflict in the area where they live. The teachers help these children to deal with conflict and facilitate awareness of its nature and role in their lives. Teachers are not only teaching but also creating an atmosphere of trust, friendship and a safe space where children can share experiences and discuss which help them towards a process of decision making in the future.

PARENTS VIEWS

1. Our children are in the best hands of the Indian Armed forces.
2. The Indian Army is looking after the children, so there is no fear now.
3. I lost (woman) my husband in cross border terrorism; I thought I lost every thing in life. But Indian Army has picked up my three children for education.
4. We can see the change in our children. They are getting wiser, bolder and they are learning so many good things in the school.
5. I never saw a computer in my life. My son says that he is learning computer in the school. He says that " it is helpful for him for his future"
6. We have full faith on the schoolteachers. They take extra pains to teach the weaker children.
7. We wonder that our little girl is teaching us about cleanliness and sanitation
8. We need not worry about our children's future. Our children would be future officers of the Armed Forces.
9. The facility of the bus to take the children from home and drop them after school has made us assured that Indian Army is really interested in our progress and development.
10. We want more such school to be opened near the India-Pakistan border so that every child can get the opportunity to go to the best schools.
11. The biggest contribution of the school is - to see our children dreaming of becoming something in life.
12. The greatest agony is that we can't help the children in their homework, as we are illiterate.

CHILDREN'S VIEWS

1. My sister and myself did not come out of our small hut for days after militants killed my parents. We were hungry and scared (aged 7 and 8). Then Army personnel came here, rescued us, brought along with them to this hostel. We are grateful to the Indian Army.
2. I want to join the Indian Armed Forces as an officer.
3. I remember how militants in front of me killed my father. When I grow up I will see that there are no militants in this area.
4. The school has separate toilets for boys and girls; this facility is not available in our own houses.
5. My parents died in an accident long time back, when I was a year old. I used to live with my elder brother. Militants killed my brother and I had no one now I stay in the school hostel.
6. My idol is Colonel (Principal of the school). I want to be like him when I grow up.
7. I have learnt to clean up/ wash up my hands before eating any food, which I did not know earlier.
8. I feel so good to wear school uniform; my mother says that I look very handsome in it.
9. I want to be a school teacher (Girl student) when I grow up.
10. Why some people are killing others? I want to kill those who are killing others.
11. My parents are shocked to know that I can dream of becoming an engineer or doctor.
12. When I grow up, I would like to work for this village so that all the future children join this school.

CONCLUSION

A country can be powerful only when it has educated people. Goodwill school, Boniyar is a small effort in this direction by PIR PANJAL BRIGADE of DAGGER DIVISION. These small children have grown up with war and violence so far and this school is an example of the effort of the army and the corporate world initiative for peace in the valley, to convey the message of love, non-violence and peace.

If we analyze honestly, the high-budget, high expectations of peace efforts by the politicians have not been successful on the ground level. Instead, the continuing and increasing arms race by both the countries has put more fuel into the fire. And, the built-up of distinctive nuclear arsenal by both the countries now threatens the very survival of the planet. Then whose security are we talking about? What kind of peace are we looking for

through mighty arms and huge security establishments? Are we in a process to create a 'secure state' with "insecure people" inside?

The security environment could be improved only when the state-centric security perspective is abandoned in favor of society-centric one. And such genuine efforts are made which could ensure democratic and responsive governance, plurality of socio-cultural life of people and autonomy of decision - which is free from external interference and rest on national needs and aspirations. Thus, it is the non-military aspects of national security that need strengthening, not the conventional military aspects of security.

The paper comes out with the people's aspiration and expectation. The results of this research are quite shocking. The common man/woman in the area is interested in two times meal, poverty alleviation programs, and electrification in their homes, road and transport system and health clinics. Above all they want a secured future of their children and this school is a ray of hope for them. They want to live in a peaceful atmosphere, as they are tired of cross border terrorism, militancy and uncertainty. The present structure of violence and aggression needs to be reconsidered from the vantage point of the people at the periphery.

The ongoing operations in Afghanistan and Iraq indicate that technology by itself can not guarantee victory. National and regional pride can motivate a group to wage guerrilla warfare. The weak, so to speak, can resort to asymmetric warfare. Asymmetric means of waging war are not new. The history of development of defense versus attack, counter technology versus technology, and conventional versus non-conventional shows how numerically inferior or simple technologies have upset high technology. Decoys, viruses, deception and guerilla warfare are asymmetric manifestations. Peace loving people can become the most ferocious fighters if motivated with a cause or ideology. Bengali insurgents of the 'Mukti Bahini' or a Tamil fighter of the LTTE have demonstrated this transformation to Pakistan and Sri-Lankan militaries respectively. But at that point of time very few could have imagined the growth of the suicide bombers and Fidayeen squads. This is an important convergence of the motivation and will of humans to fight till the last. This convergence indicates that fighting spirit can be aroused and sustained by any race or tribe if there is sufficient motivation.

The people of Jammu and Kashmir, torn and tortured by tyranny of the militants at the close of the twentieth century cast wistful eyes upon their past fulfillment's, upon the golden age of Sultan Zain-ul-Abidin of Kashmir and the golden age of Raja Ranjit Dev of Jammu and these splash them with wonder and lead them to hope the good days of peace and prosperity may return on the swift wings of time! All around they see devastation and desolation but no hand of the tyrant could destroy the characteristic spirit of the people or their heritage of spiritual messages of their saints and sages. And even now there is a

feeling that the deep valleys are overflowing with the words of Khawaja Habib, rendered into English, as follows:

“Whosoever realizes his own true Self?

Uncovers the vessels of wine,

Overflows with joy, is intoxicated

And forgets his lower self;

He will not know a Hindu

From a ‘Musalman’ (Muslim)

Thus the symphony of the traditions and cultures still echoes its varied melodies. [13]

The present study / research aims to know how the people of this valley are responding to this peace process and how army is trying to transform life in Kashmir Valley. More and more people from all over the world are realizing that the answer to present problem of violence is to be found in a morality which replaces greed with contentment, hate with tolerance, and killing with reverence for life. At the common man’s level also, awareness to these dangers of violence is growing. Many protest groups are contributing their mite in arousing the human conscience further. Principles of Ahimsa, Satya, Aparigraha, Anekantwad, etc. assume great relevance in this context.

THE EXTREME IMPORTANCE OF THIS PROJECT „OPERATION UJALA“ BEGINS FROM HERE.

Peace operations have become a most important tool for international crisis management. And they will remain so for a long time, with occasional ups and downs, and will continue to develop further. Given that such missions/operations are likely to be increasingly gaining more importance in future, it will be important to ensure that the lessons learned in such operations are shared as widely as possible.

REFERENCES

1. N. N. Bohra, "Internal Security Management. Some concerns" *Security & Society* –
2. Volume – 1 No. 1, winter 2004
3. Stephen P. Cohen, 'Civilian Control of the Military in India', Claude E. Jr. Welch (ed.), *Civilian Control of the Military: Theory and Cases From Developing Countries* (Albany: State University of New York Press, 1976), pp. 43-64.
4. Amos Perlmutter, 'The Arab Military Elite', *World Politics*, vol. XXII, no. 2 (January 1970), p. 269; Ekkart Zimmermann, 'Towards a Causal Model of Military Coup d'etat', *Armed Forces and Society*, vol. V, no. 3 (Spring 1979), P. 392; Henry Bienen, 'Civil-Military Relations in the Third World', *International Political Science Review*, vol. II, no. 3 (February 1981), pp. 363-65; Morris Janowitz (ed.), *Civil-Military Relations: Regional Perspectives* (Beverly Hills: Sage Publications, 1981), pp. 10-13; and Michel L. Martin, 'Introduction', in Michel Louis Martin and Ellen Stern McCrate (eds.), *The Military, Militarism, and the Policy* (New York: the Free Press, 1984), pp. 1-30.)
5. A.R. Luckham, 'A Comparative Typology of Civil-Military Relations', *Government and Opposition*, vol. VI, no. 1 (Winter 1971), pp. 8-9.
6. Morris Janowitz, *The Military in the Political Development of New Nations: An Essay in Comparative Analysis* (Chicago: The University of Chicago Press, 1964), p. 11.
7. Veena Kulrija , 'Civil Military Relations in South Asia, Pakistan, Bangladesh, and India.' Sage Publications, New Delhi/New Busy Park/London: 1991.
8. See Albright, op. Cit.. pp. 575-76.
9. Afsir Karim, "Challenges of International Terrorism", *Security & Society* – Volume – 1 No. 1, Winter 2004
10. Lt. Gen. S. K. Sinha, PVSM (Retd.) "Jammu & Kashmir : Past, Present and Future" *USI Journal*, Page No. 183 April – June 2005
11. P.Stobdan, "Kashmir: The Key Issues," *Strategic Analysis*, IDSA, Vol. XIX No. 1, April 1996.
12. Krishna Kumar, "Alternatives to National Suicide: Peace as Daily War," *The Times of India*, Page No. 190 .June 13, 2002
13. Lt. Gen. S. K. Sinha, PVSM (Retd.) "Jammu & Kashmir : Past, Present and Future" *USI Journal*, April – June 2005
14. Professor Somnath Wakhlu, 'The Rich Heritage of Jammu and Kashmir – Studies in Art, Architecture, History and Culture of the Region.' Gyan Publishing House, New Delhi, 1998, p. no. 17)

ЛЕГИТИМНОСТА НА УПОТРЕБАТА НА СИЛА: СЛУЧАЈОТ ЛИБИЈА

Рина КИРКОВА

АПСТРАКТ

Уште од самиот почеток, воената интервенција врз Либија предизвика спротивставени толкувања во врска со легитимитетот и легалитет на употребата на сила. На политички план, додека западните влади тврдеа дека интервенцијата е и нужна и правно заснована, Русија силно приговараше за прекумерна употреба на сила и бараше одговорност за цивилните жртви. Дебатата се пресели и на академски план. Меѓународните невладини организации алармираа за тешки повреди на човековите права и за воени злоосторства сторени од двете страни во конфликтот (бунтовниците и силите на режимот). На самиот почеток на граѓанскиот судир и на надворешната интервенција која следувааше, медиумите ја отсликаа загрижувачката ситуација на теренот: бегалска и хуманитарна криза, како и масовна деструкција како консеквенци на воените дејствија. Постои впечаток дека интервенцијата на трета страна со воени средства наместо заштита на цивилите доведе до интензивирање на спиралата на насилство и до влошување на пложбата на цивилите. Со оглед на обемот на материјални и човечки консеквенци, како прво се поставува прашањето за тоа дали постоеше нужност од воена интервенција во Либија. Исто така, дискутабилно е и тоа дали воената интервенција беше законита и легитимна според позитивното меѓународно право. За да се истражат овие дилеми, текстот нуди правна анализа на базичните документи и норми на меѓународното право кои ја уредуваат воената интервенција врз суверена држава. Особено се става акцент на одредбите на Повелбата на ОН како и на двете резолуции на Советот за безбедност на ОН (Резолуцијата 1970 и 1973). Авторката заклучува дека меѓународната интервенција против режимот на Гадафи, наспроти обидите да се оправда правно, се поместуваше од одговорноста да се заштитат невините цивили до земање страна во граѓанска војна, па до заложби за смена на режимот. Ова остава широк простор за спекулации околу скриената агенда на силите кои интервенираа.

Клучни зборови: меѓународно право, употреба на сила, легитимитет, одговорност да се заштити, Либија

ABSTRACT

Since the the beginning, the military intervention in Libya caused opposed interpretations on its legitimacy and legality. While the Western governments claimed that the use of force was both necessary and legal, Russia strongly objected alleged overuse of force and demanded accountability for the civilian casualties. Academic debate followed too. On the other hand, international NGOs alarmed on the gross violation of human rights and war crimes committed by both conflict parties i.e. the rebels and the regime forces. In the wake of the internal conflict and the external intervention that followed, media reports pictured the situation on the ground, i.e. the refugee crisis, humanitarian disaster and massive material destruction as side-effects of the military actions. There is an impression that the third-party intervention instead of protection of the civilians caused intensification of the spiral of violence and worsened the plight of the civilians. Given the scope of the material and human consequences, a question that arises first is if there was a need for military intervention in Libya. Also it is questionable if the military intervention was legal and legitimate under the positive international law. In order to explore these dilemmas, the text offers analyzes the basic documents and international law that regulate a military intervention on a sovereign state. The author particularly elaborates the provisions of the United Nations Charter as well as the two relevant UN Security Council's Resolutions on Libya (i.e. Resolution 1970 and Resolution 1973). The author concludes that the international intervention against the Gaddafi regime, against its legal rationale, shifted from responsibility to protect innocent civilians to taking side in a civil war and regime change at all costs. It leaves vast space for speculations on the hidden agenda of the intervening Western powers.

Key words: International law, use of force, legitimacy, responsibility to protect, Libya

ВОВЕД

Почетокот на воената интервенција врз Либија, во март 2011 година, за западните лидери, предводени од францускиот претседател Саркози и американскиот претседател Обама, беше недвосмислено нужна и оправдана. Тие се повикуваа на обврската на меѓународната заедница да ги заштити цивилите од злосторствата на диктаторскиот режим на Гадафи, кој се спротивставуваше на барањата за демократизација. Во прв план беше истакнат завршниот документ од Светскиот самит на ОН одржан во рамките на Пленарната седница на Генералното собрание во периодот од 14 до 16 септември¹ со кој Обединетите нации се стекнаа со обврска да ги заштитат цивилите во случај на геноцид, воени злосторства, злосторства против човештвото или етничко чистење. Но, ваквата елаборација доби опозиција во ликот на Русија, која уште од самиот почеток зазема спротивен став т.е. дека во случајот на Либија е прекршено меѓународното право и дека се направени големи пропусти. Ова беа официјалните позиции на најмоќните држави-актери во меѓународните односи.

Но, поделеност постоеше и се уште постои во научната и стручната јавност, особено по прашањето за легалитетот и легитимитетот на употребената сила во Либија. Ставовите најчесто се бранат со бројот на жртвите. Додека поддржувачите укажуваат дека интервенцијата била потребна за да се спречи насилството врз цивилното население, оние кои ја критикуваат, сметаат дека воените методи нанеле поголема штетита отколку полза, па затоа ја оспоруваат легитимноста на по интервенцијата. Критиките се упатени и во однос на степенот на вмешаност на меѓународните сили што го доведува во прашање легитимитетот на воената интервенција во Либија. Пред да биде направена меѓународно-правна анализа на нормите кои регулираат изведување меѓународна интервенција потребно е да се изложи кус хронолошки осврт на случувањата кои доведоа до воената интервенција во Либија.

ХРОНОЛОШКИ ОСВРТ НА СЛУЧУВАЊАТА ВО ЛИБИЈА ОД 2011 ГОДИНА

Таканаречената „Арапска пролет“ започна во Тунис, но многу бргу верижно се прелеа во повеќе земји од Северна Африка и од Блискиот Исток. Една од арапските држави која беше зафатена со бранот протести за менување на силите на власт беше и Либија. Оваа 6 милионска држава, богата со високо квалитетна нафта, веќе 40 години (од 1969) беше предводена од полковникот Гадафи кој во 1977 година ја прогласи за социјалистичка држава и наметна такво уредување. Гадафи, популарно наречениот крал

¹ Од овој Самит кој беше продолжение на Милениумскиот самит на ОН од 2000 приоизлезе завршен документ насловен како *World Summit Outcome Document*. Начелото *Responsibility to protect* подоцна е потврдено и со Резолуцијата 1674 на Советот за безбедност на ОН.

на сите кралеви во Африка беше иницијатор за создавање на организацијата Афричка унија која требаше да прерасне во Обединета африканска унија. На својот континент овој лидер уживаше огромен почит, но западно европските демократии по терористичкиот напад врз Шкотска од 1988 година го прогласија за непријател, а Советот за безбедност на ОН на Либија и воведоа санкции. Западот често го обвинуваше за практикување на султанизам, односно владеење со земјата преку поставување на членовите на неговата фамилија и членови на неговото племе на високи државнички позиции, преку кои само ја зацементирувал лидерската позиција, и за негово лично богатење од нелегалната продажба на нафтата за сметка на економијата на Либија. Всушност овие две обвинувања беа и основните причини за избувнувањето на граѓанската војна во Либија.

Граѓанската војна позната и како Либиска револуција започна на 15 февруари 2011 година со протести во Бенгази, каде дојде до вооружен судир меѓу демонстрантите, од една страна, и вооружените сили на режимот на Гадафи, од друга. Набргу, по акцијата на безбедносните структури, дојде до поинтензивни демонстрации во повеќето големи градови во Либија. До крајот на февруари неколку големи градови веќе не беа под контрола на државата (Бенгази, Тобруг, Мисрата, Бајда, Завија, Зувара, Сормн).

Во првите денови од она што веќе почна да заликува на граѓанска војна, очекувано, странците на привремена работа во Либија почнаа први масовно да ја напуштаат државата, но беше извесно дека е можна и бегалска криза на либиските граѓани. Европските држави, пред сè Италија и Франција, изразија огромна загриженост во однос на очекуваниот бран бегалци. За бројот на жртвите на теренот сèуште немаше официјални извештаи, но новинарите шпекулираа со неколку илјади жртви. И покрај тоа што оваа шпекулација подоцна се покажа за неточна (според изјавата на главниот обвинител на Меѓународниот кривичен суд, Луис Морено Окампо, дадена во мај 2011, до почетокот на воената интервенција против Гадафи во Либија беа убиени меѓу 500 и 700 бунтовници)², сепак, врз основа на овие аргументисамо 10 дена по избувнувањето на граѓанската војна, поточно, на 26 февруари 2011, Советот за безбедност на ОН ја донесе Резолуцијата 1970 со која се воведоа санкции против Либија.³ Со оваа Резолуција, со која се осудуваше режимот на Гадафи за системско кршење на човековите права (став 2) и се потенцираше загриженоста дека на крајот овој конфликт против цивилното население може да резултира со злосторства против човештвото (став 8), беше воведено воено ембарго, забрана за патување на 16 членови од потесното семејство на Гадафи и

² Simons, Marlise; MacFarquhar, Neil (4 May 2011). "Libyan Officials' Arrests Sought by Court in Hague". *The New York Times*.http://www.nytimes.com/2011/05/05/world/africa/05nations.html?_r=1&ref=world

³Resolution 1970 (2011), Adopted by the Security Council at its 6491st meeting, on 26 February 2011, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/245/58/PDF/N1124558.pdf?OpenElement>

неговиблиски соработници, како и замрзнување на личните финансиски средства на седум членови на семејството Гадафи. Но, само по 4 дена од донесувањето на оваа Резолуција, односно на 2 март 2011 година, канадскиот носач на авиони се укотви во либиските територијално води.⁴ Со овој потег, повеќе од јасно стана дека на Резолуцијата 1970 нема да и се остави многу простор да биде имплементирана, ниту ќе се чека таа да даде некакви позитивни резултати. Очекувано, на 17 март, односно само 20 дена по донесувањето на Резолуцијата 1970, Советот за безбедност со 10 гласови за и 5 воздржани донесе нова резолуција „за ситуацијата во Либија“⁵. Врз основа на оваа Резолуција на 19 март всушност започна воената интервенција врз Либија.

ЛЕГИТИМИТЕТОТ И ЛЕГАЛИТЕТОТ НА УПОТРЕБАТА НА СИЛА ВРЗ ЛИБИЈА

Само еден месец по првите демонстрации во Либија врз оваа суверена држава беше употребена воена сила. Всушност, меѓународните сили кои земаа учество во оваа воена интервенција беа директна поддршка за бунтовниците на теренот, а не хуманитарци во мисија на заштита на цивилите. На самиот почеток на операцијата беа вклучени Белгија, Британија, Канада, САД, Франција, Данска, Италија, Норвешка, Катар и Шпанија. Подоцна коалициските сили броеа 19 држави. Од 31. март, кога зоната на забранети летови и контролата на военото ембарго го презеде НАТО, британско и француско учествостана доминатно.

Во еден момент на терен се изгледаше чудно. Гадафи изјавуваше дека бунтовниците не се прогресивни сили кои бараат демократизација на државата, туку дека се платенци на Ал Каеда, кои имаат непосредна цел да го симнат од власт, а крајна цел - експлоатација на нафтените ресурси заради финансирање на терористичките активности. Од друга страна, меѓународните коалициони сили, кои имаа основна задача воспоставување забранета зона на летови, дејствуваа како воздушна иразузнавачка поддршка на вооружените бунтовници на теренот. На очиглед на целата светска јавност коалициските сили ги пречекоруваа овластувањата добиени со Резолуцијата 1973 со што се овозможи симнување на Гадафи од власт и негово свирепо убиство.

Основен меѓународно-правен акт со кој се регулира употребата на сила на меѓународната заедница против суверена држава е Повелбата на Обединетите нации. Втор битен правен извор, кој во случајов ја оправдува употребата на сила, е

⁴Leblanc, Daniel (21 October 2011), "Canada turns commitment into clout in Libya", *The Globe and Mail*, <http://www.theglobeandmail.com/news/politics/canada-turns-commitment-into-clout-in-libya/article2210169/>

⁵Резолуцијата 1973, насловена како „Ситуацијата во Либија“ беше донесена на 17 март 2011 година. За неа гласаа САД, Велика Британија, Франција, БиХ, Колумбија, Габон, Либан, Нигерија, Португалија, Јужна Африка, додека воздржани беа Русија, Кина, Германија, Бразил и Индија.

принципот/клаузулата „Одговорност да се заштити“ (Responsibility to protect). Конечно, најконкретна правнаоснова за мандатот на меѓународните сили за овој случај е Резолуцијата 1973 на Советот за безбедност на ОН.

ПОВЕЛБАТА НА ОБЕДИНЕТИТЕ НАЦИИ⁶

Според Повелбата на Обединетите нации, клучен и единствен орган кој има задача да се грижи за зачувување на мирот и безбедноста во светот е Советот за безбедност (член 24). Глава VI и VII од Повелбата содржат одредби со кои се регулираат ситуациите кога Советот за безбедност на ОН е овластен да одлучува кои активности ќе бидат преземени за да се одржи или да се воспостави меѓународниот мир и безбедност. Според Повелбата, Советот за безбедност најнапред треба да ги повика страните во спор да пристапат кон мирно решавање на конфликтот (содржано во членовите од глава VI). Доколку овој повик не донесе успех, следната фаза е преземање акции за одржување и воспоставување на меѓународниот мир и безбедност (Глава VII). Како што објаснува членот 41 од Повелбата, оваа фаза не подразбира автоматска употреба на вооружена сила. Во овој член, дури селективно се наведени можните мерки, кои ѝ се дадени на располагање на меѓународната заедница да ги примени во случај на нужност како што се: делумно прекинување на трговските, железничките, воздушните, поштенските и другите сообраќајни врски, па и прекинување на дипломатските односи. Но, дури откако ќе бидат исцрпени овие средства Советот за безбедност „доколку смета декапредвидените мерки во членот 41 не се доволни или не се покажале доволни може да преземе акција со употреба на воздушни, поморски или копнени сили“, со цел обезбедување на светскиот мир и безбедност (содржано во членот 42). Плановите и акциите за дејствувањето на вооружените сили на ОН ги донесува Советот за безбедност со помош на Воениот комитет (содржано во членовите 45 и 46 од Повелбата на ОН).

Второто битно прашање за случајот Либијашто произлегува од Повелбата на ОН се однесува на суверенитетот на државите.

Во членот 2 став 7 од Повелбата се наведува дека „оваа Повелба, во никој случај, не им дава право на Обединетите нации да се мешаат во прашањата кои по својата суштина спаѓаат во внатрешна надлежност на секоја држава, ниту бара од членовите на Организацијата овие прашања да бидат решавани според нормите на оваа Повелба“. Односно, според овој член Повелбата на ОН не навлегува во суверените права на државите.

Доколку случајот на воената интервенција врз Либија се анализира исклучиво низ призма на одредбите на Повелбата на ОН може да се заклучи следново: воената

⁶ Charter of the United Nations, <http://www.un.org/en/documents/charter/>

интервенција врз Либија не е во согласност со меѓународното право. Најнапред, во овој случај не беа исцрпени сите можни мерки за мирно решавање на споровите. На Резолуцијата 1970, која имаше за цел токму мирно разрешување на овој случај, не и се остави доволно време и простор да донесе позитивни резултати, туку, само по 20 дена, Советот за безбедност донесе нова Резолуција чија содржина ќе биде елаборирана подолу во овој текст. Второ, за овој случај Воениот комитет воопшто не беше свикан, а со самото тоа, ниту ги донесе плановите и акциите за дејствување на вооружените сили на ОН. Трето, со ниту еден документ не беше констатирано дека предвидените мерки за мирно решавање на спорови и предвидените мерки со членот 41 не биле доволни мерки за да се премине на преземање на вооружена интервенција. И на крајот, Либија како членка на Обединетите нации е држава на која и се гарантира правото на суверенитет на својата територија, а со тоа (член 2 став 7) на Обединетите нации во никој случај не им се дава правото да се мешаат во внатрешните прашања на Либија. Во конкретниот случај, важно е да се напомене дека либиските бунтовници, за разлика од останатите примери на Арапската пролет каде се протестираше и бараше демократизација со ненасилни средства, од самиот старт се определија за насилни средства и вооружени обиди за симнување на Гадафи од власт.

ОДГОВОРНОСТ НА МЕЃУНАРОДНАТА ЗАЕДНИЦА ДА ГИ ЗАШТИТИ ЦИВИЛИТЕ

Вториот правен извор од каде се црпи легитимитетот за воената интервенција врз Либија е принципот Одговорност да се заштити. „Responsibility to protect“ е принцип базиран на идејата дека суверенитетот не е привилегија, туку одговорност на државите. Овој принцип стана дел од меѓународното право со усвојувањето на финалниот документ од Светскиот самит на ОН од 2005 година (објаснето погоре). Со овој принцип, всушност, е утврдено дека државите, односно владите, се примарно одговорни за заштита на своето население од геноцид, воени злосторства, злосторства против човештвото и етничко чистење, додека, меѓународната заедница треба да и помогне на државата во остварувањето на оваа задача. Доколку државата не успее да го заштити населението или е сторител на ваквизлосторства, меѓународната заедница може да употреби присилни механизми за заштита на цивилното население, вклучително и колективна употреба на сила, преку овластувањата на Советот за безбедност на ОН.⁷

Прашањето за легитимноста на интервенцијата во Либија врз основа на принципот „Responsibility to protect“ е многу контраверзно. Корените на овој принцип датираат по геноцидот во Руанда, кога меѓународната заедница, поточно Обединетите нации беа

⁷<http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/about-rtop>

повикани од јавното мислење на одговорност со образложение дека ништо не презеле. За да не се повтори Руанда, овој принцип, всушност, се наметна како доктрина за разрешување идни вакви конфликти. Но, во случајот со Либија, до моментот кога е донесена втората резолуција (1973), врз основа на која беше извршена воената интервенција, на терен биле убиени меѓу 500 и 700 бунтовници (цитирано погоре) кои вооружено ги нападнале либиските сили за безбедност. Всушност оттука и произлегува контроверзноста за тоа дали убивањето на 500-700 бунтовници може да се толкува како геноцид, воено злосторство, злосторство против човештвото или етничко чистење, дефинирани со Римскиот статус на Меѓународниот кривичен суд⁸. Наспроти ова може да се наведе примерот на Сирија каде бројот на жртвите во протестите надминува 4000, а сèуште не е преземена каква било присилна акција. Оттука, станува јасно дека принципот “Responsibility to protect” не се применува подеднакво за сите суверени држави или веднаш се наметнува прашањето за легитимноста на употребата на сила врз Либија која паѓа во сенката на интересите на големите сили на кратко анализирани подолу.

РЕЗОЛУЦИЈАТА 1973⁹

Резолуцијата 1970 на Советот за безбедност на ОН од 26 февруари 2011, која беше усвоена едногласно, по повод систематското кршење на човековите права предвидуваше санкции против режимот на Моамер Гадафи без употреба на воена сила. По повод насилството врз цивилите од страна на либиската арапска џамахирија извршено во периодот меѓу 15 февруари и 16 март 2011 година, Советот за безбедност, на 17 март 2011 година, ја донесе Резолуцијата 1973. Со оваа Резолуција се побара итен прекин на огнот и изнаоѓање решение за легитимните барања на либискиот народ. Но, тука веднаш се поставува прашањето дали овие барања се од мнозинството, дали се легитимни и колку се навистина прекршени? Овие барања се дел од внатрешните односи на Либија и секое мешање за нивно исполнување претставува кршење на членот 2 став 7 од Повелбата на ОН.

Со Резолуцијата се воспостави и забранета зона на летови која се однесуваше на полетување и слетување на сите авиони кои се регистрирани или се во сопственост на Либија, управувани од страна на либиските државјани или компании. Ставовите 19, 20 и 21 се однесуваа на замрзнување на сите средства, финансиски и економски ресурси кои се поседувани или контролирани директно или индиректно од страна на либиските

⁸ROME STATUTE OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT, entered into force on 1 July 2002, <http://untreaty.un.org/cod/icc/statute/romefra.htm>

⁹Resolution 1973 (2011), Adopted by the Security Council at its 6498th meeting, on 17 March 2011, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/268/39/PDF/N1126839.pdf?OpenElement>

власти или од страна на поединци или правни лица кои дејствуваат во нивно име или насока, а ставовите 22 и 23 најдиректно го оневозможува Гадафи и неговата фамилија да ја напушти државата.

Но, најанализиран од сите ставови е ставот 4, кој се однесува на заштитата на цивилите и воедно од него се црпи легитимитетот на воената интервенција. Во него се вели дека можат да бидат преземени сите потребни средства за заштита на цивилите и населените цивилни области што се под закана на властите на Либија.

Факт е дека во ниту еден параграф на јасен и недвосмислаен начин не е предвидена употреба на воена сила против режимот на Гадафи и неговото насилно менување од власта од страна на меѓународната заедница. Но, сепак, и покрај тоа што ниту беа исцрпени сите можности за мирно решавање на конфликтот, ниту и се даде шанса на Резолуцијата 1970, а ниту им се даде шанса на мерките предвидени со Резолуцијата 1973, само по 2 дена од нејзиното донесување, врз основа на еден недоволно објаснет став започнаа нападите врз Либија.

ДЕМОКРАТИЗАЦИЈА НА ЛИБИЈА ИЛИ ИСПОЛНУВАЊЕ НА НЕЧИИ ИНТЕРЕСИ

На 20 октомври 2011 главната вест која го обиколи светот беше свирепото убиство на Гадафи. На сите телевизии беше прикажано нечовечното изживување со повредениот Гадафи, а потоа и третманот на неговото мртво тело. Неговото убиство го означи и крајот на војната, небаре мисијата на меѓународната заедница беше неговото тргнување, а не заштита на цивилното население, а медиумите ја пренесуваа веста еуфорично¹⁰ и победнички како сите проблеми на либискиот народ да беа решени со тој чин. Но, дали е така?

Низ бројки војната во Либија изгледа вака. Според Меѓународната организација за миграција во периодот март-јуни 2011, 350.000 бегалци примил Египет, 540.000 Тунис, 30.000 Чад и не повеќе од 500 Италија.¹¹ Стравувањата на Италија, со кои го подбужнуваше светот, а пред се западна Европа во корист на воената интервенција, дека од неа ќе побараат заштитанад 300 илјади бегалци и дека кризата во Либија е закана за светскиот мир и безбедност не се остварија.¹² Во периодот од јуни до септември новинските агенции повторно соопштуваа за нови бројки на бегалци кои

¹⁰Barry Malone, "Gaddafi killed in hometown, Libya eyes future", *Reuters*, 10 October, <http://www.reuters.com/article/2011/10/20/us-libya-idUSTRE79F1FK20111020>, David Hirst, "Colonel Muammar Gaddafi obituary", *The Guardian*, 10 October, <http://www.guardian.co.uk/world/2011/oct/20/colonel-muammar-gaddafi>

¹¹Cross=border movement in Egypt on 14-14 June 2011". IOM- Egypt. 14 June 2011. <http://www.migration-crisis.com/libya/reports/view/561>, <http://www.abc.net.au/news/2011-05-08/500-libyan-refugees-rescued-off-italian-coast/2708888>,

¹²Squires, Nick (23 February 2011). "Libya: Italy fears 300,000 refugees". *The Daily Telegraph* (London), <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8343963/Libya-Italy-fears-300000-refugees.html>

бараазасолништа во соседните држави. Во овој период повеќе се зборуваше за чистење на цели градови и села во кои живееле поддржувачите на Гадафи, а кои биле протерани од страна на бунтовниците поддржани од силите на НАТО.¹³ Во однос на жртвите, на почетокот на конфликтот имаше написи во кои се тврдеше дека силите на Гадафи убиле 10.000 цивили¹⁴, потоа 6.500 и 8000.¹⁵ Но, во јуни, по еден месец работење на терен Амнести интернешнал соопшти дека тие не нашле докази за таквите тврдења. Според нивниот извештај во почетокот на конфликтот биле убиени не повеќе од 180 демонстранти.¹⁶ За конечниот број жртви сè уште нема официјална бројка, но според изјавата на министерот за здравство на преодната влада во Либија, најмалку 30.000 лица го загубиле животот, а над 50.000 се тешко повредени. Според неговата изјава повеќе од половината се од редот на поддржувачите на Гадафи.¹⁷ Материјалната штета која е направена, болестите предизвикани од конфликтот и последиците по екосистемот од конфликтот сè уште не се проценети. Прашањето кое тука веднаш проникнува е која беше вистинската цел на интервенцијата врз Либија? Дали навистина станува збор за поддршка на демократските сили и „заштита на цивилното население“ во обидот да се демократизира оваа арапска држава или одредени држави имаа свои национални интереси кои можат да бидат исполнети само со смена на режимот на Гадафи? Или прашањето може да се симплифицира вака: дали интервенцијата на НАТО навистина беше легитимна односно поради кои причини оваа воена интервенција може да се оправда?

По шест месечната интервенција Либија стана тешко вооружена област, во која покрај бунтовниците и цивилното население располага со тешко вооружување.¹⁸ Искуството покажува дека вооружувањето на населението е лесно достижна цел, но да се одземе и да се разоружа е премногу тешко. Ако е тоа така, во поделената Либија меѓу

¹³The Daily Telegraph reported on 11 September that almost the entire population of Taworgha, a town of about 10,000 people, had been forced to flee their homes by anti-Gaddafi fighters after their takeover of the settlement. Gilligan, Andrew (11 September 2011). "Gaddafi's ghost town after the loyalists retreat". The Daily Telegraph. The Telegraph. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8754375/Gaddafis-ghost-town-after-the-loyalists-retreat.html>

¹⁴Aljazeera Live Blog Libya – Feb 22". Al Jazeera. 22 February 2011. <http://blogs.aljazeera.net/africa/2011/02/22/live-blog-libya-feb-22>

¹⁵Aljazeera Live Blog Libya – March 20". Al Jazeera. 20 March 2011. <http://blogs.aljazeera.net/live/africa/libya-live-blog-march-20-0>.

¹⁶Cockburn, Patrick (24 June 2011). "Amnesty questions claim that Gaddafi ordered rape as weapon of war". *The Independent* (London), <http://www.independent.co.uk/news/world/africa/amnesty-questions-claim-that-gaddafi-ordered-rape-as-weapon-of-war-2302037.html>

¹⁷Karin Laub (8 September 2011). "Libyan estimate: At least 30,000 died in the war". *The Guardian*. Associated Press. <http://www.guardian.co.uk/world/feedarticle/9835879>

¹⁸Cassim Cachalia, "Opening Pandora's Box: NATO's military intervention in Libya", Defenceweb, 21 september 2011, http://www.defenceweb.co.za/index.php?option=com_content&view=article&id=19306:opening-pandoras-box-natos-military-intervention-in-libya-&catid=56:diplomacy-a-peace&Itemid=111

поддржувачите на Гадафи и бунтовниците залажување е да се верува дека земјата ќе може да биде демократизирана на мирен начин. Во корист на ова тврдење одат и придобивките кои Либијците ги имаа во социјалистичкиот систем на Гадафи: бесплатно школување, бесплатно здравство, бескаматни кредити кои најчесто и не се враќаа, просечни плати за оние кои немаа вработување соодветно на својата професија итн. Сите овие придобивки и многу други кои во 42 годишното владеење на Гадафи беа дел од нормалното живеење на Либијците ќе бидат заменети со правилата на слободниот капитал и правото на глас како основна придобивка на демократијата.

Уште од започнувањето на демонстрациите во Либија, Британија и Франција вршеа огомен притисок врз меѓународната заедница за употреба на сила врз режимот. Францускиот претседател Никола Саркози се наметна како лидер на меѓународната коалиција против Либија, а Франција беше предводник и во признавањето на легитимноста на привремената влада на бунтовниците.¹⁹ Британија не беше толку агресивна во туркањето на интервенцијата, но, сепак имаше доминантно учество. Иако постојат и национални интереси на други европски и вон европски држави за интервенцијата врз Либија, сепак, тука накратко се претставени само финансиските интереси на овие две држави кои ја презедоа лидерската позиција во кампањата против режимот во Либија.

Интересите на Франција во Либија, пред сè, се енергетски иако Франција досега сосема добро профитира и од продажбата на оружје и воена опрема. Помеѓу 2004 и 2011, по укинувањето на ембаргото за Либија, Триполи од Париз купил оружје во вредност од околу половина милијарда долари (повеќе од која и да е друга европска држава). Но, во 2010 година италијанската влада дојде многу блиску до склучување на договор за воени зделки, вредни повеќе од една милијарда долари, и се чинеше дека односите меѓу Рим и Триполи го преземаат приматот над француските напори пред да започне интервенцијата. Што се однесува до енергетските интереси, најголемата француска енергетска компанија „Total SA“ работи во Либија, но не на нивото на кои работат италијанската „ENI“ и германската „Винтершал“. Имајќи ги предвид огромните и речиси неистражени резерви на висококвалитетна нафта во Либија француските компании со сигурност ќе профитираат по помошта што Франција им ја даде на либијските бунтовници, а сега носители на власта.²⁰

¹⁹Франција ја призна привремената влада на Либија на 10 март, по што следуваа длабоки полемики во рамките на ЕУ дали треба или не да се избрзува со вакви одлуки.

²⁰Europe's Libya Intervention: France and the United Kingdom, Special Series: Europe's Libya Intervention, 25 march 2011, <http://www.stratfor.com/theme/special-series-europes-libya-intervention>

Во однос на британските енергетски интереси во едисијата на Стратфор²¹ за интервенцијата во Либија се наведува дека Британија која немаше продажба на оружје за време на Гадафи и која немаше концесии за експлатација на нафта има најмногу интереси од промената на власта во Триполи. Британскиот енергетски магнат Бритиш Петролеум, кој досега немаше свое производство во Либија, во 2009 година најави дека ќе инвестира околу 20 милијарди долари. Но, иако Бритиш Петролеум во 2007 година постигна договор со Триполи за дупчење на нови копнени и морски нафтени извори, реализацијата сè уште не е отпочната. Британските медиуми шпекулираа дека причината за одолговлекувањето на влезот на Бритиш Петролеум е во барањето на Гадафи да биде ослободен бомбашот од Локерби (терористичкиот напад врз Шкотска од 1988 година). Имајќи ги овие факти предвид, сосема е оправдано, секому, со здрав разум, веднаш да му се наметне прашањето, дали воената интервенција врз Либија беше навистина акција на меѓународната заедница за заштита на цивилното население или станува збор за неброени пати докажаната теза на Тукидит дека силните можат а слабите мораат?

ЗАКЛУЧОК

Во последните две децении меѓународната заедница, некогаш под закрилата на Обединетите нации некогаш и против нивна волја, но секогаш предводена од западните сојузници презеде бројни воени интервенции, почнувајќи од Босна и Косово, до Авганистан, Брегот на слоновата коска, Дарфур, Конго, Ирак. Либија засега е последната држава на списокот на воени интервенции. Сите овие интервенции беа преземени заради зачувување на меѓународниот мир и безбедност или спречување на хуманитарна катастрофа. Но, со сите овие интервенции настрадаа многу невини цивили. По сите инциденти на колатерална штета соопштенијата до медиумите од официјалните претставници на инволвираните држави беа идентични „ние многу жалиме“. Доколку се согласиме дека животите на тие цивили биле цената за одржување на меѓународниот мир и безбедноста или спречување на хуманитарна катастрофа, дали можеме и да се согласиме со тврдењето дека целта била постигната? Дали денес навистина Босна е демократска и функционална држава, дали тоа е Косово, Конго, Авганистан или Ирак? Дали навистина сите овие примери се вистинските примери како треба да се остварува меѓународната безбедност? Во случај некој и да се согласува со ова тврдење, што заслужува да биде елаборирано во посебен труд, Либија секако не е вистинскиот пример.

²¹Europe's Libya Intervention: France and the United Kingdom, Special Series: Europe's Libya Intervention, 25 march 2011, <http://www.stratfor.com/theme/special-series-europes-libya-intervention>

Ако пред воената интервенција врз Либија оваа 6 милионска држава беше закана за меѓународниот мир и безбедност и ако навистина беше во прашање хуманитарна катастрофа, кога на терен беа убиени неколку стотици демонстранти, тогаш како сега да гледаме на Либија кога има еден милион бегалци без покрив над главата, стотици илјади повредени и над 2 милини луѓе на кои им загинал некој близок, како последица од воената интервенција? Како да гледаме на сверствата што се вршеа од двете страни во конфликтот, а се разгореа по започнувањето на интервенцијата? Како ќе се оствари внатрешно помирување? По завршувањето на меѓународната интервенција, во Либија се воспостави систем на шеријат, па така дури и Арапската пролет и демократизацијата паднаа во заборав.

На крајот и покрај тоа што со тврдењето дека воената интервенција во Либија не беше легитимна можеби некој и нема да се сложи, бројките покажуваат дека во ниту еден случај оваа интервенција неможе да се оправда. Но, доколку покрај сите аргументи против ѝ дадеме легитимитет на оваа интервенција, тогаш, без понатамошно објаснување, можеме да тврдиме дека светот станува уште понебезбедно место за живеење.

КОРИСТЕНИ ИЗВОРИ

1. "Aljazeera Live Blog Libya – March 20". Al Jazeera. 20 March 2011.
<http://blogs.aljazeera.net/live/africa/libya-live-blog-march-20-0.26> February 2011, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/245/58/PDF/N1124558.pdf?OpenElement>
2. Aljazeera Live Blog Libya – Feb 22". Al Jazeera. 22 February 2011.
<http://blogs.aljazeera.net/africa/2011/02/22/live-blog-libya-feb-22>
3. Blomfield, Adrian, "Libya: 'more than 1,000 dead'", *The Daily Telegraph* (London), <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8342543/Libya-more-than-1000-dead.html>, пристапено на 24 мај 2011 година
4. Cassim Cachalia, "Opening Pandora's Box: NATO's military intervention in Libya", Defenceweb, 21 september 2011,
http://www.defenceweb.co.za/index.php?option=com_content&view=article&id=19306:opening-pandoras-box-natos-military-intervention-in-libya-&catid=56:diplomacy-a-peace&Itemid=111
5. Charter of the United Nations <http://www.un.org/en/documents/charter/>
6. Clara M. O'Donnell, "Is Libya NATO's Final Bow?", *The Brookings Institution*, December 02, 2011,
http://www.brookings.edu/opinions/2011/1202_libya_odonnell_vaisse.aspx

7. Cockburn, Patrick (24 June 2011). "Amnesty questions claim that Gaddafi ordered rape as weapon of war". *The Independent* (London),
<http://www.independent.co.uk/news/world/africa/amnesty-questions-claim-that-gaddafi-ordered-rape-as-weapon-of-war-2302037.html>
8. Cross-border movement in Egypt on 14-14 June 2011". IOM- Egypt. 14 June 2011.<http://www.migration-crisis.com/libya/reports/view/561>,
<http://www.abc.net.au/news/2011-05-08/500-libyan-refugees-rescued-off-italian-coast/2708888>,
9. Europe's Libya Intervention: France and the United Kingdom, Special Series: Europe's Libya Intervention, 25 march 2011,
<http://www.stratfor.com/theme/special-series-europes-libya-intervention>
10. Gilligan, Andrew (11 September 2011). "Gaddafi's ghost town after the loyalists retreat".*The Daily Telegraph*.*The Telegraph*.<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8754375/Gaddafis-ghost-town-after-the-loyalists-retreat.html>
11. Karin Laub (8 September 2011). "Libyan estimate: At least 30,000 died in the war". *The Guardian*.*Associated Press*.<http://www.guardian.co.uk/world/feedarticle/9835879>
12. Leblanc, Daniel (21 October 2011), "Canada turns commitment into clout in Libya", *The Globe and Mail*,
<http://www.theglobeandmail.com/news/politics/canada-turns-commitment-into-clout-in-libya/article2210169/>
13. Resolution 1970 (2011), Adopted by the Security Council at its 6491st meeting, on
14. Resolution 1973 (2011), Adopted by the Security Council at its 6498th meeting, on 17 March 2011, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/268/39/PDF/N1126839.pdf?OpenElement>
15. Simons, Marlise; MacFarquhar, Neil (4 May 2011). "Libyan Officials' Arrests Sought by Court in Hague". *The New York Times*.
http://www.nytimes.com/2011/05/05/world/africa/05nations.html?_r=1&ref=world
16. Squires, Nick (23 February 2011). "Libya: Italy fears 300,000 refugees". *The Daily Telegraph* (London),
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8343963/Libya-Italy-fears-300000-refugees.html>

ЕКОНОМСКИТЕ ФАКТОРИ КАКО ПРЕДУСЛОВ ЗА ПОЈАВА НА КОНФЛИКТИ

Срѓан МИЛАШИНОВИЌ

Криминалистичко-полициска академија – Београд

Оливер БАКРЕСКИ

Институт за безбедност, одбрана и мир – Скопје

АПСТРАКТ

Теоретската елаборација во трудот се фокусира на економските фактори како предуслов за појава на конфликти, а зголемениот интерес за истражување на оваа тема се јавува по завршување на Втората светска војна, кога многу земји формираа специјализирани научноистражувачки институции за истражување на ова подрачје. Така нараснатите интереси предизвикаа континуирано да се истражуваат економските фактори што е и основна претпоставка за барање форми и решенија во концептот за градење на мир. Надминувањето на одредени диспропорции кои се јавуваат како резултат на одредени специфичности и секако како резултат на недоследности во кумулираното знаење и тврдиот став за причините за појава на конфликти треба да даде одговор на круцијалните прашања врзани со самите конфликти.

Клучни зборови: економски фактори, економска моќ, економски ресурси, глобална економија, конфликти

THE ECONOMIC FACTORS AS A PRECONDITION FOR EMERGENCE OF CONFLICTS

ABSTRACT

The theoretic elaboration in this paper focuses on the economic factors as a precondition for emergence of conflicts. The increased interest for examination of this subject appeared after the end of the World War II, when many countries formed specialized scientific and research institutions for researches in this domain. So, the increased interest provoked a continuous research of the economic factors, which is the fundamental presumption when seeking forms and solutions in the concept of peace building. Over-coming certain disproportions that are a result of some specifics, and ofcourse are a result of the inconsistent cumulated knowledge and the hard attitude for the reasons of conflict emergence, should give the answer for the crucial issues tied with the conflicts itself.

Key words: Economic factors, economic power, economic resources, global economy, conflicts.

ЕКОНОМСКИТЕ МЕХАНИЗМИ НА СОЗДАВАЊЕ КОНФЛИКТИ И УПРАВУВАЊЕ СО КОНФЛИКТИТЕ ВО ОДДЕЛНИ ЗЕМЈИ

Во современиот свет се одвиваат два паралелни процеса, кои освен со позитивни, резултираат и со мноштво негативни последици. Тоа се 1) глобализацијата од седумдесеттите години на XX век, која се темели во најголем дел на филозофијата на неолиберализмот; и 2) транзицијата на поранешните реалсоцијалистички држави, почнувајќи од 1989 година. Двата процеса имаат своја историска и идеолошка подготовка во развиените западни земји и насочени се кон реализација на нивните економски и военостратегиски интереси.

Почетоците на политиката насочени на поткопување на економскиот систем на социјалистичките земји, како вовед во економска, а со тоа и во социјално-политичка криза, датираат уште од крајот на Втората светска војна.²² Меѓутоа, од почетокот на седумдесеттите години на минатиот век, САД и развиените западноевропски земји почнуваат да спроведуваат синхронизирани и опсежни идеолошко-политички, дипломатско-информативни и финансиски операции, кои во еден дел довеле до економска криза и на крајот до крах на реалсоцијалистичките системи во Средна и Источна Европа. Политиката насочена на предизвикување, потоа и на управување со економските кризи, кои верижно произведуваат негативни социјални, политички и национални последици, по крахот на реалсоцијализмот и почнувањето на процесот на реставрација на капитализмот во земјите од Исток, има свој континуитет.

Хронолошки набљудувано од агол на економските фактори, првата таква операција е изведена со нудење евтини кредити, што довело до енормна финансиска задолженост на повеќето социјалистички земји спрема странство и должнички кризи; втората стратегиска операција била насочена на создавање техничко-технолошка зависност, со посредство на увозот на технологија и лиценци, со кои дошло до неконтролирано одлевање на капиталот од социјалистичките земји.

Финансиското задолжување на најголем број социјалистички земји во текот на седумдесеттите и осумдесеттите години на минатиот век било дел од т.н. должничка стратегија на развиените западни општества. Таквата политика и економска стратегија поаѓала од претпоставката дека помалку развиените земји со кредити може да се направат зависни и подложни на различни економски уцени или удари, особено ако недоволно ги поддржуваат одделните надворешнополитички потези на земјите на доверителите.²³ Од друга страна, со економските механизми (блокади, квоти, санкции,

²² Prvulović V.: *Ekonomska diplomatija*, Beograd, 2001.

²³ Стратегијата на финансиско задолжување на неразвиените земји својата нагорна линија ја има уште од 1963 година. Таа година вкупниот износ на кредит изнесувал за земјите во развој 34 милијарди долари без камата, за во 1986 година

клаузули), сразмерно со економската и со финансиската задолженост односно зависност, овие земји стануваат погодни и за политичка манипулација, што како последица има комплетна внатрешна економска, а со тоа и социјално-политичка дестабилизација. Тоа за свој краен резултат има создавање услови за капитална промена на општествено-политичкиот систем, со тоа што начините на промена (од социјални протести, т.н. тивки револуции, до вооружени бунтови) на режимот и системот повторно зависат од интересите на моќните западни држави. Случајот со Полска, Унгарија, Романија, Бугарија и со СФРЈ во тој поглед претставува повеќе од репрезентативен пример.

Во почетокот на 1980-тите години социјалистичките земји на Средна и Источна Европа имале огромни долгови, и тоа од десет до триесет милијарди долари. Нето-вредноста на долгот во регионот како целина се зголемила од шест милијарди долари на седумдесет и девет милијарди долари во периодот помеѓу 1970 и 1980 година. Од тоа време задолженоста перманентно расте, за во текот на 1980-тите години да води до безнадежна и разорна спирала на задолжување. Во првата половина на 80-тите години на минатиот век почнува втората фаза на кредитната политика на Запад во вид на подигнување на каматните стапки на евтините кредити на рекордни 16%. Последица било тоа што во 1990 година Полска акумулирала четириесет и една милијарда и осумстотини милиони долари нето-долг, Унгарија дваесет милијарди и триста милиони, а Бугарија девет милијарди и осумстотини милиони долари. Долгот на Унгарија бил двократно поголем од вредноста на нејзиниот извоз, на Бугарија три пати, а на Полска пет пати. Евтините кредити и високите камати ги турнале повеќето земји на Централна и Југоисточна Европа во банкрот: Полска, Југославија и Бугарија станале несолвентни земји и барале репрограмирање на долговите. Повеќето нови кредити служеле за отплата на каматата на старите долгови. Од кредитите што ги земале земјите на Централна и Југоисточна Европа, само четвртина е инвестирана во стопанството.²⁴

Техничко-технолошката зависност на неразвиените и на социјалистичките земји од западноевропските држави и САД, како една од планираните политички стратегии доаѓа до израз исто така на средината на седумдесеттите години на ЦЦ век. Во практиката таа зависност се манифестирала исто како и денес, со тоа што земјите-извознички на технологија повеќекратно им оневозможувале на примачите на технологијата самостојни економски активности, правец и темпо на развој. Со тоа технологијата и нејзиниот трансфер, меѓу другото, станале првокласно политичко, а не само економско прашање на сите земји во светот. Од гледиште на создавање претпоставки и услови за предизвикување општествени кризи и конфликти, зависноста

долгот да се искачи на 1.200 милијарди долари без камата. Во текот на 1990 година долгот бил 1.322, а во 2000 година бил 2.400 милијарди долари. Според: Prvulović V.: *Ekonomska diplomatija*, Beograd, 2001.

²⁴ Податоци според: Berend I.: *Centralna i Istočna Evropa*, CID, Podgorica, 2001, str.273-275

на техничко-технолошкиот карактер има повеќекратно значење. Некои од карактеристиките и ефектите на примената на овие економски методи на потчинување се:

– Прво, техничко-технолошката зависност претставува втор пол на финансиската задолженост. Било очигледно давање на ефтини кредити кои долгорочно биле пресметани и на постигнување технолошка зависност на социјалистичките стопанства, со сите други неизбежни последици што подоцна ќе ги произведе оваа зависност.

– Второ, дискриминаторските клаузули во лиценчните договори, заедно со т.н. провизија (мито и корупција), според мислењето на голем број авторитети на општествената и економската теорија, биле основен лост на стратегијата за предизвикување кризи и управување со нив во реалсоцијалистичките земји, која својот континуитет го има и денес во земјите во транзиција. Така во 98% лиценчни договори постоеле една или повеќе рестриктивни клаузули, потоа 83% корисници на лиценци имале обврска суровините, репроматеријалите и компонентите да ги увезуваат од одредени извори, а истовремено во 89% од тие договори на корисникот на лиценца му е ограничуван или целосно забрануван извоз на производи со изразена увезена технологија.²⁵ Клаузулите често содржеле и забрана за извоз на производи од странска технологија повеќе од десет години, како и право на странскиот партнер тие рокови да ги продолжува во недоглед.

– Трето, економската стратегија на западните држави имала уште една димензија, која била поврзана во иста мера како и денес со увозот на технологијата. Таа се манифестирала во создавањето на психологијата на зависност, подоцна и т.н. потрошувачка психологија, во сите реалсоцијалистички општества, што некои автори го толкуваат тоа како културен империјализам. Во таа смисла Х. Магдоф истакнува: „Во целокупната историја на империјализмот се развивале културна зависност и недостиг од самосвест. На луѓето им е наметнувано мислењето дека најдобрите производи се изработуваат на Запад, дека само метрополите може да произведат современа технологија“.²⁶ На тој начин настанал проблем што не е само економски, туку многу поширок, општествен па и културен. Со почнувањето на транзицијата во земјите на Исток културно-информацискиот империјализам, кој ја поттикнува потрошувачката заради престиж, дошол до полн израз. Новите елити во сето тоа имаат посебно значење, бидејќи настојуваат по критериумите и навиките да се изедначат со елитите на високоразвиените западни општества. Другата страна на овој феномен во земјите во транзиција се манифестирала со нараснувањето на социјалната патологија и имотниот

²⁵ Todorović B., Vilić D.: *Krize: izazivanje i upravljanje krizama*, GrafoMark, Beograd, 1997. str.39

²⁶ Цитат според: Svetličić M.: *Zlatne niti transnacionalnih kompanija*, Ekonomika, Beograd, 1986. str. 431

криминал на пониските скали на социјалната структура, додека на нивото на елитите се развивал организираниот криминал.

Анализата на кризите и на конфликтите во земјите во транзиција исклучиво низ призмата на економските интереси на моќните држави, или сведувањето на проблемите само на нив, би била едностраност во пристапот, бидејќи општото сфаќање на материјалните интереси опфаќа повеќе од непосредна финансиска корист на една или повеќе држави, индустрии или конгломерати. Финансиските и индустриските елити на моќните земји, како што истакнува аналитичарот Д. Норт, „ги одредуваат своите материјални интереси во рамките на меѓународните геополитички пресметки. Постојат случаи во кои јалово и пусто парче земја, лишено од значајни богатства што може да се извлекат од неа, сè уште се смета за стратегиска положба со непроценлива вредност, можеби поради географската положба во меѓународните политички односи и обврски. Гибралтар, кој главно се состои од една голема карпа, има токму таков вид положба. Постојат и други региони што имаат такво извонредно значење, како таков се истакнува Персискиот Залив, каде што империјалистичките сили ќе направат сè што е во нивната моќ за да ја задржат контролата над таквиот регион. Балканот не плови во море од нафта; ниту е една јалова пуста земја. Но неговото стратегиско значење е еден постојан фактор во империјалистичката политика на моќта. Дури иако само поради својата географска положба, или како критична транзитна точка на Западна Европа кон Исток, или како заштитна зона против ширењето на Русија (и по распаѓањето на СССР) кон Југ, Балкан игра критична улога во меѓународната рамнотежа на силите.²⁷

Затоа објективната анализа на општествените конфликти во земјите во транзиција не е можна без уважување на овие факти, особено без согледување на доктрината на неолиберализмот како филозофија и основно стратегиско определување на моќните западни држави.

НЕОЛИБЕРАЛИЗАМ И НЕОИМПЕРИЈАЛИЗАМ: ПОШИРОКА ИСТОРИСКА И ИДЕОЛОШКА РАМКА

По Втората светска војна, на основите на Маршаловиот план и теолошката револуција во педесеттите години на XX век, земјите од Запад бележеле импозантни стапки во својот економски пораст сè до почетокот на 70-тите години на минатиот век, кога дошло до значително опаѓање на порастот и се заканувале криза и рецесија. Настанатата криза за акумулација на капиталот дополнително била продлабочена со „петролејскиот шок“, кој во првата половина на 70-тите години ги зафатил развиените

²⁷ North D.: *Political lessons Dravn from Balkan War*, Published by the International Commitete of the Fourth International, jun 1999. p.6

западни држави, што го условило распаѓањето на златниот монетарен систем Бретон Вудски и најголемата економска криза на капитализмот по Големата депресија во 1930 година.

Постојната криза дополнително била засилена со сè почестите протести на работничката класа (штрајкот на рударите во Британија во 1974 година, револуцијата во Португалија во 1974 година) и антиимперијалистичката борба на полуколонијалните држави, која го достигнала врвот во Виетнамската војна во 1975 година. Буржоазијата на развиените капиталистички земји, соочена со зачестените економско-социјални проблеми, почнала да спроведува опсежни мерки на Кензијанската макроекономска политика на внатрешен план и истовремено да ја организира монетаристичката политика на „преработување“ на петро-доларот низ интернационалните финансиски системи во евтини кредити за државите што зависеле од увозот на нафта. Меѓутоа, високите социјални издатоци на државата за благосостојба и понатамошно зголемување на цената на суровата нафта на светскиот пазар придонеле ниту една од овие политики да не ги реши фундаменталните економски проблеми. Краен исход на рецесијата во периодот 1974-1975 година била појавата на криза што добила нов облик и содржина, т.н. стагфлација, а се изразувала низ постојано високи стапки на невработеност и инфлација. Таквата ситуација брзо водела и кон криза во интернационалниот финансиски систем. Со инфлација на рекордни нивоа, државите што примале „евтини кредити“ во стварноста имале негативни каматни стапки.

Одговорот на западните капиталистички држави на стагфлацијата, кризата на акумулација и на падот на профитните стапки бил изразен во монетарни економско-политички мери, кои синтетички се наречени „неолиберална реставрација“. Монетарците на основа на учењето на М. Фридман заговарале целосно исклучување на државните интервенции во областите на вработување, интервенции во стопанството и формирање на цените, сметајќи дека тоа прашање треба да му се препуштат на пазарот. Теориската суштина на овие мерки се состоела во преместувањето на нагласката од управување на барањето за контрола и управување со понудата, рестриктивна монетарна политика, прераспределба на националниот доход преку фискалната политика, дерегулација и приватизација. Всушност, ревитализиран е концептот на класичната економија на А. Смит, но само делумно, како невидлива рака на пазарот, додека улогата на државата и понатаму останала клучно важен фактор во економскиот живот на Запад. Советникот на поранешниот државен секретар на САД, г. Томас Фридман, изјавил за „Њујорк тајмс“

дека невидливата рака на пазарот никогаш не би функционирала без невидливата железна тупаница на државата.²⁸

Првите потези на неолибералната политика се спроведени во САД низ политиката на високи каматни стапки на Советот за федерални резерви на САД (US Federal Reserve Board), во 1979 година, заради потиснување на инфлацијата и невработеноста од системот. Во стварноста, оваа програма, поради која каматните стапки скокнале дури и до 20%, претставувала првенствено програма на огромен трансфер на богатство во рацете на банките и на поголемите финансиски институции.

Во почетокот на осумдесеттите години на минатиот век, овие мерки резултирале со понатамошно намалување на трошоците на социјалната држава во сите поголеми капиталистички земји, паралелно со програмата на зголемиот трансфер на богатство од земјите во развој со посредство на камата на поранешните евтини кредити. Така, државите што значително се задолжиле би платиле за увоз на нафта во двојно понеповолна положба. Од една страна, вистинските камати на долговите брзо растеле, додека од друга страна, цените на стоките на меѓународниот пазар што се користени за купување странски валути за отплатување на долговите брзо паѓале. Тоа од своја страна произвело рецесија, која од 1981 до 1982 година почнала нагло да се шири.

Последица на таквата неолиберална макроекономска политика било зголемување на кризата со долгови во земјите од третиот свет. Крајно неповолната положба и економската криза во овие земји понатаму се продлабочени со почнувањето на реализацијата на т.н. „Програма на структурно приспособување“ (Program of Structural Restructuring), од страна на ММФ. Суштината на оваа програма се состоела во тоа што земјите што имаат долгови можат да примат нови кредити само доколку преземат значајни мерки на „приспособување“ на своите економии на неолибералните принципи. Тоа значело радикално менување на средствата наменети за државните проекти и дела, инвестиции, а особено на средствата за социјална служба. Главна цел на тоа било светската економија да се изложи на доминација на главните индустриски компании и финансиски институции, ММФ и Светска банка, во кои, врз основа на правото, извлекувањето на клучните одлуки ги донесуваат најразвиените западни држави, пред сè САД.

Овие мерки имале катастрофални економски и социјални последици во сите земји во развој. Пресметано е дека помеѓу 1984 и 1990 година земјите во развој што ја користеле Програмата за структурално приспособување трансферирале 178 милијарди долари во западните комерцијални банки, што навело поранешен функционер на

²⁸ Цитат според: Ivašov L. G.: *В Вашингтонская ыекфеупшя НАТО*, Военно-исторический журнал, Москва, 2000. No. 1, str. 15.

Светска банка да изјави: „Уште од средниот век, кога европските конквистадори ја опљачкале Латинска Америка, светот сè уште не доживеал таков прилив на богатство во правецот што го гледаме денес“.²⁹

СУШИНА И ОСНОВНИ ЕЛЕМЕНТИ НА НЕОЛИБЕРАЛИЗМОТ КАКО ЕКОНОМСКО-ПОЛИТИЧКА ДОКТРИНА И ИДЕОЛОГИЈА ЗА ПРЕДИЗВИКУВАЊЕ КОНФЛИКТИ

Неолиберализмот како економско-политичка доктрина и идеологија на крупното приватно сопствеништво и слободниот пазар е израз на кризата на акумулација на капиталот, но и на кризата на капиталистичкиот начин на производство. Теориската мисла одамна идентификувала дека кризата е амбиентална рамка и нужен елемент на капитализмот. Но далеку од тоа дека кризата значи и нужен крај на капитализмот, таа под одредени услови го ревитализира, за што доволно зборуваат неговата повеќеовековна историја и опстојување. Меѓутоа, неолиберализмот истовремено е и реакција на вистинските проблеми на развојот предизвикани од преголемата редистрибутивна улога на државата и јавните служби. Затоа строгата контрола на надниците и на издатоците на социјалната држава била во центарот на критиката на класиците на неолибералната теорија, пред сè на Ф. Хаек и на М. Фридман.³⁰

Неолиберализмот како доктрина и стратегија на економско-политичкиот и поширокиот општествен развој во зависност од историските и општествените околности во водечките капиталистички земји резултирал со различни модели на пазарни економии и со различни социјални последици на практичната примена на тие модели. Во тој поглед се јавиле два основни модела: првиот, англосаксонски или индивидуалистички, олицетворен во реганизмот („висока технологија, мало претпријатие“) и тачеризмот („народен капитализам“), каде што економската ефикасност е стратегиска цел; и вториот, германско-јапонски модел, каде што државата задржала извесни социјални функции.³¹ Двата модела тежнеат кон максимална ефикасност за алокација на ресурсите, додека пазарот е основен инструмент за економска регулација. Со исчезнувањето на европскиот модел на реалсоцијализмот, неолиберализмот од англосаксонски тип станува не само стратегија туку и планетарна идеологија, зад која се

²⁹ Цитат според: Ismi A.: *Plunder With a Human Face, Ekonomist*, February 1998.

³⁰ Hajek F.A.: *Put u ropstvo*, Global Book, Novi Sad, 1997 i Fridman M.: *The Counter-Revolution in Monetary Theory*, Occasional Papers, No.33 1976.

³¹ За неолибералните модели на пазарните економии да се види кај: Babić B.: *Uloga države u privredi*, Savetovanje: Država i privredne reforme, Privredna komora Jugoslavije, Beograd, mart, 2002; Bujšić B.: *Hipoteza o uniformnosti institucionalne infrastrukture tržišnih ekonomija*, Zbornik Institucionalna infrastruktura u tranziciji ka tržišnoj ekonomiji, IDN, Beograd, 1994. str.4-8; Petrović M.: *Uloga države u savremenoj tržišnoj privredi*, Institut za ekonomiju, Beograd, 2000. str.9-21. Vidojević, Z.: *Tranzicija restauracija i neototalitarizam*, Institut društvenih nauka, Beograd, 1997.

наоѓаат политичко-економската и воената моќ на најразвиените капиталистички држави, пред сè на САД.

Суштината на неолиберализмот како доктрина и идеологија на планетарната експанзија на капиталот се состои, од една страна, во радикализацијата на основните елементи на класичниот либерализам: големата приватна своина и слободниот пазар.³² Од друга страна, неговата суштина се изразува со посредство на апсолутизацијата на начелото на капиталистичката рационалност, односно во вид на смалување на трошоците на социјалната држава, која е во функција на зголемување на профитот. Оттука, на внатрешен план како основни цели на неолиберализмот се јавуваат: зголемување на профитот, слободно претприемаштво и пазар, силна интервенционистичка држава и дерегулација на нејзините редистрибутивни социјални функции.

На надворешен план основните цели на неолибералната доктрина и идеологија се: создавање услови за светска експанзија на моќните економски корпорации и гигантски банкарски институции; формирање глобален пазар на капиталот; создавање политички и воено силни интервенционистички држави како најзначаен фактор за поддршка и заштита на интересите на крупниот капитал. Со тоа неолиберализмот се јавува како идеолошка форма на неоколонијализмот и неоимперијализмот, односно понатамошно зголемување на богатството и на моќта на најразвиените држави.

Фактот и тезата дека поимите на неоимперијализмот и неоколонијализмот се оптоварени со идеолошко-политичките конфронтации, дека се сметаат за анахрони поими на политичкиот речник од периодот на Студената војна и пред тоа, не значи дека содржината што ја покриваат навистина не постои. За планетарниот продор на капиталот, тежнението на најмоќните капиталистички земји да ја зачуваат и прошират својата моќ економски, политички и воено потчинувајќи други држави, да поттикнуваат или да почнуваат локални војни заради заштита на своите интереси, можат да се употребуваат и други термини. Меѓутоа промената на терминот не значи и промена на реалната состојба на односите во меѓународната заедница на планетарно ниво. Поради тоа неоимперијализмот и неоколонијализмот не се само термини туку поими што ја изразуваат суштината на денешната стварност. Дека тие поими се далеку од анахроност доволно кажува и повторното воведување на изразот протекторат во политичкиот речник во XXI век.

³² Љ. Тадиќ нагласува дека "либералната идеологија го извела принципот дека историски настанатиот облик на движната приватна своина на буржоаскиот тип не е само услов за егзистенција туку и природна основа за слобода на индивидуите воопшто. Според тоа, слободна е само она индивидуа што е приватен сопственик", Tadić Lj.: *Nauka o politici*, Rad, Beograd, 1996. str.347

Крајот на XX и почетокот на XXI век ги карактеризира револуција во сферата на производството, која се засновала на информатички технологии, финансиски пазар и фузионирање на мегакапиталот³³, со што е создадено информатичко општество. Таквите процеси ги следи и обнова на империјалистичките амбиции на најмоќните држави на светскиот центар. Тоа, меѓу другото, е најочигледно во специфичната спрега на финансиската олигархија, силата на военоиндустрискиот комплекс и крупните магнати во масмедиумската индустрија во современиот свет, бидејќи индустријата на вооружување претставува голем извор на приходи и екстра-профит. Во текот на 1998 година, САД во светската продажба на оружје учествувале со 12,3% и со заработка од 19 милијарди долари, додека за наредната година предвиделе зголемување на заработувачката за 4,5 милијарди долари. На интересот на овие сили настанала и се развивала идеологијата на неолиберализмот, глобализмот и неоимперијалната планетарна доминација. Таа во прв ред го изразува тежнението на олигополите да доминираат со економските, еколошките и комуникациските ресурси и моќ на современиот свет, за бенефицирано да профитираат експлоатирајќи го светот на трудот и осиромашувајќи ги послабите земји и народи.

Мултинационалните корпорации со посредство на т.н. портфолио-инвестиции³⁴ и приватните инвестициски фондови низ т.н. шпекулативен капитал³⁵ се јавуваат како основни субјекти на идеологијата на неолиберализмот и материјализатори на процесот на глобализација на производството и финансиите. Суштината на овие инвестиции е во краткорочно остварување голем профит од инвестициите и многу лесно деинвестирање во однос на директните инвестиции со долгорочен карактер, бидејќи основниот и клучен интерес на корпорациите и фондовите се профитот и неговото зголемување. Меѓутоа, компаниите и фондовите својата конкурентност не ја црпат исклучиво од ресурсите на матичната или која било поединечна национална економија, туку настојуваат да стекнат и имаат на располагање глобални ресурси (global sourcing). Затоа е потребно слободно

³³ Во текот на 1998 година, во Европа се фузирани 16.317 компании, во САД вкупно 14.408. Во тоа не е опфатено само банкарството (франкфуртско-лондонско со над 2 билиона финансиски потенцијал) туку и индустријата (фармацевтска, на алуминиумот, тутунот), потоа прометот на храната, медиумите и забавата, како и воената индустрија. Светските интеграции се олицетворени во ОПЕК, СТО, ЕУ и НАТО. Според Ранковиќ М.: *Nova paradigma moći*, Sociološki pregled, Vol.XXXIV, No.3-4. 2000. str.16

³⁴ Д. Ѓуриќ истакнува дека "генерално земено, краткорочната природа на портфолиото инвестиции може да предизвика сериозна волативност на пазарот на земјата во која овој вид инвестиција е направена. Тие во последните години добиле на значење со развојот на финансиските пазари во земјите што се во фаза на изградба на пазарната економија и во земјите во транзиција и можат, исто така, да дејствуваат дестабилизирачки на движењата на финансиските пазари, особено во сегментите на дивизните пазари." *Globalizacija Finansijskih tržišta*, www.yurope.com /zines/ 28.9.2002.

³⁵ Шпекулативниот капитал во најголем дел е во сопственост на пензиските фондови и заедничките инвестициски фондови. Нивните управители со причина ги нарекуваат господари на геофинансиите. За нивната моќ доволно зборува примерот на САД, каде што пензиските фондови изнесуваат над 6.000 милијарди долари. Според: *The World Economy: Performance and Prospects*; UNCTAD, Washington, D.C., 1999. p.79

да се движат по целиот свет, да се хомогенизираат пазарните правила на игра во глобални размери, да се стандардизираат производите, процедурите, регулативите и образованието на работната сила. Со други зборови, во светски размери им е неопходна релативно хомогенизирана и стандардизирана понуда на производствените ресурси. По правило, тоа не е првенствен интерес на класичните национални држави - држави во национални граници.

Благодарение на новите технологии и монополи на глобално ниво во последната деценија на XX век, империјализмот доживеал брза преобразба. Тој се огледува во тоа што во својата експанзија применува сè помали облици на класично воено-политичко дејствување пресметано на поробување на неразвиениот дел од светот, а сè повеќе користи рафинирани методи и средства, пред сè од економска природа. На тој начин неоимперијализмот во својот најголем дел се манифестира како економски империјализам.

За моќните западни земји, кои капиталистичката рационалност ја стават во прв план, овој вид империјализам е неспоредливо поприфатлив од оној од пред еден век од повеќе причини и тоа: прво, поевтин е бидејќи не постојат традиционалните административни трошоци што ги бара протекторатот, второ, не постојат трошоците за воени издатоци што постоеле во периодот на империјалните походи, и трето, а и најзначајно, е тоа што неразвиените земји, на кои им припаѓаат голем број земји во транзиција, самите бараат и инсистираат на распродажба на националното богатство на моќните западни корпорации и држави низ процесите на приватизација.

УЛОГАТА НА МЕЃУНАРОДНИТЕ ЕКОНОМСКО-ПОЛИТИЧКИ ОРГАНИЗАЦИИ ВО СОЗДАВАЊЕТО ОПШТЕСТВЕНИ КРИЗИ И КОНФЛИКТИ ВО ОДДЕЛНИ ЗЕМЈИ

Како основни цели на процесот на транзиција во сите земји на Исток се поставени, прво, зголемување на економската ефикасност и животниот стандард и, второ, остварувањето политичка демократија.

Реализацијата на вака формулираните цели во најголем дел изостанала. Причината за тоа секако треба да се бара во фактот што ниту во теоријата ниту во практиката не постоеле искуства или патокази како адекватно може да се промени централизираниот политички и економски систем на демократски и пазарни принципи. Радикалните решенија што се очекувани од кредитите и инвестициите што им биле ветени на новите политички елити, во најголем дел изостанале или оделе на поранешни долгови и камати. Со спроведување „шок-терапија“ дошло до драстичен пад на бруто-домашниот производ, особено на индустриското производство во сите земји во

транзиција.³⁶ Освен тоа, транзицискиот шок довел и до пад на инвестициите, што произвело пораст на стапките на невработеност, кои од 1990 до 1997 година константно во сите земји во транзиција изнесувале повеќе од 10% работоспособно население.³⁷ Тоа, од своја страна, довело до изострување на економската криза, политичка нестабилност, големи општествени тензии, кои понатаму ги произвеле национализмот, социјалните конфликти и мноштво општествени девијации, во литературата означувани како „див капитализам“, „првобитна акумулација“, „необолшевизам“, „латиноамерикански синдром“, „мафиократија“ и слично.

Голем удел во настанокот на тие негативни општествени трендови имаат меѓународните финансиски и некои политички организации. Тоа произлегува од нивната цел, односно настојување да обезбедат сигурен пласман и акумулација на капиталот, како и пораст на профитот, без разлика на социјалните последици на таквата политика. Во палетата економски фактори што во земјите во транзиција многу често како свој краен резултат имаат нестабилност и социоекономска криза (како увод во појавата на национализмот, етничките и верските партикуларизми и конфликти), особено се издвојуваат оние што ги спроведуваат ММФ, Светска банка, Светската трговска организација, Европската Унија и ОЕЦД. Тоа се: рестриктивна монетарна политика, макроекономска стабилност, целосна либерализација на надворешната трговија, демонополизација на државата во стопанството и радикална приватизација. Овие економски фактори се спроведени со посредство на: прво, наметнатиот неолиберален модел на транзиција (кој има форма на зависна модернизација и неоконијализам; потоа кредитирање што нема инвестициски и производствен туку во најголем дел должнички карактер, со што се создава должничко ропство; доколку некоја земја изрази противење на предложениот модел на трансформирање на стопанството и општеството воопшто, ќе се сретне со можноста за: санкции, ембарго, притисоци, уцени, рестриктивни клаузули, бојкот, блокади, царини и слично), и второ, специфичните категории на „помош“ што се нудат во земјите во транзиција.

Пред согледувањето на економските фактори, механизми и улоги што ги имале и ги имаат меѓународните економско-политички организации на создавањето кризи и конфликти важно е да се истакне еден важен фактор. Причината поради која на реалсоцијалистичките земји им се случила транзиција на радикални неолиберални

³⁶ Во периодот од 1990 до 1997 година, БДП и индустриското производство бележеле негативни стапки на пораст во однос на предтранзицискиот период. Освен Полска, која на крајот на 1997 година остварила 112% БДП во однос на 1989 година, сите други земји бележеле пад: Чешка 98%; Бугарија 63%; Унгарија 90%; Романија 82%; Словачка 95%; Албанија 80%; Хрватска 76%; Естонија 83%; Македонија и Литванија 56%; Молдавија 35%; Русија 58%; Уделот на индустријата во БДП е намален во Бугарија од 37,4% на 29,4%; Чешка од 40,2% на 35,0%; Унгарија од 25,1 на 23,5%; Полска од 42,0% на 27,1%; Романија од 37,9% на 35,6%; Словачка од 37,9% на 28,2%; www.CIA.worldfact.com/ 2002.

³⁷ Freedom House-a. *Nations in Transition*, www.freedomhouse.org/ 1998/. 10.5.2002

основи (кои своевременно ги заговарале Ф. Хаек и Р. Нозик) е во тоа што Запад од секоја своја победа сака да има корист. Со таа цел теориското обликување на концептот на транзиција им е доверено на авторитетите на неокласичната теорија О. Бланчард, П. Кругман, Р. Дорнбуш (O. Blanchard, P. Krugman, R. Dornbusch),³⁸ додека Д. Липтон и Ј. Сакс³⁹ непосредно учествувале во трансформацијата на некои поранешни реалсоцијалистички земји, која резултирала со крајно негативни економски и социјални последици. Применетите неокласични теориски концепти поаѓале од начелото дека социјалистичките стопанства имаат проблем со т.н. вишок побарувачка (excessive demand), кој се елиминира со рестриктивна монетарна и фискална политика со девалвација на валутата. Наредната мерка би се состоела, според мислењето на овие автори, во дерегулација на цените, слободната трговија, либерализацијата на приватниот сектор и целосната демонополизација на државниот сектор.

Од друга страна, Запад со посредство на ММФ, Светска банка, СТО, Европската Унија и ОЕЦД, на земјите од Централна и Југоисточна Европа едноставно им наметна ваков модел на транзиција на неолибералниот англосаксонски тип, кој како последица имал речиси една деценија репродуцирање на: социјално-економските кризи, зголемувањето на општествената патологија, организираниот криминал и различните општествени конфликти, особено помеѓу богатите и сиромашните, во речиси сите земји во транзиција.

ЗАКЛУЧОК

Како последица на економските фактори спроведувани низ различни механизми од страна на западните држави, транзицијата на источноевропските економии во првите десет години не ги дала очекуваните резултати. Рестриктивната монетарна политика што ја наметна ММФ и чија цел беше намалување на вишокот побарувачка, доведе до нагло скокање на каматните стапки, што економијата во земјите во транзиција ја доведе до рецесија. Тоа понатаму го забрзало падот на економијата и бизнисот, заработката и побарувачката за домашните производи. Во настојувањето да го урамнотежат буџетот државите пристапиле на намалување на своите инвестиции. Поради намалувањето на монетарната маса, нерентабилните претпријатија не можеле да ги добијат заемите што им биле неопходни за опстанок, додека на рентабилните им била скратена можноста за експанзија. Од друга страна, со воведување на конвертибилноста на домашните валути со фиксен девизен курс во околности на неспоредливо поголеми стапки на инфлација одошто во западните економии, дошло до ап्रेसијација на домашните валути и

³⁸ Blanchard O., Krugman P., Dornbusch R.: *Reform in Eastern Europe*, MIT, Cambridge, mass, 1991.

³⁹ Lipton D., and Sachs J.: *Creating a Market Economy in Eastern Europe: the Case of Poland*, Brookings Paper on Economic Activity, No.1/90; Sachs J.: *Privatisation in Russia: Some Lessons from Eastern Europe*, American Economic Review, Maj, 1992.

дополнително смалување на конкурентноста на домашните производи на меѓународниот пазар.

Општата економска депресија во земјите во транзиција дополнително е поттикната со мерките на отворање и либерализација на пазарот. Тоа го навело Б. Бабиќ на заклучокот дека „едвај и теориски е можно поефикасно решение за поткопување на домашниот производствен апарат отколку што е спојот на целосна либерализација на увозот и прогласувањето на конвертибилноста на домашната валута во економиите што инаку не биле во соодветна мера конкурентни на светскиот пазар“.⁴⁰ Наглиот пораст на побарувачката за евтини западни производи, кои главно имале дампинг-цени, го оставил домашното производство без побарувачка, што резултирало со голем број стечай на претпријатијата и со зголемување на невработеноста.

Понатамошното продлабочување на економската криза во земјите во транзиција, освен со прогласување конвертибилност на валутите, со помош на девалвација и целосна либерализација на надворешната трговија, поттикнато е и со препораки за масовна приватизација. Моделот на масовна приватизација му овозможил на странското присвојување најквалитетни имоти и производствени капацитети на земјите од Исток, и тоа по многу ниски цени. Притоа, она најважното и најлошо за економијата на земјите во транзиција е што западните инвеститори кога ќе откупат некоја фабрика брзо ја затвораат. Причините се во фактот што западните инвеститори и купци не се заинтересирани за приватизација на производствените капацитети (иако таа е важна поради ниските цени на работната сила и ниските даноци), туку првенствено за откуп на лиценци, освојување на пазарот за пласман на својата стока, и тоа токму онаа што е произведена во приватизирано па потоа затворено претпријатие. Тоа секако не била повремени туку масовна појава во сите земји во транзиција, особено во Унгарија и во Чешка, во која над 80% акции се во посед на странски инвеститори.⁴¹

Крајно неповолните економски околности во земјите во транзиција дополнително се продлабочени со продорот на шпекулативниот западен капитал, како и на капиталот во вид на казино-економија, кој предизвикал финансиски нарушувања и хиперинфлаторни удари во некои земји.⁴²

⁴⁰ Babić B.: *Zemlje istoka, Ekonomist*, 3-4, Beograd, 1994. str.149

⁴¹ За застапеноста на странските инвестиции во земјите на Централна и Источна Европа во: Stojanović I.: *Država i privredne reforme*, Prometej, Beograd, 2000. str.98

⁴² За порастот на т.н. берзански или шпекулативен капитал М. Цхоусудовск изнесува: “просечниот дневен обем на девизните трансакции пораснал од 15 милијарди \$ у 1973 г. на 880 милијарди \$ во 1992 г. и над 1.300 во 1995 г., од што само 15% отпаѓаат на реални трговски трансакции, остатокот главно има шпекулативен карактер. Тоа е основна категорија на глобализацијата како неоколонијализацијата што ја спроведуваат САД и неколку западни земји. *The Global Financial Crisis*, Third World Review, no. 86 Oktober 1997. www.twn.org.// 110.1998.

Со тоа моделите на реформи, кои пред сè ги понудиле експерти од САД, имале разорувачки ефект по вкупната структура на реалсоцијалистичките општества. Изостанувањето на стручна, финансиска и технолошка помош ја претворило очекуваната благосостојба во несовладливи економски тешкотии, инфлација, невработеност, зголемување на сиромаштијата и бедата, различни поделби на верска, национална, идеолошка и секаква друга основа. Падот на општествениот производ, неадекватната (пљачкашка) приватизација, рутирањето на производствената база, социјалните поларизации до кои доаѓало, меѓу другото и со неконтролирано пљачкање на целото општествено богатство, криминализацијата на општеството и низ системските аномалии се општи обележја на овие општества. Во трагањето по нов идентитет на општествениот развој и модернизација, овие земји биле дезориентирани во односот на Европа Мастрихт, и пред сè пред недефинираните и непредвидливи исходи на идните настани.

Како што истакнува Т. Балабанов: „Распределбата станала стихијна, а социјалното раслојување сè позабрзано. Сè помал број жители стануваат сè побогати, а сè поголем број се борат со елементарната егзистенција. Акумулацијата на капиталот се одвива стихијно и сè повеќе потсетува на т.н. првобитна капиталистичка акумулација. Сето тоа предизвикува големи социјални тензии. Општествениот капитал пропаѓа. Државата е разлабавена и се кинат органските врски во економскиот систем. Цел Исток се наоѓа во општ хаос“.⁴³

Досегашниот тек на реформите во најголем број земји во транзиција покажал дека повеќето остварени преобразби не одговараат на долгорочните национални интереси на земјите од Исток, ниту придонесуваат за јакнење на нивната економија и на вкупната безбедност. Движењето на поранешните реалсоцијалистички земји кон пазарни односи и уважување на „објективните економски законитости“ почнало, според мислењето на аналитичарите, да „поприма апсурдно-формален карактер, бидејќи главните критериуми за оцена на реформите не се нивото и квалитетот на живот на населението и безбедност за државата и општеството, туку темпо и рамки на насадените економски проекти, кои се измислени на врвот, но кои животот ги отфрла. „Реформаторите“ го принудиле општеството за избраната стратегија и тактика за тотална капитализација и лично богатење да ја плати цената што испаднала неизмерно висока“.⁴⁴ Тоа ги навело некои автори на изјавата дека „патот што им е наметнат на земјите во транзиција и кој тие го прифатиле за да го прескокнат „историското доцнење“, повеќе личи на регионалниот распад и економскиот либерализам од 1920

⁴³ Balabanov T.: *The Systemic and Institutional Changes in Eastern Europe*, EAEPE, Barcelona, 1993. p.2

⁴⁴ Osipov G.V.: *Socijalno-politička situacija u Rusiji*, Beograd, FPN, 1995. str.9

година, отkolku na iskustvata so ekonomskite čuda od 1950-tite godini, vo Zapadna Evropa".⁴⁵

ЛИТЕРАТУРА:

1. Balabanov T.: *The Sistic and Institutional Changes in Eastern Europe*, EAEPE, Barcelona, 1993.
2. Barrow Michael, *Statistics for Economics, Accounting and Business Studies*, Second Edition, Longman, London and New York, 1997
3. Babić B.: *Uloga države u privredi*, Savetovanje: Država i privredne reforme, Privredna komora Jugoslavije, Beograd, mart, 2002;
4. Berend I.: *Centralna i Istočna Evropa*, CID, Podgorica, 2001.
5. Babić B.: *Zemlje istoka, Ekonomist*, 3-4, Beograd, 1994.
6. Berend I.: *Centralna i Istočna Evropa*, CID, Podgorica, 2001
7. Blanchard O., Krugman P., Dornbusch R.: *Reform in Eastern Europe*, MIT, Cambridge, mass, 1991.
8. Blanchard Oliver, *The Economics of Post-Communist Transition*, Clarendon Press, Oxford, 1997
9. Bujšić B.: *Hipoteza o uniformnosti institucionalne infrastrukture tržišnih ekonomija*, Zbornik Institucionalna infrastruktura u tranziciji ka tržišnoj ekonomiji, IDN, Beograd, 1994.
10. Woodward S.: *Balkan Tragedy*, The Brooking Institution, 1995.
11. Vidojević, Z.: *Tranzicija restauracija i neototalitarizam*, Institut društvenih nauka, Beograd, 1997.
12. Vlajki E.: *The New Totalitarian Society*, Legas, New York, Ottawa, Toronto, 1999.
13. Ivašov L. G.: *B Вашингтонская ыекфеупшя НАТО*, Военно-исторический журнал, Москва, 2000. No. 1
14. Ismi A.: *Plunder With a Human Face*, *Ekonomist*, February 1998.
15. Jevtović M., Milašinović S.: *Samougrožavanje društva – socijalno patološke devijacije*, Sinex, Beograd, 2002.
16. Ernest I., Bogart, *Direct and Indirect Costs of the Great World War*, New York 1919; dr Max Lanter, *Die Finanzierung des Kriedes*, Luzern 1950
17. Kregel and Marzner: *Agenda for the Reconstruction of Central and Estern Europe*, Challenge September-October. 1992.
18. Komazec S., Ristić Ž.: *Antiinflaciona strategija*, Naučna knjiga, Beograd, 1992.

⁴⁵ Kregel and Marzner: *Agenda for the Reconstruction of Central and Estern Europe*, Challenge September-October. 1992. str.37.

19. Lipton D., and Sachs J.: *Creating a Market Economy in Eastern Europe: the Case of Poland*, Brookings Paper on Economic Activity, No.1/90.
20. Mitrović, Lj.: *Globalizacija i novi svetski poreda*, www.inaffairs.com./2001/inf-a/.
21. Milosavljević M.: *Socijalna politika u tranziciji*, Zbornik Defektološkog fakulteta u Beogradu, 1998; Vuković D.: *Sistemi socijalne sigurnosti*, FPN, Beograd, 1998.
22. North D.: *Political lessons Dravn from Balkan War*, Published by the International Commitete of the Fourth International, jun 1999.
23. Osipov G.V.: *Socijalno-politička situacija u Rusiji*, Beograd, FPN, 1995.
24. Prvulović V.: *Ekonomska diplomatija*, Beograd, 2001.
25. Petrović M.: *Uloga države u savremenoj tržišnoj privredi*, Institut za ekonomiju, Beograd, 2000.
26. Sachs J.: *Privatisation in Russia: Some Lessons from Estern Europe*, American Economic Review, Maj, 1992.
27. Svetličić M.: *Zlatne niti transnacionalnih kompanija*, Ekonomika, Beograd, 1986.
28. Stojanović, I.: *Država i privredne reforme*, Prometej, Beograd, 2000.
29. Tadić Lj.: *Nauka o politici*, Rad, Beograd, 1996.
30. Todorović B., Vilić D.: *Krize: izazivanje i upravljanje krizama*, GrafoMark, Beograd, 1997.
31. *The World Economy: Performance and Prospects*; UNCTAD, Washington, D.C., 1999.
32. Friedman G.&M.: *The Future of War: Pover, Technology, and American World, Dominance in the 21 st Century*, St.Martins Press, 1998.
33. Chussodovsky M.: *The Globalisation of Poverty*, Zed Books, 1996.

INSTITUTIONAL ORGANISED CRIME AND TERRORISM AS CONSEQUENCES AND MEANS OF THE GENERAL CONCEPT OF SYSTEM CORRUPTED FOREIGN POLICY

Associate Professor, PhD, Miodrag LABOVIC,
Faculty of Security-Skopje, Republic of Macedonia

ABSTRACT

Institutionalized type of organized crime is the most perfidious type in the context of general concept of a system corrupted foreign policy, continually led by the most powerful countries in the world to achieve geo-strategic (geo-economic, geo-political and military) long-term interests in mega capital. It is about an old practice of imperialism and today's ex-territorial neo-colonialism. Novelty is that the author theoretically shaped the level of organized crime, with scientifically valid arguments.⁴⁶ Moreover, in order to implement such policies, all multilateral political, security and financial organizations, and even the international courts have been used as instruments. This policy of the most powerful countries in the world today has a dominant influence on the international political and economic relations. *Ultima ratio* of this policy is military intervention, with or without approval of the UN Security Council, as well as the secret logistics in organizing civil wars, inter-ethnic conflicts and other various armed riots, state putsch and terrorist attacks on sovereign states situated thousands miles away from the aggressor country. Nevertheless, we are witnessing notorious empirical examples from the contemporary international reality of applied methods of "double criteria" for the very similar occurrences, harsh interference in the internal affairs of sovereign countries whose governments do not converge with the global politics of the dominant power. It is a blatant violation of principals of international public law, even its full suspension. To rationalize these attacks, various excuses are used for alleged prevention of humanitarian disasters, protection of human rights and freedoms and so on.

Not even the citizens of great power countries aren't protected from subtle directed terrorist attacks in whose territory the attacks are conducted, if it is in the interest to fabricate public opinion in order to undertake farther steps in the context of the general concept of a systematically corrupted politics. There are indisputable scientific evidences that by methods of mathematics, physics and chemistry prove that the alleged terrorist attacks on September 11, 2001 in New York could not be organized without the logistics of

⁴⁶ About the new typology of organized crime and especially the theoretical new concept, theoretically launched for the first time, see: Miodrag Labovic & M. Nikolovski, Organised crime and corruption, Faculty of security, Skopje, 2010, pp. 66-97

the American intelligence services.⁴⁷ Collateral damage of all these violent "export of democracy" and state terror, expressed in thousands of murdered children, women and older people, goes beyond any damages that might be done by any other type of organized crime. On the contrary, the institutionalized type of organized crime as aggressive war or state terror remains the "grey zone" of legal restricts in the international documents and national legislative of the countries in the world.

This type of organized crime excludes the individual criminal law liability, between other things, since these acts are not treated as an execution of criminal offences by the highest representatives of those countries, but as a legitimate conduct of foreign policy. Even more, unseen precedent is sought so to exempt the commanders from any criminal responsibility, as well as the other representatives of the armed forces of the United States in front of the International Criminal Court, by which, all the other parties involved in armed conflicts around the world are found to be in a very unequal position. From that point of view, this type of most perfidious organized crime insofar represents a sociological hidden crime, and not a crime in the criminal law meaning. Therefore, this crime is unrecognizable, not only for ordinary citizens, but also for the great part of the experts and scientific community.⁴⁸ The way out of this situation, cannot be found in the apocalyptically fatalistic predictions or expectations for spontaneous reallocation of historic dominant world power in the new multi-polar or bipolar world. The way out must be sought in the neutralization of the causes that led to the general concept of a system corrupted politics whose consequences is institutionalized organized crime and the rapid growth of international terrorism. In that context, the new avant-garde scientific notion should play an important role, by strengthening the awareness and by creating pressure on all levels for new and fairer international order, distribution of work and incomes.

Key words: Institutionalized organized crime, general concept of system corrupted foreign policy, terrorism

⁴⁷ Kevin Bareth, *Wisconsin state journal*, Wisconsin University, 2006 (interview published by the daily newspaper "Utrinski Vesnik" 5/6 august, Skopje, 2006.

⁴⁸ Miodrag Labovic & M. Nikolovski, *Organised crime and corruption*, Faculty of security, Skopje, 2010, pp. 92-97

THE INSTITUTIONAL ORGANIZED CRIME AS CONSEQUENCE OF THE GENERAL CONCEPT OF THE SYSTEM CORRUPTED POLICY

In theory, the new type of the institutionalized organized crime, because of the general concept of the system corrupted politics, is a continuation in leading the foreign policy of the great world powers, regardless from which party the Government comes from, or what is the personification of the institution, let's say, the State President. The general concept of the system corrupted politics actually means the level of the political system, which creates a national strategy in the foreign policy in both system and systematical ways, whose fulfillment of the national priority interests and strategic goals is being accomplished with both conventionally forbidden and morally-humanistic disallowed means⁴⁹. In the theoretical new type of institutionalized organized crime it is not a matter of acquiring a direct, personal criminal profit or any other type of protecting the personal interests of the highest carriers of such politics, through which it is being manifested (at least the personal interests are not a priority). This highest and most subtle type of institutional organized crime exceeds all conventional and unconventional corruption transactions, even among the highest great powers statesmen. With this type, regardless of the personifications in the state institutions, the substance is the exercise of the general concept of a system corrupted politics, which systematically generates the political and economy system of capitalist expansionism and exterritorial imperialistic neocolonialism. The institutionalized organized crime is a concealed crime. Seen from institutional and sociological approach, it means *de facto* and not *de jure*, crime protected by the law.

This type of institutional organized crime has a strong impact on the international economy and political relations. Thus, this most perfidy type of organized crime indirectly affects the wider national great powers interests, because most of the citizens in those countries enjoy the benefits of the social, health, tax and other policies, in order to "buy" the social peace (possible avoidance of protests, demonstrations, turmoil, strikes, civil wars). That directly affects 80% of the world population in the poor parts of the world and the transition countries.⁵⁰ Therefore, this type of organized crime is in fact a sociological idea of

⁴⁹ Refer to Michael D. Lyman and Gary W. Potter, "Organized crime", Magor, Skopje, 2009, page 432, saying that "The crime is an excellent maker of the capitalist oil. Those that wish to influence the results produced by the machine understand that the money made by the crime is an effective tool that enables them to go wherever they want, in the same way as the money made in another way. Those that make the money control the machine. The crime is a side effect of the effective political economy. It is a main product of the political economy. The crime is in fact the foundation of the politically and economically built relations in the democratic-capitalistic societies".

⁵⁰ See: Natalia Nikolovska, "The big illusion", Culture, Skopje, 2000. It is really necessary to point out the brave and objective judgment of the most eminent representatives of these organizations, such as James Woolfenson, former president of the World Bank, who noted that "There must be something not normal in a world where 20% of the population handles 80% of the wealth", or the former vice president of the World Bank for Europe, Jean Francois Rischard, who openly doubted the potentials of the UN, IMF and WB, so to solve the big problems of the globalizations.

the organized crime, because it is not treated equally or it is out of every positive international legal regulation and positive criminal law legislation of any country in the world.

There is an enormous difference among this highest type of institutional organized crime, as a result of the general concept of system corrupted politics led by the most powerful countries in the global economy and political relations, versus the forms and methods through which the other types and particularly institutional type of organized crime is carried out in the transitional and undeveloped countries⁵¹. In those countries, the forms of institutional organized crime directly harm the state and its citizens. There are clear signs that this form of institutional type of financial organized crime is also present in west developed countries. Ever more, it is considering as a main cause for the debt crisis in the western world. In those countries, where institutional organized crime is carried out, those forms directly harm the state and its citizens. This highest, and most sophisticated type of institutional organized crime is performed through most perfidy and most subtle methods, on continual foreign politics level, whose ultimo ratio is the military intervention in countries that are situated thousands kilometers away from the country aggressor. Due to the above mentioned reasons, nobody is held responsible for the killed civilians: children, women, old and weak people. This type of organized crime eliminates the subjective, criminal-law responsibility and complicity, simply because these activities, foreseen as criminal offences against the humanity and the international law are not treated as international criminal offences, but as a legitimate way of conducting politics.

Such military actions or fabricated terrorist acts, even against its citizens on their own territory, relentlessly cause invaluable and immeasurable damages in losing human lives and material demolitions. During an interview for the American newspaper "Wisconsin State Journal", Kevin Barrett, assistant professor at the American University "Wisconsin Madison" stated that the American Government planned the terrorist attacks on September 11th in 2001, so to provoke a mission against terrorism with the attack on the sovereign state Afghanistan. There are video clips from these events, posted on the Internet, and according to the scientific aspect with the laws of Physics, Chemistry and Mathematics,

In the UNDP report, in 1999, the dark side of the globalization in the transition countries was supported by the numbers: 10 million lost human lives as a result of shortening the life time; an enormous expansion of poverty: in 1989, 4% of the population in the transition countries (14 million people) had an average per capita \$2 daily, while in 1995, 32% out of 147 million "transition" people entered the zone of African poverty (under \$2 daily). The trend continues and according to the scientific estimations, over half of the transition population will most probably live in an extreme poverty at the end of the century.

⁵¹ About a new typology of the organized crime, see: Miodrag Labovic & M. Nikolovski, Organised crime and corruption, Faculty of security, Skopje, 2010, pp. 66-97

there is no way that the “twin” buildings in the World Trading Centre in New York and the Pentagon building could be damaged in such way using passenger planes. However, the material proofs cannot be collected because the US intelligent services that organized this attack will never let the scientific and non-government organizations to check the actual scene, to measure and collect evidence, so to prove it later.

A similar vanguard refers to the military attacks on Iraq in 2003, when the false information from CIA were used as a motive to attack, as if a nuclear weapon is being produced in Iraq, it is a threat to the national interests of USA and the humanity. After the American-British armed forces occupied the territory of sovereign Iraq, it was concluded that there is no sign of any type of nuclear weapon production on the territory of Iraq. Still, the attacks were justified with a rationalization that the non-democratic and inhuman regime of Saddam Hussein was brought down, from whom the Iraqi people were supposed to be saved.

There is a documentary produced by a certain American house, which states that the motives for the First and the Second World War (for which there were more profound reasons), are in fact the following: the supposed sinking of the American submarine, when a few hundred American soldiers lost their lives – just before the USA entered the First World War. These facts were actually used to win over the public opinion in the USA and influence the massive, voluntary joining the USA Army. A reason for winning the public opinion, just before the USA entered the Second World War was supposedly the intentionally sent, false information about the conditions of the Japanese Army, when the American Army was dragged into an unequal collision. Many American soldiers lost their lives then, in the clash with the Japanese Army in Pearl Harbor.

Later on, the same countries sent humanitarian donations for restoration of the ruins through their own companies. All those invaluable and immeasurable damages have been marked as collateral damages, as a side effect that was inevitable, so to prevent something worse. When such politics is not successful with the political and the diplomatic means and resources, then a military action is inevitable. It is not said by chance that the war is the last method or a lengthened arm of the politics. There is even a search for yet precedent for an exemption from a criminal responsibility for the commanders, commandants and the members of the armed forces of the USA in front of the International criminal court. On that way, they are placed into a completely unequal condition before all other participants in the military conflicts all over the world. This type of institutional organized crime like aggressive war or a state terror remains the “grey zone” of the legal sanction in the international document and most of the national legislatives of the countries over the world. Therefore, it is not recognizable, for the regular citizens and also most of the professional and scientific public.

The institutional type of organized crime, because of general concept of system-corrupted politics is not something new. It is just a newly created theoretical concept. It has been part of the international relations history, especially between the great powers. Today, its indications can be found especially in the way of the greatly coordinated functioning of the international financial and security-political organizations, of the so-called international community towards the governments of the disobedient leaders. In fact, we are witnesses of empiric examples, generally known in the modern international reality, of using the method of a double standard for the similar occurrences in internal or international conflicts; a brutal interference in the national matters of sovereign countries, which is a direct breakage of one of the basic principles of the international public constitution, even a total suspension of the international public law by using a military force on the sovereign countries without a decree of the UN Security Council. Everything is being done with a justification that a human catastrophe is to be prevented or the national interests of NATO leading countries are to be protected, which are tens of thousands kilometers far from the targeted country. In addition, there is an excuse for "exporting" democracy for a supposed defense of the human rights and freedoms in sovereign countries, which are in fact of a great importance for the interesting spheres of great forces influence. There might be also some financial and other types of supporting terrorist organizations, as well as putting various subtle pressures to change the constitutional system of the weak countries; encouraging and supporting the logistics in civil wars fully, inter-ethnic relations in countries whose governments do not follow the goals of global politics. On the other side is "the carrot" given by the international community: donator financing of various needs for covering financial frauds and other "loopholes" in the budget deficits in developing countries; subtle diplomatic blackmails for giving credits under acceptable conditions (really necessary for the financially powerless countries). Everything is done so to achieve the long-term geo-strategic interests of mega capital that originate from the most powerful countries in the world.

THE TERRORISM AND THE GENERAL CONCEPT OF THE SYSTEM-CORRUPTED POLITICS

We already said that the institutional organized crime was classified as the most perfidious type of organized crime, due to the general concept of system-corrupted politics. In that case, terrorism should also be reconsidered as consequence or counteract to the General concept of the global, system corrupted politics, which permanently creates crisis and injustice of various types. In addition, the terrorism has been used as an instrument of the general concept of system-corrupted politics. Due to the fact that the terrorism is becoming international phenomenon more and more, the global problem is that the

terrorism recognize no borders and acts on a world level and since it threatens the international relations, the terrorists turned to use resources and methods that initiate human and material damages that jeopardize the international safety. The international community is making efforts to regulate the numerous questions directly and indirectly connected to terrorism. There have been many conventions, resolutions, recommendations and agreements from the 30' of 20 century up to now, connected to the terrorism and its accompanying elements. Although the number and the scope of such adopted and accepted international documents directly on indirectly related to terrorism is big (larger space is needed to have all of them reviewed and analyzed), nevertheless, there is still an opinion that not all documents fully contributed to the optimal efficiency in fighting the terrorism. This is mostly due to the existence of enormous scope of discreet and opportunistic solutions in these documents; the political color of the terrorism (its direct or indirect support by certain countries, as well as the reality of double standards, i.e. unequal validity and respect of the international documents and law from all the countries in the world) resulting with the disagreement in its true definition. Such obstacles on international level must be overcome if there is a wish to implement an efficient system to fight terrorism and a way to suppress it. I would point out UN and the Council of Europe as the main carriers of the international documents and instruments, and the organizations that had passed most of the acts, which are also the most important ones. The number is high and I would avoid numbering.

We can also mention the efforts made by the international community to find measures and instruments that will be most suitable for preventing and suppressing this extremely negative occurrence, including measures that will be acceptable for all countries. If beside the international documents, the fight against terrorism also includes practicable efforts for its suppression through various intelligence and police-operational measures and actions, as well as creation of anti-terrorist coalition led by the USA, which results with practical performed military actions in Afghanistan and Iraq, there is still a defeating fact that the terrorist attacks do not stop spreading violence.

There is the inevitable dilemma – if those international documents, anti-terrorist coalitions and fights against terrorism on a global level are really contributing in the battle against terrorism, since the growth of terrorism and the number of adopted international documents seem to be in a proportional relation. Simply said, we cannot neglect the fact that the terrorism is constantly rising despite many adopted international documents. It is a result of certain obscurities, unsaid things, hesitations, which are still present relative to establishing the single definition of the complex and multi-dimensional existence of the terrorism, its various appearances and other phenomena and etiological characteristics.

From the aspect of analyzing the existing international rules on terrorism, there are many deficiencies, such as identification of terrorists with the fighters for human rights and the right on self-defense. There are cases when there is no definition about the terrorism in any international document, which could be supported by consensus; problems are being created in practice that reflects in two directions:

1. The lack of consensus for avoiding the matter of extradition and the need for separating the terrorism from the national liberation movements as some terrorists identify themselves with it. The positive side could be the attempt to exclude terrorist acts, which although with political goals, yet would not be an obstacle for extradition. Nevertheless, that is a specific approach, since it is related to certain acts, if they are performed against certain individuals and institutions. Thus, there is a confusion created, because the fight against terrorism is losing its sharpness.

2. There is no clear separation of terrorism from self-defense. Positive is the fact that both the colonial and racist regimes are considering it as terrorism. If there is no suitable solution, there are still questions about the applicable rules for an armed conflict in case of terrorist acts. Therefore, the right to self-defense is being mobilized in situations when there is a conditional aggression without a known subject. However, according to the classical theory of the international law, subjects of act of aggression are the states only. As per Geneva conventions from 1949, as well as according to Protocols of these conventions from 1977, terrorist organization is not the only side in armed conflict and the terrorists cannot identify themselves with fighters, rebels, saboteurs and hostages; neither can they refer to the rules of warfare.

The camouflaged identification of terrorists with fighters for human rights and freedoms, in situations when there are no rules in the international, military and humanitarian law, which could help to solve such a case, creates additional problems connected to the intervention and the so-called anticipated self-defense. Accordingly, it is necessary to undertake certain enactments from the international law, which do not correspond with the new reality and practice, implemented by the states in the fight against terrorism.

According to the author of this paper, the terrorism could be defined as a criminal activity with use of brutal force and other kinds of violence by the terrorist organization, networks, states and individuals, by causing massive fear, non-confidence among citizens towards the government, with aim to force governments to fulfill ideological and political, national and religious interests of terrorism. From a socio-criminological point of view, there is an urgent need to start thinking about a casual neutralization of the globally degenerative side effect called terrorism, due to the circumstances when this kind of crime becomes a special form of the political and the general social pathology. The increase and

more extreme and brutal escalation of the terrorism must be considered as danger that very seriously threatens to develop in most violent modus for an efficient achievement of the goals from a global, national all the way to the specific-individual level on the planet. It should not be considered only as accompanying occurrence that goes together with all positive and negative sides of the globalization process. Taking into account the reasons and circumstances that instigate terrorism, it can be considered as a separate ideological reflection, a response to the political and the general social pathology of the global society and the so-called "shuttle diplomacy" of the international community present everywhere. By the way, the global degenerative side effects cannot be neutralized only with the more intensive and brutal usage of the military and the violent means, which in fact contributed to increase the terrorism even more, but with the review of the basic course of global politics, if there is no tendency to have the world facing the unseen destruction of planetary dimensions⁷³. **Such a wrong approach means attacking the consequences instead the causes, which in fact caused those consequences.** The solutions for dealing with the terrorism cannot be found if there is no way to enter the deepest and most complex determining structures where that phenomenon rises and develops. It is most obviously shown by the politics of force led by the Talien maxima "An eye for an eye, tooth for tooth", "The force doesn't ask God", or "If there is force, there is no justice", which leads to a total failure of such politics in The Middle and Far East. The best example for that is the Israeli-Palestinian conflict, with mutual killing almost every day, mostly of innocent civilians, which lasted for decades. If there is no crucial change, the mutual killings will last endlessly without any success in solving the dispute and establishing a normal life that is free from everyday shocks and fear for saving the poor lives of the civilians.

A matter that deserves all due respect and imposes in the open discourse is the question whether the terrorism is, in fact, a myth, or a reality? The answer to this question is not and cannot be of a single dimension. Without any pretensions for a general answer as well as unnecessary simplifications, still it will be far from the truth if the terrorism is not understood as a real threat and challenge for the modern civilization. However, the events that occurred particularly in the first decade of the third millennium do not allow the science to overpass easily and lightly everything that burdened the international relations and the international public podium. To be precise, still there are many unanswered questions under the veil of the (un)covered conspiracy, the events of 9/11 in 2001, and everything that happened afterwards⁵².

⁵² Please refer to the already presented footnote, where Kevin Barrett, assistant professor of the American University, "Wisconsin Madison", during an interview for the American newspaper "Wisconsin State Journal" gives a scientific explanation that the twin towers were not pulled down by the hijacked airplanes. It was instead an act organized by the American Intelligence.

Instead of conclusion, we shall try to find the answer through a offset question: if the present terrorism is overestimated, and in certain cases imagined as a motive for starting an aggressive war toward the sovereign countries, not for conquering those territories, but for accomplishing the long-term geo-strategic (geo-political and economic) interest of the exterritorial, imperialistic neocolonialism?!

CONNECTIONS AND DIFFERENCES BETWEEN ORGANIZED CRIME AND TERRORISM

It is highly important to determine the connection as well as the differences between organized crime and terrorism. Almost each author dealing with the issue of terrorism and organized crime or both at the same time has established a certain connection between the two phenomena that endanger citizens' safety, the country and the international community in general. This in all probability results from the fact that even reality itself contains certain points of connection between these two extremely dangerous types of crime. The thesis about the connection existing between terrorism and organized crime can be proven by analysis of the activities of certain terrorist organizations or known organized crime groups and associations, that are using means and assets or any other type of organized crime in order to achieve the determined goals, or simply to establish connections and collaborative actions when interests are mutual.

There is no universal definition explaining these two entities fully. Therefore, the multiple opinions and attitudes regarding terrorism as a type of organized crime, whether these two are separate types of crime, and whether organized crime catalyses terrorism, do not come as a surprise. Still, it is certain that there are certain types of mutual connections and correlations between terrorism and organized crime, i.e. between terrorist and criminal organizations. Still, they are definitely two types of entities existing and operating separately.

Terrorism and organized crime, two crime phenomena present in our society, have certain mutual features, and it misleads some authors to see terrorism as a type of organized crime:

1. Hierarchical establishment of the organizational structure, clear task assignments and devoted execution
2. Operating in areas or places completely out of government access
3. Applying the identical methods for highly conspired communication
4. Cooperation between the terrorist and criminal organizations with purpose to provide financial sources used for terrorism
5. Terrorist organizations carry on highly profitable criminal operations, just like the criminal organizations, but strictly for financing the terrorists' needs and goals.

The differences between terrorism and organized crime are evident in these two essential elements:

"Terrorism and organized crime are using different methods, means and techniques of operating.

"Terrorism applies strict force and other types of violence in order to cause more fear and insecurity among the people generally to achieve its terrorist objectives.

"Terrorism operates mainly for political-ideological, national-separatist or religious purpose, whereas the main goals of the organized crime is acquiring or maintaining profit and/or power.

Organizationally, these similarities and differences may present terrorism and organized crime identically. However, considering the methods and the goals, these two phenomena are different. This leads to a clear distinction between these two criminal entities, which, on the other hand, leads to a specific socio – political, criminological, normative – institutionalized treatment and approach.

CONCLUSION

If the crime rises rapidly, especially terrorism and organized crime (within its two most sophisticated types-institutional and institutionalized one), then they represent the most serious security risks, even in the economic and political most developed countries in the world. Francis Fukuyama proclaimed the west liberal democracy as top achievement of the human civilization in terms of the political organization⁵³. Then we can ask the question - what is wrong in the foundation of such political organization? Where is the mistake in capitalist political system, despite the fact that political organization is one of the many elements of such systems? Certainly, the answer is very complex. That kind of answer seeks much more space than the space that is foreseen for this article. Nevertheless, the author can say very briefly that the answer is hiding deeply in the impaired traditional values, in the disintegrated and non-functional family, as a basic micro organization of each society, and ultra liberal tendencies within all public and private spheres. That is unavoidable sub-product of the contemporary capitalistic society, whose creation is in its political system. Its economic system is solely the most concentrated expression of the political system.

The more the dynamic and uncertainty into the life of the people in fighting for profit or ensuring job position is rising, the more the alienation is growing too. The more the alienation among the people is rising the criminal rate gets bigger, but also the socio-pathological appearances, such as alcoholism, prostitution, drug addiction, wandering, suicides, voyeurism etc. Unlike some undeveloped and poor countries, in the wealthy

⁵³ See Francis Fukuyama " The end of history and the last man", Skopje, Kultura, 1994

countries nowadays special type of violence crime is widely present, such as killing children, pupils and students. Non-understandable and rationally unexplained murders of the innocent members of those societies (outside of terrorist acts), should be understood as a warning before more tragically events that jeopardize on west civilization in its raw and apocalyptic signal. It is a warning that something deeply go wrong in the womb of the contemporary west society. It is obviously that value priorities are reallocated into the impaired system of values. It could be necessary longer time for the treatment of the deepest socio-pathological occurrences, processes and relations. However, it seems that is indispensable to undertake complete re-conceptualization of political systems of the west societies, whose economic system is solely the most concentrated expression of such political systems.

In order not to be misunderstood, not in the context of some anti-capitalistic or neo-Marxist ideologies, I surely do not advocate a return toward the rigid models of mono-partial and autocratic soc-realist regimes. However, not eclecticism, but real qualitative synthesis of the advantages from the advanced democratic socialism within qualitative combination with positive aspects of the pluralistically-capitalist "state of welfare" or "social-legal state" could be the right direction into essential solution of the challenges of contemporary capitalist society. The contemporary capitalism is in a culmination of its state phase. It became very clear after the outbreak of the global financial crisis (2008-2009 years), when something happened that is not immanent about capitalism: the state intervened financially and saved the banks and private corporations from bankruptcy, and where it was not possible to do anything, the state intervened with nationalization, by purchasing stock shares. However, the state (understate) capitalism is slowly showing symptoms of humanization both "inside" and "outside". During the 2011, debt crisis in the European Union receives such dimensions that the most prominent economists predict that the damage will be devastating in planetary scale that is far worse than in the 2008⁵⁴. Question that deserves an answer is whether state capitalism is the top achievement of Western political thought, faced with its long-term inevitable crash. Maybe in the beginning we can and should consider creating a new concept. That should be a concept that will resolve the deep contradictions immanent in the essence of the capitalist system. Unburdened from which name to give, in essence, it is a concept for a real open, free and humane society in which the principle of epistemological pluralism and relativism, all real human values circulate equally. Pluralism and relativism of human values can only reach

⁵⁴ Nouriel Roubini: Government Gridlock 'Ensures' 2012 Recession; finance.yahoo.com *By Stacy Curtin / Daily Ticker - Wed, Nov 23, 2011 8:40 AM EST*

true expression only when you create the conditions for existence of truly free, well informed, educated and economically independent citizens. I think that on this way you can keep the advantages of a liberal market economy, while further developing of social-legal state, which should neutralize the more and more intense tendencies towards creation of market society.

It is the only way to recover non-market values: altruism, philanthropy, security, unconditional friendship and love, solidarity between people and the true meaning of family - values that slowly but surely disappear from modern Western society. In conditions of intensified globalization because of the inevitably rapid technological development, there is a tendency for ultra liberal market values to infect all countries with the virus of the market society. So far, the largest empires in history were not destroyed and decomposed from outside. They were decomposed from inside. Preserving the fundamental human values from inside, Western civilization, as the flagship of the modern world, in case they decide to redefine the foundations on which the present capitalist system is based on, that will externally reflect humanism, which will significantly relax and humanize international political and economic relations.

Global trends do not circumvent Republic of Macedonia. Institutionalized type of organized crime is not and cannot be distinctive for small and underdeveloped countries like ours. This exclusivity is reserved only for great forces. We can only feel the effects of the general concept of system corrupted politics. However, as far as terrorism and in particular institutional type of organized crime, it is likely that these phenomena cannot bypass Republic of Macedonia. Certain quasi-scientists do not know to draw the line about where science ends and where the science begins. Namely, publicly the thesis that we should not follow Euro-Atlantic integration for the money is widely placed, but only for the sake of Western values. This looks more like a diplomatically-demagogic thesis rather than a scientific thesis, considering the arguments presented above, and the devastating consequences caused not only by institutionalized organized crime (as a consequence of system corrupted politics immanent for internal feature of deeply contradictory being of exterritorial and neo-colonialist imperialism), but also as consequences of the debt crisis in all their ferocity, caused by institutional organized crime, for whom I sincerely believed until recently that is characteristic only for transitional and underdeveloped countries and that along with middle and low corruption is completely absent from developed countries of the western world.

In the context of the general concept of systemic corrupted policy, special attention should be paid to the current regional events in Northern Kosovo and Greece. In this sense, the thesis that our foreign policy should be fully awake with monitoring the developments in northern Kosovo has been placed, due to possible unfolding of events with the possibility

of secession and annexation of Northern Kosovo into Serbia. It is obvious that developments must be closely monitored. However, I consider that possible domino effect at the most unfavorable developments will be expressed through increased anxiety on the political scene in Macedonia and possible isolated incidents that can cause damage. However, recognizing the etiology and methods of operation of the general concept of systemic corrupted foreign policy, I think the chances for secession of Northern Kosovo to Serbia are small, including here joining the rest of Kosovo to Albania and parts of Macedonia. Even smaller are the chances for the division of Macedonia, because the territory of our country has never been a major geo-strategic goal of the major "players" on the world stage, but we have only been the sub-goal of strategic higher goals⁵⁵. Such sub-goal is already completed work by signing the Ohrid Framework Agreement that opened the possibilities for the concept of bi-national state and promoting procedural decision-making mechanism (the so-called Badinter principle) with expressed tendency this principle to be promoted at almost all state levels both vertically and horizontally. In addition, it is almost accepted method of consensual democracy with all implications and consequences on the Macedonian state, which according to many criteria cannot be compared with Switzerland or Belgium.

Consequently, there is a crucial question: What in such circumstances the Republic of Macedonia can do, when it is more than clear that its foreign policy has no impact on resolving major international issues. In other words, what are the consequences of such view for re-conceptualization of the capitalist political system and values promoted declaratively and realistically inapplicable, as we are witnessing in many cases, not only in our case, but also from cases of the political and security empiric of many other countries in the world, that double criteria have been used to resolve similar issues by the so-called International community. Hyper-information of some analysts is not sufficient substitute for the intellectual ability to abstract perception of the most complex phenomena, processes and relations that take place in the international political scene. The inability to see the essence of the problem and the need for re-conceptualization of the present capitalist state, in fact means the inability to grasp the political system of capitalism, whose most concentrated expression is its economy, because of its internal immanent contradictions, which generates general concept of systemic corrupt foreign policy, whose consequences and both instruments are institutionalized organized crime and international terrorism.

Science must not stay behind the reports and statements made by powerful international actors. Science, if it is the real one, must anticipate phenomena, processes and

⁵⁵From which reasons the division of Macedonia does not meet the long-term geo-strategic interests of major powers, see the broader argument: Miodrag Labovic, interview with the weekly "Start" issue from 10.08.2011

relations through deeper and long-term extra-institutional scientific insights. These observations not always converge, but often diametrically opposed to the current political management, actually the diplomacy. It is known that the politics is different from political science, as crime from Criminology. Hence, a certain scientific findings should serve to the Macedonian foreign policy and politics in general, to prepare on time and to create ground for substantial reforms inside and outside, in a diplomatic manner and appropriate tactics to extract optimal solutions for the realization of national interests of Republic of Macedonia. In this sense, taking into consideration that the North-Atlantic security alliance still has not its world-scale qualitative alternative, Macedonia must make efforts with completely available strength to move towards Euro-Atlantic integration, particularly towards NATO. Nevertheless, not at any price, especially not after the decision of the International Court of Justice in The Hague, this unambiguously confirmed that justice in the name issue with Greece is on side of Macedonia. At the internal level, the reforms must continue, in a qualitatively new, radical approach⁵⁶, where reforms should not be made only to meet the "benchmarks" set by international factors, that we have already fulfilled them in most parts. However, the reforms must move to way that is more essential for us in terms of establishing specific normative and institutional mechanisms for achieving the most painful point: the practical application of accepted international standards that may not be copied mechanically, because that way, they you will not give us the expected results⁵⁷.

ЗАКЛУЧОК

Ако денес, криминалот, воопшто, расте со незапирлива брзина, а особено тероризмот и организираниот криминал (во неговите два најсофистицирани типови-институционалниот и институционализираниот), тогаш тие претставуваат најсериозни безбедносни ризици дури и во економски најразвиените и политички најреферентните системи на светот. Френсис Фукујама ја прогласи западната граѓанско либерална демократија како врвен дострел на човековата цивилизација во поглед на политичка организација.⁵⁸ Тогаш се поставува прашањето - што е тоа што не чини длабоко во темелите на таа политичка организација? Каде е грешката во политичките системи на капитализмот, иако политичката организација е само еден од повеќето конститутивни елементи на тие системи?

⁵⁶For complete overview of a coherent and complementary draft national strategy against organized crime and corruption, see in: М. Лабовиќ, „Власта корумпира“, Де Гама, Скопје, 2006

⁵⁷ Compare the complementary and coherent design solutions in system-strategic approach in the fight against sophisticated types and forms of organized crime, with answers and solutions to global and domestic most referent authors. See Miodrag Labovic & M. Nikolovski, Organised crime and corruption, Faculty of security, Скопје, 2010, pp. 80-97 и 185-187

⁵⁸ Види: Френсис Фукујама, „Крајот на историјата и последниот човек“, Култура, Скопје, 1994

Одговорот секако дека е премногу комплексен. Таквиот одговор несомнено бара повеќе простор и време што далеку го надминува просторот предвиден за овој труд. Сепак, макар и накратко авторот не може, а да не каже дека одговорот се крие длабоко во нарушените традиционални вредности, во дезинтеграцијата, деградацијата и дифункционалноста на семејството како основна клетка на општеството, како и во ултра-либералните тенденции во сите сфери на јавниот и приватен живот. Сето тоа е неизбежен нус-продукт на современото капиталистичко општество, чија што еманација и креација е неговиот политички систем, а економијата е само негов најконцентриран израз. Колку повеќе се зголемува динамиката и неизвесноста во секојдневниот живот на луѓето во беспопштедната трка за профит или зачувувањето на работното место, толку повеќе расте отуѓеноста. Колку расте отуѓеноста меѓу луѓето, толку се зголемува криминалот, но и девијантните, социо-патолошки појави, (алкохолизам, наркоманија, проституција, скитање, самоубиства, воајерство и сл.). За разлика од некои сиромашни и неразвиени земји, во високо развиените земји денес е зачестено присутен новиот облик на насилнички криминал: масовни убиства на деца во градинки, на ученици и студенти во нивните школски клупи. Несфатливите и рационално необјаснивите убиства на најнедолжните, невини членови на овие општества (надвор од терористичките акти), треба да се сфати како опомена пред уште потрагични настани што и се закануваат на западната цивилизација во нивниот најсуров и апокалиптичен предзнак. Тоа е предупредување дека длабоко во утробата на современото западно општество нешто не чини. Очигледно е дека вредносните приоритети во постоечкиот систем на вредности се мошне изместени. За лекувањето на тешките социјално патолошки појави, процеси и односи ќе треба подолго време. **Меѓутоа, се чини дека повеќе од неопходна е целосна реконцептуализација на политичките системи во западното општество, чиј што најконцентриран израз се економските системи во тие општества.**

Да не бидам погрешно разбран во контекст на анти-капиталистичките и неомарксистички идеологии, сигурно дека не заговарам враќање кон ригидните и истрошени модели на еднoпартиските и автократски соц-реалистички режими. Меѓутоа, не еклектицизам, туку вистинска квалитативна синтеза на предностите на еден напреден демократски социјализам (кој беше во најава, но во реалноста докрај не се оствари), во квалитативна комбинација со позитивните страни на плуралистичко капиталистичката „држава на благосостојба“ односно „социјално-правната држава“ можат да бидат вистинскиот правец за суштинско решавање на предизвиците пред кои што е исправено современото општество. Современиот капитализам денес се повеќе се етатизира. Тоа стана премногу јасно по избивањето на светската финансиска криза (2008-2009 год.) кога се случи нешто што е контра-иманентно на капитализмот: државата финансиски интервенираше и ги спасуваше од банкрот приватните банки и

корпорации, а таму каде што не можеше да се спасат ги национализираше преку откуп на акционерските удели. Сепак, етатизираниот (подржавениот) капитализам споро покажува симптоми на хуманизација „одвнатре“ и „однадвор“. Во текот на 2011 година должничката криза во Европската Унија добива такви димензии што најугледните економисти предвидуваат дека штетите ќе бидат катастрофални во планетарни размери односно далеку полоши отколку во 2008 година.⁵⁹

Прашање што заслужува одговор е: дали подржавениот капитализам е крајниот дострел на западната политичка мисла, соочена долгорочно со неговиот неизбежен крах. Можеби за почеток може и треба да се размисли за **создавање нов концепт. Тоа треба да биде концепт што ќе ги разреши длабоките иманентни противречности во битието на капиталистичкиот систем.** Необременети од името како ќе се нарекува, во суштина, тоа е концепт за вистински отворено, слободно и хумано општество во кое според принципот на епистемолошкиот плурализам и релативизам, сите хумани вредности реално ќе можат да бидат еднакво во оптек. Плурализмот и релативизмот на хуманите вредности единствено ќе може да дојдат до вистински израз само тогаш кога ќе се создадат услови за егзистирање на вистински слободни, добро информирани, образовани и економски независни граѓани. **Сметам дека на ваков начин може да се зачуваат либералните предности на пазарната економија, со истовремено понатамошно развивање на социјално-правната држава, која треба да ги неутрализира се позасилените тенденциите кон создавањето пазарно општество.** Само така може да се повратат непазарните вредности: алтруизмот, филантропијата, безбедноста, безусловното другарство и љубовта, солидарноста меѓу луѓето и вистинското значење на семејството - вредности што полека, но сигурно се губат од современото западно општество. Во услови на сè позасилена глобализација поради неминовниот рапиден техничко-технолошки развој, постои тенденција ултралибералните пазарни вредности да ги заразат речиси сите земји во светот од вирусот на пазарното општество. Досега, во историјата најголемите империи не беа освоени и распаднати примарно однадвор. Тие се распаднаа одвнатре. **Зачувувајќи ги фундаменталните човекови вредности одвнатре, западната цивилизација како предводник на денешниот свет, доколку ги рedefинира основите на кои почива денешниот капиталистички систем, ќе рефлектира и хуманизам однадвор, што битно ќе ги релаксира и хуманизира меѓународните политички и економски односи.**

⁵⁹ Nouriel Roubini: Government Gridlock 'Ensures' 2012 Recession; finance.yahoo.com *By Stacy Curtin / Daily Ticker - Wed, Nov 23, 2011 8:40 AM EST*

Глобалните тенденции не ја заобиколуваат и Република Македонија. Институционализираниот тип на организиран криминал не е и не може да биде својствен за мали и неразвиени земји како нашата. Тоа е ексклузивитет резервиран само за големите сили. Ние само може да ги чувствуваме последиците од генералниот концепт на системски корумпирана политика. Меѓутоа, што се однесува до тероризмот и особено институционалниот тип на организиран криминал, веројатно е дека овие феномени не можат да ја заобиколат и Република Македонија. Определени квази научници не знаат да повлечат линија каде завршува, а каде започнува науката. Имено, во јавноста се пласира тезата дека во Евро-атланските интеграции не треба да одиме само заради пари, туку пред се заради западните вредности. Ова повеќе личи на депласирана, демагошко-дипломатска флоскула, отколку на научна теза, имајќи ги предвид погоре изнесените аргументи, како и катастрофалните последици не само од институционализираниот организиран криминал (како последица на генералниот концепт на системски корумпирана политика, иманентна за длабоко противречното битие на екстериторијаниот неоколонијалистички империјализам), туку и последиците од должничката криза во целата нивна жестокост, причинети од институционалниот организиран криминал, за кој искрено верував до неодамна дека е својствен само за транзициските и неразвиените земји и дека заедно со ниската и средната корупција е целосно отсутен од развиените земји на западниот свет.

Во контекст на генералниот концепт на системски корумпирана политика, посебно внимание треба да се посвети на регионалните актуелни случувања во Северно Косово и во Република Грција. Во таа смисла се пласира теза дека нашата надворешна политика треба да биде целосно будна и да ги следи случувањата во Северно Косово, поради можниот расплет на настаните со можност за отцепување и припојување на Северно Косово кон Република Србија. Повеќе од јасно е дека случувањата мора будно да се следат. Сепак, сметам дека можниот домино ефект и при најнеповолен развој на настаните ќе се изрази низ зголемена нервоза на политичката сцена во Македонија и евентуални изолирани инциденти кои може да нанесат штета. Но, познавајќи ја етиологијата и методите на функционирање на генералниот концепт на системски крмпирната надворешна политика, сметам дека мали се шансите за отцепување на Северно Косово кон Србија и припојување на остатокот од Косово кон Република Албанија и делови од Република Македонија. Уште помали се шансите за поделба на Република Македонија, од причини што територијата на нашата земја никогаш не била главна гео-стратешка цел на големите "играчи" на светската сцена, туку ние сме само

определена потцел во функција на повисоки старетшки цели.⁶⁰ Таквата потцел е веќе завршена работа со потпишувањето на Охридскиот рамковен договор со кој што се отворени можностите за концептот на бинационална држава и протнување на процедуралниот механизам на одлучување (т.н. Бадинтеров принцип), со изразена тенденција да биде протнат речиси на сите нивоа по вертикала и хоризонтала во државата. Тоа безмалку е прифаќање на методот на консочијална демократија со сите импликации и консеквенции по Македонската држава, која по многу основи неможе да се споредува со Швајцарија или Белгија.

Следствено на тоа, се наметнува круцијалното прашање: Што треба во вакви околности да прави Република Македонија, кога станува повеќе од јасно дека нејзината надворешна политика нема никаков импакт врз решавањето на крупните меѓународни прашања. Со други зборови, кои се консеквенциите од едно вакво видување за реконцептуализација на капиталистичкиот политички систем и вредностите кои што декларативно ги промовира, а реално не ги применува, бидејќи сведоци сме во многу случаи не само од нашата, туку и од политичко-безбедносната емпирија на многу други земји во светот дека на цена е двојниот аршин или асиметрично решавање на слични прашања од страна на т.н. меѓународна зедница. Хиперинформираноста до бесвест на некои аналитичари, не е доволна замена за интелектуалната способност за апстрактна перцепција на најсложените појави, процеси и односи што се одвиваат на меѓународната политичка сцена. Неможноста да се види суштината на проблемот и потребата од реконцептуализација на сегашната капиталистичка држава, всушност значи неможност да се сфати дека политичкиот систем на капитализмот, чиј што најконцентриран израз е неговата економија, поради своите внатершни иманетни противречности го генерира генералниот концепт на системски корумпирана надворешна политика, чии што последици и истовремено инструменти се институционализираниот организиран криминал и меѓународниот тероризам. Науката не смее да каска зад извештаите и изјавите на моќните меѓународни фактори. Науката ако е вистинска, мора да ги антиципира појавите, процесите и односите, преку подлабоки и долгорочни екстра-институционални научни согледувања. Овие согледувања не само што не конвергираат, туку најчесто се дијаметрално спротивни со тековното водење политика односно дипломатија. Познато е дека политиката е различна од политологијата, исто како криминалот од криминологијата. Оттука, определените научни согледувања треба да и послужат на Македонската надворешна политика и воопшто политиката навремено да се подготвува и создава терен за суштински реформи внатре,

⁶⁰ Од кои причини поделбата на Република Македонија не одговара на долгорочните гео-стратешки интереси на големите сили, види поопширна аргументација кај: Миодраг Лабовиќ, интервју за неделникот "СТАРТ" Од 10.08.2011 година

а за надвор, во дипломатски манир и адекватна тактика да ги извлече најоптималните можни решенија за остварување на националните интереси на Република Македонија. Во таа смисла, со оглед на фактот дека Северно-атланската безбедносна алијанса сеуште во светски размери нема своја квалитативна алтернатива, Македонија треба со сите сили да прави напори кон Евро-атланските интеграции, особено кон НАТО. Но, не безглаво и по секоја цена, особено не по Одлуката на Меѓународниот суд за правда во Хаг, кој недвосмислено потврди дека правдата во спорот со името против Република Грција е на страна на Република Македонија. На внатрешен план, реформите мора да продолжат и тоа на еден нов квалитативно-радикален пристап,⁶¹ при што реформите не треба да се прават само заради задоволување на “бенчмарковите” зададени од меѓународните фактори, кои патем речено, веќе ги имаме во најголем дел исполнето. Меѓутоа, реформите мора да одат на уште посуштински начин заради нас самите, во смисла создавање на посебни нормативно-институционални механизми за остварување на најболната точка: практичната примена на начелно прифатените меѓународни стандарди кои не смеат да бидат механички копирани, затоа што на тој начин нема да ги дадат очекуваните резултати.⁶²

REFERENCES

1. Barrett Kevin “Wisconsin State Journal”, the American University “Wisconsin Madison”, 2006
2. Fickenaue, J. (2005). *Problems in definition: What is organized crime*. Thousand Oaks, California:SAGE Publications, Inc.
3. Fijnaut, C., Paoli, L. (2004). *Organised Crime in Europe: Concepts, Patterns and Policies in the European Union and beyond*. Dodrecht: Springer.
4. Hagan, F. (2006). *Organized Crime and organized crime: Indeterminate problems of definition*. Berlin, Heilderberg: Springer. Labović, M. (2006). *The Authority Corrupts*. Skopje: De Gama.
5. Labović, M., Nikolovski, M. (2010). *Organised Crime and Corruption*. Skopje: Faculty of Security.Layman M. D., Potter G. V. (2009). *Organised Crime*. Skopje: Magor.

⁶¹За целокупниот преглед за кохерентната и комплементарна предлог- национална стратегија против организираниот криминал и корупцијата, види кај: М. Лабовиќ, „Власта корумпира“, Де Гама, Скопје, 2006

⁶² Спореди ги комплементарни и кохерентни идејни решенија во системско-стратезискиот пристап во борбата против најсофистицираните типови и облици на организиран криминал, со одговорите и решенијата на најреферентните светски и домашни автори. Види кај Miodrag Labovic & M. Nikolovski, Organised crime and corruption, Faculty of security, Skopje, 2010, pp. 80-97 и 185-187

6. Nikolovska, N., Sundać, D. (2001). *Scenario for economic collapse of the transitional countries*. Rijeka: International Business Consulting Center d.o.o.
7. Nikolovska Natalia, "The Big Illusion", Culture, Skopje, 2000
8. Roubini Nouriel: Government Gridlock 'Ensures' 2012 Recession; finance.yahoo.com *By Stacy Curtin / Daily Ticker - Wed, Nov 23, 2011 8:40 AM EST*
9. Williams, P. (2001). Transnational Criminal Networks. In: J. Arquilla and D. Ronfeldt (Eds), *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime and Militancy*. Santa Monika: Rand Corporation.

CORPORATE SECURITY AND CRITICAL INFRASTRUCTURE PROTECTION IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA: PERSPECTIVES AND CHALLENGES

Metodi HADJI-JANEV

Stojan SLAVESKI

ABSTRACT

Global security challenges affected Macedonia and most of the post-communist countries in unique way. New security challenges defy legal absence of designated critical infrastructure and decentralized governmental approach in its protection. Existing decentralized network of governmental authorities in Macedonia will be only effective in its mission if reside on centralized planning and decentralized execution. Regarding the modern terrorists and organized crime modus operandi the centralized planning process needs to coordinate, facilitate and stimulate private corporate security in Macedonia. To prove this article will first explain how International World Order shift has affected Macedonian society. Than shortly it will address the legal background and organizational structure for critical infrastructure protection. Finally, it will propose necessary adjustments of the critical infrastructure protection system in Macedonia.

Key words: critical infrastructure protection, terrorism, organized crime, law, globalization

АПCPAKT

Глобалните безбедносни предизвици ја погодија Македонија како и многу други пост-комунистички земји на единствен начин. Новите безбедносни предизвици го извадија на површина недостатокот од соодветно правно регулирање на постојната критичната инфраструктура како и децентрализираниот приод во нејзината заштита. Постојната децентрализирана мрежа на владини институции во Македонија ќе биде единствено ефективна во извршувањето на својата мисија ако почива на централизирано планирање и децентрализирано извршување. Современиот тероризам и организиран криминал налагаат соодветен централизиран планирачки процес кој ќе биде координиран, олеснет и стимулиран од страна на приватните корпоративни безбедносни компании во Македонија. Затоа во овој труд прво ќе објасниме како меѓународниот светски поредок има влијание на македонското општество. Потоа накратко ќе се задржиме на правната основа и организациска структура за заштитата на критичната инфраструктура. На крајот ќе дадеме одредени предлози за прилагодување на системот за заштита на критичната инфраструктура во Македонија.

Клучни зборови: заштита на критична инфраструктура, тероризам, организиран криминал, право, глобализација

INTRODUCTION

The process of globalization has dramatically affected Macedonia and the World security environment after the Cold War. Terrorism and organized crime have begun to pose asymmetric, network-based and unconventional threats to almost all country in the world. Security risks have become more complex and difficult to manage. They require protection and consideration of some infrastructures, social structures and actors that use to be on the margins of conventionally designed security strategies. Thus, critical infrastructure protection and corporate security have emerged as crucial elements in many national security strategies especially after terrorist attacks in USA (2001), Spain (2004), and UK (2005).

The explosion of globalization spilled all over the society's structure and complex transition from communism to liberal democracy. Trends of global democratization through transition in Macedonia have challenged Macedonian security for two reasons. First, due to the inexperience to appropriately nested private corporate security under the national security. Second, arguably, due to the acceptance of global democratic trends and active support of the military operations to impose these trends around the world.

GLOBAL SECURITY AFTER THE COLD WAR: SHIFT IN THE WORLD ORDER, SECURITY TRENDS, EVENTS AND THE REPUBLIC OF MACEDONIA

The end of the Cold War has made tectonic shift in the international arena that affected almost every country in the world. The fall of iron curtains and innovation in technology and communication, have accelerated explosion of new non-state actors.⁶³ These new actors are independent but interlinked. Each one of them seeks to maximize its own survivability and advantage. The pursuit to achieve their goals has increased the flow of capital, goods, and services from continent to continent. In sum, as Friedman putted, the world became flat.⁶⁴ However, the flat did not mean smooth.

The collapse of communism challenged victorious Western liberal democracies from the Cold War with the ghosts of decolonization and bipolarity.⁶⁵ Supporting the active role of the UN in conflict management, liberal democracies employed military power and attempted to manage the violent conflict in the former Yugoslavia. Nevertheless,

⁶³ Goldman, Emily O. (2001). *New Threats, New Identities and New Ways of War: The Sources of Change in National Security Doctrine*, Journal of Strategic Studies. Vol. 24, pp. 12-42.

⁶⁴ Friedman, T. (2005). *The World Is Flat: A Brief History of the Twenty-First Century*, Farrar, Straus and Giroux, where he expands on his Golden Arches theory of conflict describing horizontal collaborations – connectedness across geographical, political, and cultural boundaries.

⁶⁵ The suffocated issue of self-determination exploded in Yugoslavia and some parts of USSR. More on this see in: Summers J., (2007) *Peoples and international law: how nationalism and self-determination shape a contemporary law of nations*, Martinus Nijhoff Publishers, pp. 253-259.

inexperience in nation building in the theater of ethnic conflicts soon became evident. Without really understanding the patterns of the conflict Western liberal democracies believed that process of democratization will reconcile ethnic intolerance alone.⁶⁶ Instead of expected prosperity and believes that global democratization will improve security through business efficiencies and thus prevent the conflict to spill over, the domino effect of ethnic conflicts starting from Slovenia through Croatia and Bosnia didn't pass Kosovo and finally affected Macedonia.⁶⁷

The post-conflict management processes in the former Yugoslavia ran through democratization, misunderstood the patterns of the complex environment. The lack of experience in managing the "privatization", like in most of the Former Yugoslav Republics, caused corruption and expansion of organized crime in Macedonian society.

This shift in international world order did not avoid existing conflicts and intolerance in the Middle East too. The process of globalization spread to the Middle East with the same intensity and its own specifics to the region. The unidirectional top-down character of globalization, by its opponents in this region soon was interpreted as attempt for domination by the most powerful economies.⁶⁸ Even more, according to some views inappropriate approach to this issue within the globalization by the West brought 9/11 event.

In this context the process of democratization through globalization did not recognize potentials that multidimensional network of none-state actors embodied in the new complex security environment have. This network straddles the boundaries of military operations, nation building, economic differences, social stability, and moral acceptability. Each of the components of this network are interlinked and connected in unique patterns specific to the tradition, culture and certain geography. On one hand, the new complex environment has helped to stimulate economies and cultural exchange. On the other hand, it broth unimagined power and opportunities for violent groups to expand their geographic horizons, lethality of their attacks and influence over the international relations.⁶⁹ Many scholars also argue that the process of democratization as a tool to bring peace and stability in the Meddle East is seen as dangerous disruptions that have spread throughout the world in the name of globalization. Even the globalization alone is not accepted by some Muslims, but seen as intrusions that disrupt the social order, corrupt the government, harm the environment, exploit children and women, and threaten traditional cultures and

⁶⁶ More on this issue see in Wolf, M. (2004), *Why Globalization Works*, New Haven, CT: Yale University Press, p.315-316.

⁶⁷ For Bosnia and Kosovo in this context see: Perito, R.M. (2004), *Where Is The Lone Ranger When We Need Him*, US Institute for Peace, p. 153-170, and 183-190. For Macedonia see: Phillips, J. (2004), *Macedonia: Warlords the rebels in the Balkans*, I.B.Tauris & Co Ltd, p. 103-117.

⁶⁸ Wright R. (2004). *The Globalization of Morality, What Is Enlightenment?* (August–October), pp. 32–36.

⁶⁹ Forst, B. (2009). *Terrorism, Crime and Public Policy*, Cambridge University Press, p. 87.

associated moral behaviors. Some argues that globalization, has riled middle-class Muslim people from Meddle East to oppose the process of, as they saw, "westernization of the Muslim land" and came up with its own agenda.⁷⁰

This shift in international world order and consequently in the security environment has challenged the development of the corporate security and protection of the critical infrastructure in the Republic of Macedonia too, for two reasons. First, due to the absence of values that supposed to appropriately endorse the private sector in security area and inexperience in new decentralized security management. Second, active involvement in the military operations in Afghanistan and Iraq by default increased security threats to the critical infrastructure in the Republic of Macedonia.

WINDS OF CHANGE: CORPORATE SECURITY AND PROTECTION OF THE CRITICAL INFRASTRUCTURE IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA AFTER THE INDEPENDENCE

The collapse of Yugoslavia and the decision for independence in Macedonia among other issues brought the hard question of security in the context of new ideological sphere. Security vacuum created with the political shift was soon replaced with the clear decision i.e. to welcome and incorporate the Euro-Atlantic values. However, this new decision was not that easy to follow. Wile the independence euphoria spell over the nation founding leaders tasted bitterness of transition. Security, both internal and external, beside other issues (the name issue, border demarcation, struggle for international recognition, political accommodation of the changes) was just one of the hotspots for the old and newborn political elite.

The former corporate security and centralized system of protection of the critical infrastructure built under the overall defense system umbrella vanished. Process of democratization in Macedonia along with the transition introduced civil control inside security sector following the western liberal and democratic patterns. This caused an earthquake inside the security sector for two reasons. First, it meant transition in the approach and the mentality of the security sector. Centralized security system ran by military and police professionals in specific parts, switched to decentralized, civilian control type security sector. Second, moving to the opposite extreme, the new civilian leaders (ministers) without experience in the security sector and without any strategic planning dramatically cut-off the funds for security and introduced inappropriate defense budget and logistic management. These early mistakes made as a result of inexperience, dried out some of the existing infrastructure and created security and legal vacuums.

⁷⁰ Kepel argues that these residual effects of globalization are an essential tool that contributes to the growth of international terrorism. Kepel, G. (2005), *The Roots of Radical Islam*, London: Saqi, p. 112.

The wave of privatization has entered security sector too. Understood as a function that supervise and manages the close coordination of all functions within the company that are concerned with security, continuity and safety, private security companies supposed to replace former corporate security. In practice, personal security and physical security, and to some extend, crime prevention and detection and fraud deterrence (in later stages), were the only offer that private security companies could have offered.⁷¹ There was nothing correlated with the information security, risk management, not to speak about the compliance and ethic programs, corporate governance, business continuity planning, environment safety and health. Having in mind that the nature of the market and the surrounding environment was not ready for such type of correlation this was quite acceptable. Even more, since there was no real experience in this field on both side (new owners of the corporation and the private security companies) the true value of corporate security has not been understood properly. This and the legal vacuum like in the rest of region have created quite negative image of private security companies.

Operating under the legal darkness for almost nine years private security companies in Macedonia have not avoided "thin red line" from organized crime accusation.⁷² Transitioning from police and armed forces trained professionals switched to private security companies, protecting banks, schools, money transfers and important people. As some extreme critics see this "the private security sector became its own political, criminal and social force."⁷³ Nevertheless, pursuit for Euro-Atlantic values over the years has helped Macedonian society to heal from the inappropriate transition.

The same is true for government security sector. Harmonization and fulfillment of the Euro-Atlantic standards initially has helped to define the roles between police forces and armed forces. These processes have also urged the establishment of the agencies and other governmental bodies like (Crisis Management Center or Protection and Rescue Directorate) that replaced emptiness and overlapping in the so-called internal security and protection area. The emergence of the new agencies and governmental bodies in this area has also helped to fulfill the legal vacuum in protection of the critical infrastructure in the Republic of Macedonia. Even though there is significant improvement in legal context and decentralization in the roles current security environment as we saw brings threats that require far more than just the nice structure and regulations.

⁷¹ See for example: OSA, *Agency for security of persons and prosperity*, available at <http://www.osa.com.mk/Default.aspx?id=b7909f65-d327-45de-9f65-38ff39d5a65d>

⁷² Cain, Phil, *Separating "protection" from "corruption" in Eastern European private security companies*, Global Post 23.08.2010, available at: <http://www.balkans.com/open-news.php?uniquenumber=67888>

⁷³ Ibid.

Modern trends in new security environment require Macedonia more vigorously to consider new asymmetric, network-type and apocalyptic threats. Aside from negative effects of globalization in specific part of security context, active involvement in the military operations against these non-state actors both in Afghanistan and Iraq and Macedonia's geo-strategic position are two most significant factors for such requirements.

The importance of choosing adequate approach in corporate security and critical infrastructure protection (CIP) in current complex security environment requires comprehensive approach. This could be achieved only if we apply complex system analysis considering patterns that go beyond conventional understanding of the problem. In order to achieve this we should look in to existing legislation, organizational design (i.e. dedicated agencies and existing mechanism) and the strategy for conducting corporate security and protection of the critical infrastructure in the Republic of Macedonia.

CORPORATE SECURITY'S LEGISLATION AND CRITICAL INFRASTRUCTURE PROTECTION IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

Nine years of legal vacuum in corporate security in the Republic of Macedonia disappear when the Macedonian Parliament past the law that entrenched the private sector in this field. The "Security of property and personnel Act" (also known as the "Act for Private security agencies") proclaimed the private security companies' actions as "public interest actions".⁷⁴ However, this as we have discussed above did not solve all of the problems. Beside mentality and inexperience public also was not ready to accept this radical shift. Thus, regardless of costs and benefits of using private sector in the Republic of Macedonia by the law critical infrastructure is directly protected only by highly decentralized governmental institutions. Private security sector is only indirectly involved through providing physical security for the private commercial enterprises that own specific infrastructure.

There is no legal document in Macedonia that contains summarized list of dedicated critical infrastructure. Instead, the network of laws regarding the CIP gravitate over the, Ministry of Interior,⁷⁵ Ministry of Defense,⁷⁶ Ministry of Transport and Communication,⁷⁷

⁷⁴ Security of property and personnel Act, following the Macedonian Constitution, in article 2 proclaims the private security agencies work as "*public interest*" (Службен весник на Р.М. бр. 80/99 од 17.12.1999 г.).

⁷⁵ "Law on Internal Affairs" (The Official Gazette of R.M no.92/09).

⁷⁶ "Law of Defense" (The Official Gazette of R.M no.8/92), and "Law for changes and addition of Law of Defense" (The Official Gazette of R.M no.5/03, 06 and 08).

⁷⁷ "Law of Security in railway traffic" ("The Official Gazette of RM", No. 40/07), "Law of transport of dangerous materials" ("The Official Gazette of RM", No. 92/07), "Law of Security in railway system" ("The Official Gazette of RM", No.48/10), The law of public transportation in ground traffic ("The Official Gazette of RM", No.114/09, No. 83/10, No. 140/10), The law of internal sailing ("The Official Gazette of RM", No. 55/07, No.26/09, No. 22/10), The law of electronic communications ("The Official

Directorate for Security of Classified Information⁷⁸, Crisis Management Center⁷⁹, Directorate for and Protection Rescue.⁸⁰ Since there is no clear dedicated list of critical infrastructure further legal segmentation follows regarding the anticipated roles and service support for successful CIP. However, all of these documents include acts defining the responsibilities of the government authorities in case of emergencies as well as legislation dealing with issues (such as technical IT security for example).⁸¹

International legislation further facilitates legal background for CIP in Macedonia. This is understandable since cyber-security and environmental protection are on the security agenda in most of the international organizations to whom Macedonia is party.⁸² One could observe this legislative in two directions. First, obligations incorporated from Macedonian's membership of these organizations (or willingness to join). In this context further legislative support comes from the fact that almost all critical infrastructures rely on energy and telecommunications for support. Second, most of the services that provide this support in Macedonia are owned or operated on a commercial basis (foreign private enterprises). Consequently, all bilateral and multilateral agreements in this regards have to be considered. Since these corporations in Macedonia run their security based on Macedonian private security agencies from legal point of view, one should also take into account the Act for security of property and personnel.

In sum, Macedonian legislation for CIP does not centralize responsibility only in one governmental authority. It consists of both, provisions that directly locate responsibility and the leading role of specific agency (we will also refer to this later), and provisions that imply responsibility (regarding the bilateral business agreements and corporate security). Speaking in terms of Penal code act CIP's regulations have also preventive role. Nevertheless, it could be argued that legal basis for CIP in Macedonia more or less, draws the organizational structure of governmental authorities involved in this process.

Gazette of RM", No.14/07, No.55/07, No.98/08, No.83/10 No.48/10), The law of air traffic, ("The Official Gazette of RM", No.24/07, No.103/08, No.67/10).

⁷⁸ "Law of classified information", ("The Official Gazette of RM", No.9/04).

⁷⁹ "Law on Crisis Management" ("The Official Gazette of RM" No. 29/05).

⁸⁰ "Law on Rescue and Protection" ("Official Gazette of RM", No. 36/04).

⁸¹ This include data protection, damage to data, fraudulent use of a compute, the handling of electronic signatures, etc. The law of classified information, ("The Official Gazette of RM", No.9/04)

⁸² Many international organizations are dealing with this challenge and have taken steps to raise awareness, establish international partnerships, and agree on common rules and practices. European Union (EU), the Forum of Incident Response and Security Teams (FIRST), the G8 Group, NATO, the OECD, the United Nations (UN), and the World Bank Group. See for example: UN Resolution 57/239 of December 2002, where the UN General Assembly outlined elements for creating a global culture of cyber-security, inviting member states and all relevant international organizations to take account of them in their preparations for the summit. In December 2003, UN Resolution 58/199 further emphasized the promotion of a global culture of cyber-security and the protection of critical information infrastructures.

ORGANIZATIONAL DESIGN FOR CRITICAL INFRASTRUCTURE PROTECTION IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

Ministry of Interior (MOI), Ministry of Defense (MOD), Ministry of Transport and Communication (MOTC), Crisis Management Center (CMC), Directorate for Security of Classified Information⁸³ (DSCI) and Protection and Rescue Directorate (PRD) build the list of governmental authorities directly involved in Macedonian CIP. There is no single leading governmental authority in Macedonia in this process. Which government authority will lead the overall process in CIP process (i.e. control and coordination) is situation-dependable.

MOI covers most of the CIP in ordinary situation. Although it is not stipulated by the law,⁸⁴ virtually MOI is leading governmental authority for CIP in Macedonia during ordinary-peace time situation. Operating under the MOI, Directorate for Security and Counter-intelligence covers not just most of the organized crime and terrorism issues, but also other issues regarding the CIP. As a result of the recent crime trend regarding the money transport issue, as additional implied task for MOI is to provide security for money transport even for the private corporation.⁸⁵ The two most important agencies that fully support the MOI's role in CIP in Macedonia are Protection and Rescue Directorate and Ministry of Transport and Communication.

Protection and Rescue Directorate has indirect but important deterrent role in CIP. PRD is leading body for protection and rescue in environmental disaster situation or other emergencies. These are situations that by the law could not be considered as a crisis, national emergencies or war situations. The Natural disaster threat assessment Act contains in-depth analysis of current risks that should be taken in to account for effective CIP.⁸⁶ This document also contains the list of private enterprises and none-governmental organizations that have specific role in providing support for protection and rescue. All of them are coordinated by PRD. Since this institution takes the lead in specific situation during ordinary peace-time law-enforcement issues still resides as MOI competence. Therefore, according to the Methodology for assessment and planning for the protection and security PRD prepares specific plans that contain specific tasks and duties for each of the involved government institutions state authority, local authority and private enterprises. In most of this situation MOI's assistance is necessary.

Leading governmental institution for transport CIP is Ministry of Transport and Communications. In defining the transport critical infrastructure in Macedonia MOTC

⁸³ See more: Славески С. и Шанев Р., "Пристапот до информациите: помеѓу транспарентноста и заштитата на националниот интерес", во *Современа македонска одбрана*, број 14, декември 2006.

⁸⁴ Art. 5 from "Law on Internal Affairs" (The Official Gazette of R.M no.92/09).

⁸⁵ Stargoski, D, 2010, *450.000 Euros stolen from vehicle of Stopanska Banka Bitola*, A1, available at: <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=118410>

⁸⁶ *Natural disaster threats assessment Act*, (The Official Gazette of R.M no.117/07)

follows NATO's definition.⁸⁷ Beside railway, and all ground transport infrastructure MOTC is leading governmental agency in air and water transport CIP too. MOTC approach in defining transport CIP goes beyond the transport infrastructure of goods and people. It also recognizes energy transport infrastructure (gas and gasoline) and telecommunication and internet infrastructure. MOTC practice this responsibility in coordinated support manner. MOI and MOD provide main assistance and enable MOTC successfully to coordinate transport CIP. However, information CIP and coordination for transport CIP with private sector is also highly involved in MOTC planning of transport CIP.

Protection of the information is crucial part of the overall CIP in Macedonia. Leading governmental agency for information protection (including critical information) is Directorate for Security of Classified Information.⁸⁸ MOI's Directorate for Security and Counter-intelligence is in close relation with the DSCI and provide crucial data and efforts⁸⁹ for successful information protection.⁹⁰ As specific part of the overall defense, Ministry of Defense and Intelligence Agency play pivotal role in information protection too. All of the military information protection is run by Military Service for Security and Intelligence. Inside the MOD Army of the Republic of Macedonia plan and conduct information operation (IO). DSCI also has close coordination with these MOD's bodies that support DSCI objectives. Macedonian Intelligence Agency is in close relation with MOI's Directorate for security and counter-intelligence and thus contributes to the overall information protection. Ministry of transport and communication also has significant role in information protection. MOTC manages telecommunication and internet provider sector and has crucial role for coordination with the private corporate that run telecommunications and internet. In the context of the industry information protection DSCI coordinate all of the activities within the industry sector. These activities are vigorously coordinated with private sector involved in industry sector in Macedonia.

If a crisis occurs, than by the law, situation rapidly changes.⁹¹ During the crisis the Prime minister designate the leading person from the standing Steering committee accordingly.⁹² Since 2009 Macedonia is 11th country that has established National Platform for Disaster Risk Reduction (NPDRR) under the Hyogo framework for action.⁹³ From security

⁸⁷ NATO Parliamentary Assembly, (2007), *The Protection Of Critical Infrastructures*, 162 CDS 07 E rev. 1, Annul Session, available at: <http://www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=1165>

⁸⁸ Art. 4 from the Law of classified information, ("The Official Gazette of RM", No.9/04)

⁸⁹ See more: Slavski S., "Security of information - preconditionation for membership of the Republic of Macedonia to NATO", in *Macedonia in NATO*, MoD, Skopje, 2003, pp. 171-177.

⁹⁰ Art. 50 from the Law of classified information, ("The Official Gazette of RM", No.9/04)

⁹¹ "Law on Crisis Management" ("The Official Gazette of RM" No. 29/05)

⁹² See Art.13 and Art. 14 from the "Law on Crisis Management" ("The Official Gazette of RM" No. 29/05)

⁹³ United Nations, (2005) *International Strategy For Disaster Reduction (UN ISDR)*, Brought under Hyogo framework for action, available at <http://www.unbrussels.org/agencies/unisdr.html>

point of view basis for NPDRR comes from National Conception for Defense and Security (2003) and National Security Strategy of The Republic of Macedonia (2008). As a nationally owned and led forum of all risk reduction stakeholders NPDRR provides coordination, analysis and proposals for actions' priority. It requires concentrated activity, through the coordination and active involvement processes of the competent authorities. NPDRR covers competent crisis management state institutions, scientific and academic institutions, NGOs, the Red Cross as well as the business community. Thus NPDRR is crucial in Macedonian CIP since it identify, assess and monitor disaster risks and enhance early warning coordination. Responsible for preparation planning and organizing all of the activities necessary for crisis is Crisis Management Center (CMC). It maintains close relationships with MOI, DSCI, PRD and MOTC.

During the national emergencies and war, Macedonian armed forces will take the lead. Armed forces are also responsible for providing protection for designated military and defense infrastructure even in peace time. However, Armed forces' role in CIP is also crucial during crisis or during the international military operations. During crisis Army of the Republic of Macedonia declares units that should support civil crisis management. International military operations have also brought relatively new role of the armed forces in the context of the CIP. This basically includes infrastructure that is used for conducting military operations abroad.⁹⁴

From all of the above it will not be that difficult to conclude that the organizational structure for CIP in Macedonia is highly decentralized and cross-governmental agencies (institutions) based. This network of institutions is consists of the institutions of the legislative, executive, and judiciary powers, infrastructure facilities of energy supply companies, information and communication technologies, infrastructure facilities that ensure the provision of vital goods, transport and traffic infrastructures. Facts that current security threats posed by organized crime and international terrorism are also network oriented raises serious concerns in choosing the right strategy for CIP.

DOES MACEDONIA HAVE THE RIGHT STRATEGY FOR CRITICAL INFRASTRUCTURE PROTECTION?

Facing the new security challenges numerous states have highlighted the importance of CIP in their respective national security strategies. According to Swiss' center for security studies CIP continues to be a significant issue for many countries around the world, with attention increasingly centered on information infrastructure protection (related primarily to cyber security), energy infrastructure protection, and the challenges related to public-

⁹⁴ Art. 199-202 from "The Law of service in the Army of Republic of Macedonia", ("The Official Gazette of RM" No. 36/10)

private partnerships.⁹⁵ Additionally, academic environment around the world more consistently have begun to provide scientifically inspired analyses on CIP. Nevertheless, recognizing the necessity for CIP is not enough. Successful CIP requires not just dedicated institution but also appropriate strategy that can enable this protection.

Republic of Macedonia does not have specific strategy for CIP. Although it is arguable whether or not one is needed, one thing is clear, that is that Macedonia needs operational design on the ground that will enable effective CIP. Most CIP strategies follow a similar methodology. A first phase aims to assess risk to the critical infrastructure. Protection measures are then designed in order to reduce this risk.⁹⁶ This NATO based approach is followed by most of the EU members. Since Macedonia is attempting to enter in to Euro-Atlantic integration this choice should be the right one. However, one should be very careful when accepting this for granted.

Following the conclusions about the evolution of the security environment from above, international terrorism and organized crime remain as two most serious threats to the critical infrastructures in Macedonia.⁹⁷ In this context both security and academic community agree that modern terrorism and organized crime is network based. They pose unconventional treats by existing, operating and threatening from and to each pore of the society.

Since each society has its own specifics that reside in the culture, traditions, values and perceptions to specific issues this means that each society would have its own specifics in security manner too. Therefore, security defaults might be helpful in providing guidance or inspirations from lessons learned and best practices. Nonetheless it might be also quite dangerous to implement them directly without adjustment.⁹⁸

⁹⁵ As part of a larger mandate, the Swiss Federal Office for Civil Protection (FOCP) has tasked the Center for Security Studies (CSS) at ETH Zurich to compile "focal reports" (Fokusberichte) on critical infrastructure protection and on risk analysis to provide information on and to promote discussion about new trends and insights. See more in: Crisis and Risk Network (2009), *Critical Infrastructure Protection*, Center for Security Studies (CSS), ETH Zürich

⁹⁶ NATO Parliamentary Assembly, (2007), *The Protection Of Critical Infrastructures*, 162 CDS 07 E rev. 1, Annul Session, available at: <http://www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=1165>

⁹⁷ There is not direct threat from modern terrorism and organized crime to Macedonian critical infrastructure. However, modern terrorists' and organized crime's practice rise serious concerns due to two reasons. First is Macedonian geo-strategic position (Macedonia lay on the so called Balkan Route of Drugs). Second comes from Macedonian agility to follow and thus support Euro-Atlantic processes and attempts to export democracy around the world. This makes Macedonia target not just because we support something that provoke modern terrorists or limits organized crime (through acceptance of international standards in this direction), but also because Macedonia actively participate in military operations against this threats.

⁹⁸ Even most the EU member states, shares the opinion that the protection of critical infrastructures has to follow the subsidiary principle, which means that the protection of the critical infrastructure is primarily the task of the member states. Activities of the EU are seen as complementary measures. More on this see in: E. M. Brunner, Suter M. (2009), *International Critical Information Infrastructure Protection Handbook*, Center for Security Studies, ETH Zurich, p.65-66

As we saw Macedonia has quite good network of governmental authorities that can provide successful CIP. From legal point of view and in theory this network of institutions fits well in the current security environment and the Euro-Atlantic tendencies. We have also concluded that organizational structure for CIP in Macedonia is highly decentralized and cross-institution based. However, operations on the ground and practice do not always follow organizational design and theory.

The one thing Macedonia is missing in CIP is centralized planning and decentralized execution tested in practice.⁹⁹ Up to now all of the above mentioned governmental institutions have been involved in decentralized, their own-based, exercises (even on international level). However, except in theory and in documents, in practice there has not been any progress in planning and organizing cross-institution based exercise (including all of the above mention governmental authorities, not to speak about the private enterprises).

Decentralization is fine. But if it is not coordinated appropriately it might produce dangerous outcome. No matter how old-fashion might sound for successful CIP in the context of modern terrorism and organized crime, Macedonia needs centralized decision making. Even though MOI could take the lead and virtually is the leading authority in ordinary time, for successful CIP according to ordinary culture, Macedonia needs precise guidance that will fulfill this vacuum.

Furthermore, from the analysis above it looks like private corporate security is neglected in the overall process of CIP. The modus operandi of modern terrorism and organized crime does not accept mistakes and improvisation. Complex system analysis of their strategies shows that they will use every possible way and every possible weakness in order to achieve their goal. They do not follow procedure and do not follow the usual.¹⁰⁰ Instead they suck up their own energy from everyday social and governmental weaknesses and at the same time attack on a lower resistance mode in the same environment they breathe. Therefore best way to organize effective CIP in the age of modern none-state and asymmetric threats must consider social readiness for deterrence and defense. This is why Macedonia needs to involve corporate security in CIP process.

⁹⁹ The importance of centralized planning in this regards was first noticed by Renate Mayntz and Fritz Scharpf . See more in: Mayntz, R., Scharpf, F. (1995). *Steuerung und Selbstorganisation in staatsnahen Sektoren*. In: *idem (eds). Gesellschaftliche Selbstregulierung und politische Steuerung*. Frankfurt/New York: Campus, pp. 9–38. Also see: Sørensen, E., Torfing J. (2007). *Theories of Democratic Network Governance*, Palgrave Macmillan: Hampshire and New York, p.175.

¹⁰⁰ More on this see in: Karen J. Greenberg (2005). *Al Qaeda Now: understanding Today's terrorists*, Cambridge University Press, p. 27-32.

WAY AHEAD

Regardless of notion that CIP is not an isolated policy area but fits in the broader framework of counter-terrorism and civil protection policies, Macedonia needs an overall cross-institutional analysis which will determine current critical infrastructure. Good starting point is to look in what NATO or most of the NATO's and EU's members consider as critical infrastructure.¹⁰¹ This will be in compliance with the Macedonian political elite's efforts and will also expand harmonization process not just in the security, but in overall social areas.

Accepting the NATO based approach in CIP strategy Macedonia needs to reconsider relationships with private security corporate in the context of CIP. NATO accepts the presumption that no critical infrastructure can be 100% secured. This means that the efforts in CIP need to focus on early warning, prevention, perpetrators (terrorists or criminals) mistakes and reducing the consequences. All of this includes and considers corporate security.¹⁰² Therefore, the designated corporate security should not be avoided in CIP planning, management and execution.

No matter how expensive it might be, Macedonia needs centralized approach in managing the planning process in CIP. In fact, Macedonia needs to fulfill the gap between theory and practice. This will also help to analyze and further improve existing legislative, organizational structure, mechanisms and methodology in CIP approach. Recent fatality of terrorist attacks and its aftermath consequences overrun the costs of preventive approach to protect critical infrastructure.

In order to be effective in this centralized planning process Macedonian government needs to coordinate, facilitate and stimulate all the authorities (especially private corporate) that directly or indirectly build security network in CIP. In terms of coordination recent practice shows that many governments in fact have established cross-sector advisory boards for CIP.¹⁰³ Since centralized planning is not new in Macedonian security tradition existing platforms of this kind (like for crisis management) could serve as well designed

¹⁰¹ Like for example: European Program for the Protection of Critical Infrastructure (EPCIP) and the Critical Infrastructure Warning Information Network (EUCIWIN). EPCIP refers to the doctrine or specific programs created as a result of the European Commission's directive EU COM(2006) 786 more on this see in: Gustenau, Gustav, *Concept of Homeland Security in EU: a Challenge for Austrian EU presidency*, in Brimmer, Esther, *Transforming Homeland Security Center for Transatlantic Relations*, Washington D.C.2006 p. 74.

¹⁰² We learned that with the process of privatization Macedonia introduced private sector in critical infrastructure. This as we saw, is true especially in energy sector (power plant) and communication and internet provider sector. All of these companies higher private security companies for physical security. This means that they will play crucial role in achievement of specific standards to necessary CIP criteria.

¹⁰³ For example: The National Infrastructure Advisory Council in the United States; the Critical Infrastructure Advisory Council (CIAC) in Australia; or the Association of Italian Experts for Critical Infrastructures (AIIC).

base for CIP.¹⁰⁴ The goal of facilitation should be support of the specific elements of the security network (especially private corporate) and enable them to work efficiently by creating a network-friendly environment.¹⁰⁵ Stimulation of the network is crucial. Sometimes private companies will have specific concerns with participating in the CIP network.¹⁰⁶

From all of the above it would not be hard to conclude that Macedonia is on a right way in CIP. Nevertheless, specific challenges should be address immediately before it is too late.

CONCLUSION

The global security has changed. New complex threats posed by modern terrorism and organized crime has urged many states to reconsider their national security strategies. These changes require states not only to concentrate on defense against immediate dangers or criminal prosecution after the fact, but to focus on preventive security measures as well. In this regards societies have become more complex and vulnerable. Consequently the spectrum of possible causes of interruption and crises has become broader and more diffuse.

In this regards numerous states and organizations have highlighted the role of critical infrastructure protection in their respective national security strategies. Introducing the Euro-Atlantic values and struggling with the last processes of transition Macedonia is persistently focus on critical infrastructure protection. Even though there is no list of designated critical infrastructure, Macedonian legislative and organizational structure analysis pointed that critical infrastructure protection is decentralized, government-run and network organized. Protection of institutions of the legislative, executive, and judiciary powers, infrastructure facilities of energy supply companies, information and

¹⁰⁴ Former security was actually organized in similar manner. It was based on central planning and central execution. Central planning is crucial for private sector involvement in this process. Existing Steering committee for crisis management is good background to expand on. However, for steering the networks indirectly one must have a good knowledge about the structures and tasks of very different networks in CIP. The most difficult part probably consists of monitoring all the different networks.

¹⁰⁵ Governments can promote the networks, advise them (e.g., by creating general frameworks for interaction or by developing model agreements), and sometimes they even have to grant exemptions for networks from laws that impede private collaboration. An example for such a case is the exemption for Information Sharing and Analysis Centers (ISACs) from the Freedom of Information Act (FOIA) in the United States. See more at:

<http://www.computerworld.com/action/article.do?command=viewArticleBasic&articleId=72962>

¹⁰⁶ It would be legitimate for them to avoid this relations because they can easy be a target if are correlated with the government. However, Governments can provide the networks with financial incentives, with exclusive information, or with administrative support to make the networks more attractive and lower the costs of participation. For a discussion on incentives for private engagement in networks see: Gal-Or, E., Ghose, A. (2005), *The Economic Incentives for Sharing Security Information*. In: *Information System Research* 16 (2), pp. 186-208.

communication technologies, infrastructure facilities that ensure the provision of vital goods, transport and traffic infrastructures build this network of critical infrastructures.

Macedonia does not have clearly defined leading governmental institution for critical infrastructure protection. However, experiences with the steering committee in crisis management sector promise that Macedonia could easily build effective centralized planning for decentralized critical infrastructure protection. Macedonian Euro-Atlantic aspiration will not just support this but will also complement in coordination, facilitation and stimulation of the private sector especially, the private corporate security in the context of critical infrastructure protection. Although Macedonia is on a right path, challenges in critical infrastructure protection require Macedonian authorities' immediate consideration before it is too late and we face 2011 Moscow scenario.

REFERENCES

1. Brimmer, Esther, (2006). *Transforming Homeland Security Center for Transatlantic Relations*, Washington D.C.,
2. Brunner, E. M., Suter, M. (2009), *International Critical Information Infrastructure Protection Handbook*, Center for Security Studies, ETH Zurich,
3. Crisis and Risk Network (2009), *Critical Infrastructure Protection*, Center for Security Studies (CSS), ETH Zürich,
4. Cain, Phil, (2010). *Separating "protection" from "corruption" in Eastern European private security companies*, Global Post 23.08.2010, <http://www.balkans.com/open-news.php?uniquenumber=67888>
5. Forst, B. (2009). *Terrorism, Crime and Public Policy*, Cambridge University Press,
6. Friedman, T. (2005). *The World Is Flat: A Brief History of the Twenty-First Century*, Farrar, Straus and Giroux,
7. Gal-Or, E., Ghose, A. (2005). *The Economic Incentives for Sharing Security Information*. In: *Information System Research* 16 (2),
8. Goldman, Emily, (2001). *New Threats, New Identities and New Ways of War: The Sources of Change in National Security Doctrine*, Journal of Strategic Studies. Vol. 24,
9. Kepel, G., (2005). *The Roots of Radical Islam*, London: Saqi,
10. Karen, J. Greenberg, (2005). *Al Qaeda Now: understanding Today's terrorists*, Cambridge University Press,

11. Mayntz, R., Scharpf, F., (1995). *Steuerung und Selbstorganisation in staatsnahen Sektoren*. In: *idem (eds). Gesellschaftliche Selbstregulierung und politische Steuerung*. Frankfurt/New York,
12. NATO Parliamentary Assembly, (2007). *The Protection Of Critical Infrastructures*, 162 CDS 07 E rev. 1, Annul Session, <http://www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=1165>,
13. Phillips, J., (2004). *Macedonia: Warlords the rebels in the Balkans*, I.B.Tauris & Co Ltd,
14. Perito, M., (2004). *Where Is The Lone Ranger When We Need Him*, US Institute for Peace,
15. Sørensen, E., Torfing J. (2007). *Theories of Democratic Network Governance*, Palgrave Macmillan: Hampshire and New York,
16. Slaveski, S., (2003). "Security of information - preconditionation for membership of the Republic of Macedonia to NATO", in *Macedonia in NATO*, MoD, Skopje,
17. Славески, С. и Шанев, Р. (2006). „Пристапот до информациите: помеѓу транспарентноста и заштитата на националниот интерес“, во *Современа македонска одбрана*, број 14, Скопје,
18. Stargoski, D. (2010). *450.000 Euros stolen from vehicle of Stopanska Banka Bitola*, A1, available <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=118410>,
19. Summers, J., (2007). *Peoples and international law: how nationalism and self-determination shape a contemporary law of nations*, Martinus Nijhoff Publishers,
20. The Official Gazette of R.M (No.8/92, No.5/03, No.9/04, No. 36/04, No. 29/05, No.14/07, No.24/07, No. 55/07, No.92/07, No.117/07, No.98/08, No.103/08, No.26/09, No.92/09, No.114/09, No. 22/10, No. 36/10, No.48/10, No.67/10, No. 83/10, No. 140/10),
21. UN Resolution 57/239 of December 2002,
22. UN Resolution 58/199 of December 2003,
23. United Nations, (2005) *International Strategy For Disaster Reduction (UN ISDR)*,
24. Wolf, M., (2004). *Why Globalization Works*, New Haven, CT: Yale University Press and
25. Wright, R., (2004). *The Globalization of Morality, What Is Enlightenment?* (August–October)

ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ КАКО БЕЗБЕДНОСНО-ПОЛИТИЧКИ И ДЕСТАБИЛИЗИРАЧКИ ФАКТОР ЗА РАЗВОЈ НА ОПШТЕСТВОТА ВО ТРАНЗИЦИЈА (студија на случај-Република Македонија)

Тања МИЛОШЕВСКА

АПСТРАКТ

Овој труд го детерминира организираниот криминал како национална безбедносна закана за општествата во транзиција, ги открива факторите и спецификите за појава на организираниот криминал во Република Македонија, и ја анализира динамиката на организираниот криминал во Македонија. Основен генератор на организираниот криминал во државите со транзиција претставува стремјот на определени социјални групи и слоеви за зафаќање на доминантна економска и политичка позиција во новонастанатите општествени околности. Дејствувањето на структурите на организираниот криминал имаат негативни безбедносни импликации врз загрозувањето на националната безбедност на Република Македонија кои кулминираат во безбедносно-политички и дестабилизирачки фактор за развој на општествата во транзиција.

Клучни зборови: организиран криминал, транзиција, национална безбедност, закани, сива економија.

ORGANIZED CRIME AS SECURITY-POLITICAL AND DESTABILIZING FACTOR OF DEVELOPMENT ON SOCIETIES IN TRANSITION (case study-Republic of Macedonia)

ABSTRACT

These papers determines the organized crimes as a national security threat to societies in transition, reveals specific factors and the emergence of organized crime in Macedonia, and analyze the dynamics of organized crime in Macedonia. The main generator of organized crime in countries with transition represents the tendency of some social groups and layers to capture the dominant economic and political position in the emerging social circumstances. The activities of the structures of organized crime have negative security implications for national security threat to the Republic of Macedonia, which culminate in security, political and destabilizing factor for the development of societies in transition.

Keywords: organized crime, transition, national security, threats, "grey economy".

ВОВЕД

Со исчезнувањето на идеолошките конфронтации и политичките и безбедносните преокупации од времето на Студената војна во извесна мерка е создаден вакуум, кои ги пополнуваат новите безбедносни и политички опасности и закани. Иако со снемнувањето на двата идеолошки спротивставени блокови, донекаде е намалена можноста за појава на глобален судир, денес постојат низа актуелни или можни судири со низок интезитет кои ја потресуваат безбедноста во регионот. Промените кои во текот на претходните години се случуваат во регионот на Југоисточна Европа бараат тежиштето на безбедноста да се придвижи од поимите и концептите кои се исклучително од воена природа.

Новите ризици и закани (така наречени 'невоени безбедносни закани') од регионите со кои непосредно граничи Западна Европа, како што е Балканот, значајно ја засегнаа Европската безбедност. Тука конструктивно би било да се направи разлика помеѓу воената и невоената безбедност. Традиционално воената безбедност 'се однесува на воената одбрана на државата, и ги третира безбедносните прашања од аспект на воениот баланс како и воената стратегија и тактика'.¹⁰⁷ Од друга страна, невоената безбедност¹⁰⁸ се однесува на невоените конфликтни аспекти на безбедноста. Со други зборови, се фокусира на политичките, социјалните и економските прашања, како што е сиромаштијата и невработеноста, огромниот пораст на населението и загадувањето на околината, растечки национализам и социјални тензии, неконтролирана миграција и принудна преселба, пролиферација на наркотици, организиран криминал и мало и лесно оружје.

Југоисточна Европа претставува за Европа значаен геостратегиски и геополитички регион чија стабилност и безбедност директно влијае врз Европската политичка и безбедносна инфраструктура. Конфликтите и нестабилноста се уште се можни на Балканот и, како последица, безбедносната соработка во Европа моментално се бори да се справи со ризиците од невоената природа и недефинираните сценариски закани од 'надвор од доменот'.

'Границата помеѓу внатрешната и надворешната безбедност се повеќе избледнува. Географската оддалеченост и геополитичките предности кои го карактеризирале и обликувале Балканот веќе не ја гарантираат безбедноста'.¹⁰⁹ Au contraire меѓународните криминални здруженија ја потпомагаат коалицијата помеѓу

¹⁰⁷ Clive Archer, "Aspects of Soft Security", in Ojaneh Hanna (ed.), *The Northern Dimension: Fuel for the EU?*, Helsinki + UPI&IEP, program on the Northern Dimension of the CFSP, pp. 188-208.

¹⁰⁸ Во 1996 Ниелс Хелвер Петерсен, познат по концептот во контекст на регионалната соработка во Европа ги спомена таканаречените меки-невоени безбедносни закани, политичка и економска нестабилност, етнички конфликти, проблеми на малцинствата, гранични спорови, прилив на бегалци, трансгранични еколошки проблеми и организиран криминал.

¹⁰⁹ Ognian Shentov, *"Shaping a Common Security Agenda for South East Europe"*, труд презентирани на меѓународна конференција, Софија, септември 5-6, 2003.

криминалните политички и економски елити и како резултат на тоа организираниот криминал се заканува со надмоќност над средствата за спроведување на законот како и деловните трансакции и трговија а корупцијата се претвори во стратегиска закана како за веќе воспоставените така и за новоформираните демократии.

Природата на територијата во системот на модерната држава е и историски артефакт. Во случајот на криминалните закани, искушението е едноставно: дали достоино конституираните авторитети се принудени да ја отстапат *de facto* јурисдикцијата врз државната територија на тој начин што го отстапуваат регионот надвор од државната контрола-проблематика јасно поврзана со практикувањето на легитимниот авторитет.

Вебер ја согледал контролата на принудните техники како една од основните печати на современата држава: државата сама ја брани територијата, ги апси и казнува криминалците и ги разоружува оние кои претставуваат закана за нејзиниот монопол. "Силните држави" ја вклучуваат оваа карактеристика, додека "слабите" или "квази" државите имаат во најдобар случај делумен удел во употребата на сила. Тука, мораме да погледнеме во ситуациите каде криминалните групи произведоа паралелна и/или конкурентна инфраструктура на принудувања, така што државата е вообичаено неспособна да ги спроведе сопствените закони во одредени региони, внатре во одредени социјални групи или во одредени проблематики. Се создава нова социјална, економска и политичка стратификација на групи и слоеви на моќ, кои таа моќ ја претвораат во политичка власт во услови речиси еднакви на тие на првобитната акумулација на капиталот и на ниски, почетни стандарди и норми на демократизација, ниска демократска свест и култура и неразвиено "цивилно" општество.

ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ-НАЦИОНАЛНА БЕЗБЕДНОСНА ЗАКАНА ЗА ОПШТЕСТВОТА ВО ТРАНЗИЦИЈА

Организирианиот криминал се разгледува како национална безбедносна закана и во новите демократски држави како сериозен предизвик и закана за демократијата.

Организирианиот криминал е многу комплексен феномен кој вклучува широк и разновиден спектар активности, како трговија со наркотични средства (една од доминантните криминални активности каде постои тесна поврзаност со државните органи, особено со оние кои издаваат дозволи со увоз на стоки, со царинските органи, поврзано со транспортните и шпедитерски организации, како и развиена трговска мрежа за пласирање и растурање на шверцуваните дроги); криумчарење со оружје-активност која носи извонредно голема заработувачка, трговија со луѓе, перење на пари и незаконски трансфери на пари поврзани со терористички активности.

Генерално гледано, организираниот криминал се смета за штетен на две нивоа: на индивидуално и државно/општествено.

На индивидуално ниво очигледно е дека криминалните дела се опасни до тој степен што поттикнуваат страдање на индивидуите преку нанесување на физичка повреда.¹¹⁰ На државно/општествено ниво, заканата на организираниот криминал е уште потешко да се локализира, како што е наведено во извештајот за трговијата со луѓе на Europol од 2003 со забелешка за "тешкотијата во јасната идентификација на заканата која што трговијата со луѓе и ја носи на државата". Во литературата се истакнува заканата во потчинување на државниот авторитет и дестабилизација на општествената хиерархија. Предложена е типологија на три етапи во кои организираниот криминал и се заканува на нацијата во државата:

I. *Предаторна-граблива*" етапа во која криминалните организации постепено ја намалуваат, поточно ја преминуваат легитимната пазарна структура;

II. *Паразитска етапа* во која ваквите групи ги инфилтрираат нивните бизниси, и на тој начин создаваат пазари во сенка и ги преземаат државните надлежности, и

III. *Симбиотска етапа* во која криминалните групи се потполно интегрирани во економските и политичките институции на државата, поседувајќи значајна политичка моќ.¹¹¹

Друга група на држави кои се сметаат за пригодни домаќини на организираниот криминал се држави кои преживуваат значајна политичка и економска транзиција. Вакви слаби или "пропаднати" држави се потенцијално подложни на постојан напад од организирани криминални групи при што горенаведениот опис на етапите одговара.¹¹²

Иако е можен натпревар помеѓу групите за контрола врз одредени пазарни сегменти, не постои причина тие да се стремат кон промена на системот од кој што тие профитираат.

Кога или зошто, и дали криминалните мрежи вмешани во легалните економски и политички државни структури ќе претставуваат закана за општеството? Листата е долга:

- приватизација на јавниот сектор во интерес на приватни/лични придобивки,
- влада која претпочита тајност наместо јавно изјаснување, губиток на одговорност и соработка со јавноста,
- ускратување на правото на избор,

¹¹⁰ Massari Monica, Transnational Organized Crime between myth and reality: the social construction of a threat, in (Allum, Felia and Renate Siebert, Eds.), Organized Crime and the Challenge to Democracy, London: Routledge, 2003, pp. 55-69.

¹¹¹ Lupsha Peter, Transnational Organised Crime versus the Nation-State, Transnational Organized Crime, 2/1, 1996, pp. 21-48.

¹¹² Rees Wyn, "Transnational Organized Crime, Security, and the European Union", in (Allum, Felia and Renate Siebert, Eds.), Organized Crime and the Challenge to Democracy, London: Routledge, 2003, pp. 112-125.

- губење на доверба во политичарите и политичките процеси.¹¹³

Покрај новата феноменологија на "мрежен криминал", доаѓа и до промени во начинот на дејствување на криминалните здруженија (*modus operandi*), од кој зависи нивното опсервирање како структури спротивставени на општеството или структури што воспоставиле однос на симбиоза со општеството.¹¹⁴

Податокот дека е тешко да се обезбеди информација за организираниот криминал и облиците на организираниот криминал, ги забавува обидите да се концептуализира овој проблем.¹¹⁵ Сепак, организираниот криминал и понатаму останува нејасен концепт, кој се моделира во зависност од сфаќањата за тоа кој облик на криминал претставува најсериозна закана за општеството и подлежи на влијание на различни политички и институционални интереси. Тој се извршува во еден динамичен контекст, кој нуди и бара определена способност за прилагодување како на криминалците, така и на органите кои го спроведуваат законот. Организираниот криминал го моделира и обликува социјалниот, економскиот и политичкиот контекст во кој дејствува, каде постојат сложени односи помеѓу организираниите криминални групи, државата и општеството, а кои имаат повеќе карактер на симбиоза и клиентелство, отколку конфронтирачки карактер. Стариот концепт на хиерархиски поставени и ригидни организирани криминални групи се промени и придвижи кон концептот на т.н. "бирокарски" организирани криминални групи со добро развиена структура па дури и лабави и флуидни мрежи, поради што задачата да се идентификува и анализира организираниот криминал станува уште потешка.

ФАКТОРИ ЗА ПОЈАВА НА ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Организираниот криминал претставува закана за непречено и целосно функционирање на демократијата за сите држави во светот, посебно изразено за земјите во развој и за сите посткомунистички земји во транзиција. Активностите на организираниот криминал можат да ја попречат и маргинализираат демократијата, да го парализираат функционирањето на легалните институции на власта, економски да ја исцрпат земјата, а со тоа да ја доведат во прашање независноста и суверенитетот на државата. Поголемите нарушувања и загрозувања на внатрешната безбедност на

¹¹³ Beetham David, Foreword, in (Allum, Felia and Renate Siebert, Eds.), *Organized Crime and the Challenge to Democracy*, London: Routledge, 2003, pp. x-xii.

¹¹⁴ European Union Organised Crime Situation Report, European Commission, Council of Europe, 2005, p. 52.

¹¹⁵ Оливер Бакрески, "Нов меѓународен поредок", списание "Одбрана", вол. XII, бр. 91, 2003, стр. 14.

државата во определени ситуации може да значи и губење на нејзината самостојност и сувереност.¹¹⁶

Во последниве неколку години се појави зголемена интернационализација на активностите на организираниот криминал. Поврзаноста на организираниот криминал со бунтовите, етнонационалните конфликти и тероризмот се чини е многу пораширена отколку што беше пред неколку години. Поврзувањето произлегува од сè поагресивното и софистицирано финансирање или можеби промена на мотивациите на организираниите криминални групи во мотивации кои се многу потесно поврзани со политички цели и стекнување со моќ отколку само со бизнис односно профит.

Нестабилноста и конфликтите го одбележаа регионот од почетокот на 1990 година. Распадот на СФРЈ и војните што се водеа доведоа до зголемување на организираната криминална активност во Југоисточна Европа. Потребата за финансирање на војната доведе до појавата на т.н 'воена економија', за добивање на свои фондови од илегални активности, посебно од трговијата со дрога и оружје. Мрежите и пазарите создадени во текот на војната останаа во функција и после завршувањето на војната, бидејќи се покажаа како многу профитабилни. По 1990 година, различни фактори влијаат врз зголемувањето на организираниот криминал како безбедносно-политички и дестабилизирачки фактор на општествата во транзиција.

Регионални специфики. Голем дел од продуктивните економски капацитети беа уништени за време на војната или беа целосно запоставени во текот на 1990-те, губејќи ги на тој начин меѓународните пазари на кои порано имаа пласман. Во текот на 'загубената деценија' големо внимание се посветуваше на трговијата со легални и нелегални производи, значително зголемувајќи ги трошоците на регионалната трговија. Зголемените удели во криумчарењето и трговијата го следеа истиот тренд, создавајќи плодна почва за организираниот криминал, кој се чини дека се претвори во клучен механизам за противзаконско прераспоредување на националното богатство во регионот.¹¹⁷

Christopher Hill (Кристофер Хил) поранешен амбасадор во Македонија (1996-1999), ја опиша Македонија како 'пријатна мала земја во лошо соседство'.¹¹⁸

¹¹⁶Види пошироко: Митко Котовчевски, 'Организираните криминал-најсериозна закана за националната безбедност на Република Македонија и за нејзините евроатлански интеграции', во 'Република Македонија помеѓу самитот во Рига и членството во НАТО', Министерство за одбрана на Република Македонија, 2007, стр.61.

¹¹⁷ Види Извештај на Центарот за истражување на демократијата Партнери во криминалот: Ризикот од симбиоза помеѓу безбедносниот сектор и организираниот криминал во Југоисточна Европа (2004) и извештаите на ICG: Србија: Вртење на тркалата (2005) и Салтото на Србија (2004).

¹¹⁸ Kitty McKinsey, "Yugoslavia: NATO, US Pledge to Uphold Stability in Macedonia", Radio Free Europe/Radio Liberty, April 19, 1999.

Последиците од војните во Хрватска, Босна и Косово, како и колапсот на Албанија во 1997 година, значеше дека регионалното опкружување станува многу опасно за Македонија. Всушност, целиот регион може да се каже дека се затвори во "корупциска криза", која е обележана со неочекуван прилив на илегални ресурси, организирани криминални групи и општа социјална дислокација предизвикана од војните, државниот колапс и економските санкции.¹¹⁹

Анархијата во Албанија. Со отварањето на оваа херметичка затворена држава после падот на комунизмот, клептократската елита којашто тајно ги присвои средствата на државата буквално ја презеде власта. Сепак, нивното владеење беше со слаб здив, бидејќи крахот на шемата на пирамидалните штедилници во 1997 година ја втурна Албанија во хаосот на безвластието и војните меѓу ривалските кланови. Во овој период, полициските и воените арсенали беа масовно ограбувани.¹²⁰

Војната во Југославија. За време на постоењето на Југославија, 75% од хероинот чијашто дестинација беше Западна Европа, минуваше низ Србија, Хрватска и низ Словенија. Со борбите во Хрватска, а подоцна и во Босна, оваа маршрута стана непроодна. Алтернатива беше маршрутата Бугарија-Романија-Словачка-Чешка, но поради засилените напори за нејзино спречување во Средна Европа, таа беше премногу ризична. Како последица на тоа, "цевководот" за дотур на дрога беше пренасочен преку територии населени со Албанци во граничните области на Македонија, Јужна Србија и на Косово.¹²¹ Оваа гранична зона на нарко-трговијата е токму онаа преку која крстосуваа албанските паравојски за го прошират конфликтот во Јужна Србија и во Македонија. Така, се појавуваат силни, добро финансирани криминални структури водени од страна на партиите кои имаат интереси од исходот на некој конфликт. Ова може да вклучи, интерес во одоговлекувањето на некој конфликт или експлоатирањето на тензиите со цел да се зголеми профитот. Во услови каде што се водат скапи војни по секоја цена, трошоците не можат да бидат преку вистинска имплементација на националната економија, така што државите на територијата на поранешна Југославија го прифатија криминалот како извор на воспоставување и појава на партнерства во подземјето. Криминалното дејствување засновано првенствено на етнонационална основа, особено

¹¹⁹ Robert Hislope, "Corrupt Exchange in Divided Societies: The Invisible Politics of Stability in Macedonia", Department of Political Science, Union College, Paper prepared for the Southern Political Science Association 77th Annual Conference, January 5-7, 2006, p.31.

¹²⁰ Се проценува дека во 1999 година 20.000 до 30.000 парчиња лесно оружје биле испратени од Албанија за Косово, преку Македонија. Duncan Perry, "Macedonia's Quest for Security and Stability", *Current History*, March 2000, pp. 129-136.

¹²¹ "Albanian Drug Barons Find Their Way Around the War", *The Guardian*, London, November 1, 1994; "Kosovo is Mafia's heroin gateway to West", *The London Times*, July 24, 1999.

дејствува во региони каде што државните институции се ранливи, економските извори се ограничени и меѓуетничките тензии се високи.

Бизнисот со прекршување на санкциите. Наметнатите меѓународни санкции на Југославија во 1992 година придонесоа за појава на криумчарски активности. Селата населени со Албанци во пограничните области на Македонија, Косово и во Јужна Србија станаа зони на беззаконие каде што се шверцуваа најразлични стоки. Во 1993 година Југославија беше исклучена од членството во Интерпол, со што се намалија капацитетите на српската полиција за надзор и за спречување на криминалот. Впрочем, тимот на ЕУ¹²² поставен да ја набљудува границата пресмета дека од Македонија кон Србија патуваа во просек 1.000 камиони неделно. Овие шверцерски операции немаше да бидат можни без македонските соучесници во рамките на државата. Токму во таа поврзаност се гледа симбиозата на албанскиот соц-криминалитет и корумпираноста на македонската држава. На организираниите криминални групи им беше потребно одобрение од луѓе од власта за да можат да осигураат безбедно минување на своите стоки и испорака на услугите за својата клиентела.¹²³ Министерството за внатрешни работи признава дека меѓу оние кои се најподложни на корупција во државата се вработените во царинските служби, полицијата, здравството и во даночната служба.¹²⁴

Истражувањата на феноменологијата и на етиологијата на организираниот криминал не може да се потпре ниту на официјални финансиски и други показатели, кои може да се земат како варијабли што може во вкрстени истражувања да се анализираат како важни индикатори за состојбите на организираниот криминал. Доволно е да се спомене само проблемот на "сивата економија" во која цути организираниот криминал и која не се намалува (според различни процени на економистите покрива простор од 50% од економскиот живот). Појавните облици на сивата економија создаваат услови за афирмација на корупцијата, шверцот и измамите. Сивата економија станува системско прашање, но и прашање на системот. Последица е создавање на нова елита која својата егзистенција ја должи на сивата економија и корупцијата.¹²⁵ Економската основа на организираниот криминал е засилена со два фактори-високата стапка на невработеност и огромниот удел на "сивата економија". "Сивата економија" генерира околу 40 и 50% од националниот приход на земјите од

¹²² Мисија во Македонија за поддршка на санкциите-Mascam.

¹²³ Претставниците на ОБСЕ тоа го формулираше на следниов начин: "Ако работиш во царинската служба на граничните премини и заработуваш 450-500 германски марки како командир, а можеш да заработиш 1.000-2.000 германски марки од секој камион што ќе ја мине границата, тогаш тоа е вистинско искушение за секој што не ја сака својата професија".

¹²⁴ United Nations Development Programme, "Early Warning Report", Report No.2, November 2000.

¹²⁵ Goran Milosevič, *'Uzroci i pojavni oblici sive ekonomije u Srbiji'*; Organizovani kriminalitet-stanje i mere zaštite, Beograd, 2005, стр. 570.

Југоисточна Европа. Просечната невработеност во овој регион е 21%.¹²⁶ Ова е огромен извор на луѓе за организирани криминални групи. Големата невработеност исто така, создава средина која е погодна за трговија со луѓе, која е една од најпрофитабилните илегални активности во Европа.

Ширењето на економскиот криминал придонесува за опстојување на црни и сиви сектори во националните економии во регионот. За многу земји овие сектори претставуваат 30 до 40 % од нивниот БНД. Според некои проценки, за земји како што е Турција, Албанија, Македонија, Србија и Црна Гора, овој процент е уште поголем.¹²⁷ Исто како и легалните пазари, црната и сивата економија се раководат според правилото на побарувачка и потрошувачка. Незаконската трговија кон Западна Европа го зголемува ризикот за безбедноста на целиот континент.¹²⁸

Цариниците се вмешани во криминални партнерства со бизнисмени, подземјето и нивните бизниси, комерцијални структури со матни активности, транспортери и поедини увозници. Ова се трајни партнерства преку кои цариниците се здобиваат со провизија за 'поединечни услуги' и постојани придобивки од операциите при увоз. Во некои случаи цариниците потпаѓаат под притисок на локалните и централните претставници на власта, владејачки групи и криминални организации. Главниот потенцијален безбедносен ризик произлегува од социо-економската несигурност и невработеност, високото ниво на корупција во политичките и економските системи, ниското ниво на доверба во полицијата и правниот систем, ограничен капацитет за ефективно примање меѓународна помош како и од организиран криминал, кој што е поврзан со недостаток во спроведувањето на законот, погранична контрола, и царината: шверц, трговија со дрога, трговија со луѓе и други активности.¹²⁹

Основата на правната држава ја сочинуваат индивидуалните слободи и права и заедничките функции на живот што се нужни за нивната заштита, остварување и развивање. Овие добра се повеќекратно загрозени со облиците на организиран криминал што предизвикуваат парализа на заштитните механизми. Од друга страна, организираниот криминал ги поткопува самите демократски основи на правната држава. Со својата прикриеност и континуирано дејствување, а особено со системот на заштита што им обезбедува фактички имунитет на извршителите, тој претставува директна закана за институциите на системот, промовирајќи свој сопствен, паралелен систем на

¹²⁶ Ilie Petkan, "Corruption, Contraband and Institutional Reform", PARI daily, 3 February 2003.

¹²⁷ Причини за оваа појава се неорганизираноста на различните служби задолжени за следење на финансиските движења, промените на имотните состојби на граѓаните итн.

¹²⁸ Ilie Petkan, "Corruption, Contraband and Institutional Reform", PARI daily, 3 February 2003.

¹²⁹ Fotios Moustakis, "Soft Security Threats in the New Europe: The Case of the Balkan Region", European Security, Taylor & Francis, 2004. pp. 149-150.

односи, правила и контрола, недопирлив, особено за демократската контрола на јавноста.¹³⁰

Поради способноста на организираниите криминални групи да продираат во законското општество многу лесно и нивната подготвеност да ги игнорираат националните граници, тие претставуваат закана за националната безбедност. Заканата за националната безбедност е директно поврзана со ранливоста на секоја држава. Кога државата е сфатена како слаба, заканата е поголема.

ДИНАМИКА НА ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Внатрешно политичките прашања поврзани со суверенитетот на државата, економската рецесија, санкциите против Југославија и војната во соседните земји негативно влијаат на Република Македонија. Како и во другите земји во регионот, овие фактори им овозможуваат на организираниите криминалци да работат и да се здобиваат со противправна заработувачка. Може да се забележи дека во Македонија, институтот заплenuвање на имотот, кога станува збор за корист остварена со кривично дело, не се применува.

Главните економски криминални активности се измами во јавни набавки, предизвикување стечај, измами при приватизации и затајување на ДДВ. Во моментот не постојат детални проценки за штетата причинета од овој вид на криминал по јавните приходи која би можела да се изрази во стотици милиони евра. Измамите при јавните набавки често се вршат откако ќе биде избрана најповолната понуда преку менување на договорот при што се зголемува цената на првичната понуда. Забележани се и измами на банки при што се одобруваат грантови и кредити врз основа на фалсификувани документи. Фалсификувањето на званични и административни документи најчесто се користи за здобивање со имот на нелегален начин, добивање на дозволи за увоз на стоки под повластени услови и др. Затајувањето на ДДВ и фалсификувањето на легална стока се исто така посочени како проблем, при што фалсификувањето опаѓа, додека затајувањето се чини дека е во пораст. Во однос на пиратеријата и фалсификувањето на легални производи, властите имаат евидентирано производство, дистрибуција, продажба и изнајмување на порнографија, филмови и компјутерски производи. Неодамнешните акции против овој вид криминал резултираа со растурање на криминална група за производство на овој вид производи и заплenuвање на опремата и снимениот материјал. Постојат исто така случаи на фалсификување на прехранбени производи, безалкохолни и алкохолни пијалоци и

¹³⁰ Владо Камбовски, "Организиран криминал", 2-ри Август Штип, Скопје, 2005, стр 56.

други производи за потрошувачка наменети за домашниот пазар. Неодамнешните напори за спроведување на законот беа успешно усмерени кон овој вид на криминал.

Покрај ефикасното прикривање на нелегалните активности, формирањето или користењето на таква структура-со основање ново трговско друштво, купување акции или преземање на некое постојно, што, патем, во Република Македонија масовно се практикуваше, а се практикува и денес поради слабата законска регулатива, е исклучително погодно за обезбедување на формална логистичка поддршка на нелегалните активности, овозможување на перење пари, лесна комуникација со државните структури, учество во јавни набавки и тендери, развивање на дополнителни економски и други активности и контрола на пазарот. Како посебно атрактивни се појавуваат секторите на производство и услуги што носат високи профити, како што е градежништвото, прометот со недвижности, осигурувањето, банките, транспортот, трговијата и преработката на нафта и на деривати, увозот-извозот, итн. Меѓу другото, оваа форма на дејствување овозможува остварување огромни профити со мултиплицирање на криминалните приноси вложени како основачки капитал во компаниите.¹³¹

Лицата кои се задолжени за водење на стечајните постапки на поранешните државни претпријатија се инволвирани преку измами во приватизации и безправно присвојување на јавни средства во секторот за јавни комунални услуги каде постои вмешаност на раководниот кадар, политички врски и корупција. Сложеноста и чувствителноста на ваквите случаи ги отежнува истрагите и покренувањето на обвиненија, додека социјалните и економските последици за општеството придонесуваат кон тоа јавноста во Република Македонија да биде особено чувствителна на исходот и на резултатите кои се очекуваат од овие случаи.

Организираните криминални групи се разликуваат по нивното потекло, големина, област на специјалност и некој други параметри, создаваат многу флексибилни, комплексни меѓународни односи и се повеќе се чини дека ги мешаат активностите со мал ризик, со оние со голем ризик. Организираниот криминал во голема мера е невидлив и е многу често поврзан со легитимниот бизнис.¹³²

Во Република Македонија дејствуваат организирани криминални групи и нивната структура е во најголем дел хиерархиска. Тие во најголем дел дејствуваат во транснационални размери и посебно во следниве Источно европски држави: Албанија, Бугарија, Босна и Херцеговина, Србија, Црна Гора, Унгарија, Романија, Молдавија, Словачка, Словенија, Турција, Русија и Украина. Покрај овие држави тие дејствуваат и во

¹³¹Владо Камбовски, "Организиран криминал", 2-ри Август Штип, Скопје, 2005, стр.103.

¹³²CARPO Regional Project, "Update of the 2006 Situation Report on Organized and Economic Crime in South-eastern Europe", European Commission, Council of Europe, Strasbourg, June 2007, p.9.

Австрија, Германија, Грција и Италија. Посебно, организираниите криминални групи од Македонија започнаа профитабилна соработка со албанските и српските криминални организации, особено со оние кои се вклучени во трговијата со хероин и синтетичка дрога. Албанците од Македонија и Косово имаат големо учество во пазарите на дрога во Австрија, Германија, Чешка, Унгарија, Полска, Белгија и речиси ексклузивно го снабдуваат швајцарскиот пазар.¹³³

На Балканот, многу често, националистичка дури и патриотска реторика служи за да се прикрие криминалниот економски интерес. Атентатот врз српскиот премиер Ѓинѓиќ од страна на моќни криминални структури фрли светло на големината на овој проблем. Највлијателните организирани криминални групи се автохтони со многу силни врски во регионот, а во некои случаи и во земјите на ЕУ. Како и да е, ексклузивната етничка припадност станува се помалку значајна, па дури и албанските организирани криминални групи, основаа тесна врска со турските, македонските, српските и други организирани криминални групи.¹³⁴

Организираните криминални групи во Македонија се вклучени во многубројна матрица на криминални активности, од трговија со дрога до кражба на автомобили. Заеднички *modus operandi* на овие организирани групи е корупцијата. Таа се развиваше од пасивна експлоатација до активна принуда и се здоби со капацитет не само да го успорува економскиот растеж туку и да го 'храни' организираниот криминал и по редослед да предизвикува политичка и општествена нестабилност.¹³⁵

Учесниците и основната структура на организираниот криминал може да се менува во зависност од криминалното дело што треба да се изврши. Мрежата што е неопходна во трговијата со кокаин, на пример, во голема мера се разликува од незаконската трговија со оружје. Во првиот случај, структурата на соработка меѓу одгледувачите, пренесувачите, посредниците, трговците на големо и уличните дистрибутери се неопходни за испорака на производите од точката на потекло до точката на потрошувачка-процес на координација кој се изведува потешко, заради потешкотиите во транспортот на производите во рамките на државната граница. Следствено, се внесува во 'игра' и сложената и единствена мрежа за остварување профит од продажбата на дрога, која вклучува специјалисти за перење пари, финансиски институции, вистински фирми и лажни компании, како и други соучесници. Спротивно на тоа, трговците на оружје ретко се вклучени во производството на стоката,

¹³³ Muco, M, "Corruption and Public Governance in Southeastern European Transition countries: the case of Albania", revised January 2000, достапно на: <http://wiiwsv.wsr.ac.at/wiiwpup/muco.pdf>

¹³⁴ CARPO Regional Project, "Update of the 2006 Situation Report on Organized and Economic Crime in South-eastern Europe", European Commission, Council of Europe, Strasbourg, June 2007, p.9.

¹³⁵ International Crisis Group (ICG), "Macedonia's Public Secret: How Corruption Drags the Country Down", Balkans Report no.133, 14 August 2002, достапно на: <http://www.southeasteurope.org>.

и бидејќи нивната клиентела, најчесто, ја сочинуваат национални вооружени групи, проблемите со откривање се помали од оние со трговијата со дрога, и покрај големината на стоката.¹³⁶

Криминалните организации по природа се насилни. Платените убиства се извршуваат за отстранување конкуренти и пречки во криминалниот бизнис, како и обвинители и судии. Криминалното насилство е фронтален напад на законот и создава повисоки нивоа на насилство во општеството. Примената на насилство или закана е начин на кој организираните криминални групи ја зачувуваат доминантната, монополска положба на пазарот на криминални услуги, а насилството е најчесто насочено кон конкурентните групи, кон сведоците или кон полицијата и другите служби чијашто функција е спречување на организираните криминални активности. Сепак, во последните неколку години е забележлива промената на тактиката на криминално дејствување со избегнување на отворена конфронтација и насилство, и примена на други методи, како што е корупцијата и злоупотребата на положбата и влијанието.

'Користењето на влијание врз политичките и врз економските структури, јавната администрација, судството, полицијата и медиумите денес станува главно оружје во дејствувањето на криминалните групи и мрежи. Мошне често тоа прераснува во корупција, поточно во класичен однос на наплатавање на противзаконските услуги од носителите на јавните функции, финансиски и други недозволен трансакции, остварување на функциите на откривање и гонење или пресудување или користење на услугите на медиумите. Но, сè поголемо значење добиваат формите на влијание врз политичките партии и власта преку финансирање на изборните кампањи и фаворизирањето што следува по изборната кампања'.¹³⁷

За разлика од примената на насилство, овој метод е карактеристичен за 'симбиотичкиот' тип на организиран криминал, кој станува сè поприсутен: преку корупција и 'тргување со влијание' се остварува цврста испреплетеност на криминалните и легалните структури и нивните активности и доаѓа до проникнување на организираниот криминал во заштитните механизми на државата. Симбиозата, односно поврзаноста меѓу двата ентитети претставува заемна релација во која преживувањето и јакнењето на едниот е претпоставка за јакнење на другиот. Тоа значи дека криминалот се одржува и јакне со помош на државата, државата опстојува и ги остварува своите функции со помош на криминалот.¹³⁸

¹³⁶ Allan Castle, "Transnational Organized Crime and International Security", Institute of International Relations, The University of British Columbia, Working Paper No.19, November 1997, p.8.

¹³⁷ Владо Камбовски, 'Организиран криминал', 2-ри Август Штип, Скопје, 2005, стр102.

¹³⁸ William Chambliss, "Organized Crime and 21 st Century", p 17.

Државите може да имаат голем број различни улоги, кога станува збор за криминалните активности: жртва, обвинител, пасивен сведок или активен соучесник. Улогата на државите во одредени области од криминалните активности е дел од тајните активности на тајните служби или како резултат на директно или имплицитно вклучување на владата во криминалните активности (на пр., олеснување на активностите на перење на пари, игнорирањето на меѓународните кругови на трговија со луѓе, одбивање учество во вонредни постапки или потпишување договори за екстрадирање, во случаи каде што се знае дека државата ги заштитува лицата што извршиле посериозни кривични дела).¹³⁹

Многу организирани криминални групи се карактеризираат како 'флуидни', 'структурирани во ќелија', и 'мрежовидни'.¹⁴⁰ Можниот модел со пофлуидни односи, послободни контакти и ad hoc дејства во рамките на и меѓу криминалните групи ја има предвид потребата од анонимност и тајност на криминалното однесување, затворените односи и импровизорноста, еднократните зделки и договори.¹⁴¹

Промената на основните карактеристики на организираниот криминал во последниве неколку години-од облик на дејствување јасно спротивставен на општеството во 'симбиотички' облик, од хиерархиски поставени криминални групи во дифузни 'криминални мрежи', од примена на насилство во користење на корупција и 'тргување со влијание', се рефлектира и врз новите техники на самозаштита на организираните криминални структури. Резултат на споменатите промени е и сè поголемото користење на комерцијални, трговски структури преку кои се остварува привид на легална активност и се воспоставуваат полесно врски со државните структури или воопшто со финансиските, со банкарските и со други институции и трговски друштва.

„Сепак, може да се каже дека организираниот криминал останува синоним за наднационална организираност и концентрација на огромна финансиска моќ”.¹⁴²

Таквото сознание го потврди и нашето сопствено искуство со реструктурирањето на целиот економски систем во услови на непостоење на никакви заштитни или контролни механизми во периодот на трансформација на општествениот капитал, намерно пролонгиран за да се етаблира новата социјална структура заснована врз политичка моќ и влијание. Потребната казненоправна заштита што требаше и треба

¹³⁹Allan Castle, *"Transnational Organized Crime and International Security"*, Institute of International Relations, The University of British Columbia, Working Paper No.19, November 1997, p.9.

¹⁴⁰CARPO Regional Project, "Update of the 2006 Situation Report on Organized and Economic Crime in South-eastern Europe", European Commission, Council of Europe, Strasbourg, June 2007, p.9.

¹⁴¹Allan Castle, *"Transnational Organized Crime and International Security"*, Institute of International Relations, The University of British Columbia, Working Paper No.19, November 1997, p.8.

¹⁴²Оливер Бакрески, 'Нов меѓународен поредок', списание 'Одбрана', вол.XII, бр.91, 2003, стр.14.

да го следи процесот на транзиција изостана поради упорното ширење на убедувањето дека можните забрани или контрола би биле спротивни на духот на пазарната економија и нејзините законитости.

* * *

Секоја економска и политичка криза создава поволни услови за развој на нови облици на криминал, појавување на постојните низ нови форми и за нивно прераснување во организиран, односно меѓународен организиран криминал. Посебно придонесува фактот што во таквите услови државата во правна смисла не функционира потполно, а во економски домен не е во можност да го контролира и насочува пазарот, што создава поволни услови за функционирање на организираниот криминал и на воспоставување врска со државните и други органи, поради негово понатамошно егзистирање и ефикасна сопствена заштита од активностите на надлежните државни органи и примена на репресивни мерки.

Организираните криминал претставува нов облик на закана и предизвик на безбедноста. Поради тоа е потребно да се пронајде нова дефиниција на моделот на безбедноста и нови механизми на решавање на проблемите на безбедноста, со цел на овие предизвици биде соодветно одговорено.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Archer, C.: "Aspects of Soft Security", in Ojaneh Hanna (ed.), *The Northern Dimension: Fuel for the EU?*, Helsinki + UPI&IEP, program on the Northern Dimension of the CFSP.
2. Бакрески, О.: "Нов меѓународен поредок", списание "Одбрана", вол.XII, бр.91, 2003.
3. Beetham, D.: in (Allum, Felia and Renate Siebert, Eds.), *Organized Crime and the Challenge to Democracy*, London: Routledge, 2003.
4. CARPO Regional Project, "Update of the 2006 Situation Report on Organized and Economic Crime in South-eastern Europe", European Commission, Council of Europe, Strasbourg, June 2007.
5. Castle, A.: *"Transnational Organized Crime and International Security"*, Institute of International Relations, The University of British Columbia, Working Paper No.19, November 1997.
6. Chambliss, W.: "Organized Crime and 21st Century".Centre for Criminology

Faculty of Social Sciences, The University of Hong Kong, 1999.

7. Duncan, P.: "Macedonia's Quest for Security and Stability", *Current History*, March 2000.

8. European Union Organised Crime Situation Report, European Commission, Council of Europe, 2005.

9. Hislope, R.: "Corrupt Exchange in Divided Societies: The Invisible Politics of Stability in Macedonia", Department of Political Science, Union College, Paper prepared for the Southern Political Science Association 77th Annual Conference, January 5-7, 2006.

10. International Crisis Group (ICG), "Macedonia's Public Secret: How Corruption Drags the Country Down", *Balkans Report* no.133, 14 August 2002, достапно на: <http://www.southeasteurope.org>.

11. Извештај на Центарот за истражување на демократијата Партнери во криминалот: Ризикот од симбиоза помеѓу безбедносниот сектор и организираниот криминал во Југоисточна Европа (2004) и извештаите на ICG: Србија: Вртење на тркалата (2005) и Салтото на Србија (2004).

12. Камбовски, В.: 'Организиран криминал', 2-ри Август Штип, Скопје, 2005.

13. Котовчевски, М.: 'Организираниот криминал-најсериозна закана за националната безбедност на Република Македонија и за нејзините евроатлански интеграции', во 'Република Македонија помеѓу самитот во Рига и членството во НАТО', Министерство за одбрана на Република Македонија, 2007.

14. Lupsha, P.: *Transnational Organised Crime versus the Nation-State*, *Transnational Organized Crime*, 2/1, 1996.

15. Massari, M.: *Transnational Organized Crime between myth and reality: the social construction of a threat*, in (Allum, Felia and Renate Siebert, Eds.), *Organized Crime and the Challenge to Democracy*, London: Routledge, 2003.

16. McKinsey, K.: "Yugoslavia: NATO, US Pledge to Uphold Stability in Macedonia", *Radio Free Europe/Radio Liberty*, April 19, 1999.

17. Milosevič, G.: *'Uzroci i pojavni oblici sive ekonomije u Srbiji'*, Organizovani kriminalitet-stanje i mere zaštite, Beograd, 2005.

18. Moustakis, F.: "Soft Security Threats in the New Europe: The Case of the Balkan Region", *European Security*, Taylor & Francis, 2004.

19. Muco, M.: "Corruption and Public Governance in Southeastern European Transition countries: the case of Albania", revised January 2000, достапно на: <http://wiwsv.wsr.ac.at/wiiwpup/muco.pdf>

20. Petkan, I.: *"Corruption, Contraband and Institutional Reform"*, PARI daily, 3 February 2003.

21. Shentov, O.: *"Shaping a Common Security Agenda for South East Europe"*, труд презентиран на меѓународна конференција, Софија, септември 5-6, 2003.
22. The Guardian. *"Albanian Drug Barons Find Their Way Around the War"*, London, November 1, 1994.
23. The London Times, *"Kosovo is Mafia's heroin gateway to West"*, July 24, 1999.
24. United Nations Development Programme, "Early Warning Report", Report No.2, November 2000.
25. Wyn, R.: "Transnational Organized Crime, Security, and the European Union", in (Allum, Feliaand Renate Siebert, Eds.), *Organized Crime and the Challenge to Democracy*, London: Routledge, 2003.

SECESSION AND SELF-DETERMINATION OF PEOPLE IN INTERNATIONAL LAW: *The case of former Yugoslavia*

Frosina T. REMENSKI, PhD

Faculty of Security – Skopje

ftremenski@fb.uklo.edu.mk

АПСТРАКТ

Самоопределувањето е право на секој народ и нација во светот самостојно да одлучува за својата судбина. По принцип на самоопределување се подразбираат следниве права: право на отцепување и создавање независна национална држава, право на соединување со други народи, право на економско самоопределување, како и право на избор на општествено и политичко уредување. Повелбата на ООН правото на самоопределување го спомнува во членот 1 и 55, но без дефиниција за самиот поим. Поимот „народ“ се` повеќе може да се примени на етно-културните групи во рамките на државата. Правото на самоопределување има внатрешни и надворешни аспекти. Надворешните аспекти се однесуваат на правото на народот да го одредат меѓународниот статус на територијата. Овој аспект го уживаат народите од несамоуправните територии, населението на суверени и независни држави, територијално сконцентрирана популација исклучени од јавниот и политичкиот живот и населението на конститутивна единица на етничка федерација во процес на распаѓање. Во сите останати случаи, признавањето на правото на народите на самоопределување нема влијание на територијалниот интегритет на суверената и независната држава. Интерните аспекти на правото на самоопределување го признава правото на сите граѓани слободно да го одредуваат својот политички статус и слободно постигнување на економскиот, општествениот и културниот развој. Сепаратизмот е залагање за состојбата на културните, етничките, племенските, верските или политичка автономиј на одредена група (расне, етничка), дури и барање за полно политичко отцепување и формирање на нова држава. Сепаратистичките барања зависи од различни економски, политички и социјални фактори. Процесот на дезинтеграција и распаѓањето на југословенската федерација започна на 25 јуни 1991 година. Трудот има за цел да ги даде меѓународно-правните норми на правото на самоопределување и во тој контекст да даде краток преглед на процесот на дезинтеграција на поранешната југословенска федерација.

Клучни зборови: сецесија, право на самоопределување, дезинтеграција, СФРЈ;

International law recognizes a right of cultural security for national, ethnic, cultural, religious and linguistic minorities. The decentralization of power to local communities increases the possibilities that minority groups may participate effectively in decision-making processes, concerning, for example, language and education policy.¹⁴³ For a number of ethno-cultural groups, the desire for political self-government forms part of the collective identity of the group.¹⁴⁴ Members of the group consider that „the political and the national unit should be congruent“¹⁴⁵, and that borders should be drawn, and institutions arranged, „to allow the group political freedom from domination by other groups“¹⁴⁶. In other words, each „nation“ should have its own State, if it so desires.¹⁴⁷

Ethno-cultural groups demanding territorial self-government consider themselves, in the nomenclature of international law, „peoples“(or „nations“) rather than „minorities“¹⁴⁸. Reference is made to the right of peoples to self-determination.¹⁴⁹ The rights of persons belonging to minorities and the rights of peoples are related, but distinct.¹⁵⁰ The rights of minorities do not include the right to self-government, either in the form of separation or secession (sovereign self-determination)¹⁵¹, or territorial autonomy within the State (less-than-sovereign self-determination)¹⁵². This paper examines the right of peoples to self-determination, secession and disillusion – case of former Yugoslavia.

Demands for separation, secession or territorial self-government by ethno-cultural groups rely on a „reinterpretation of the principle of the self-determination of nations“.¹⁵³ Where politically feasible, and consistent with the allies' strategic interests, boundaries were drawn to coincide with ethno-cultural identity. Ethnically homogenous „Nation“States

¹⁴³ Asbjørn Eide, 'Commentary to the Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities', UN Doc. E/CN.4/Sub.2/AC.5/ 2001/2, 2 April 2001, part. 46.

¹⁴⁴ Larry Diamond and Marc Plattner (eds.), *Nationalism, ethnic conflict and democracy* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1994), p. 3, at pp. 11–12. Monty Marshall and Ted Robert Gurr, *Peace and conflict 2003* (College Park, MD: University of Maryland, Center for International Development and Conflict Management, 2003);

¹⁴⁵ Ernest Gellner, *Nations and nationalism* (Oxford: Blackwell, 1983), p. 1.

¹⁴⁶ Jacob Levi, *The multiculturalism of fear* (Oxford: Oxford University Press, 2000), p. 137.

¹⁴⁷ Thomas Franck, *The empowered self: law and society in the age of individualism* (Oxford: Oxford University Press, 2001), p. 23.

¹⁴⁸ See David Copp, 'International law and morality in the theory of secession' (1998) 2 *Journal of Ethics* 219, 227.

¹⁴⁹ Gerry Simpson, 'The diffusion of sovereignty' (1996) 32 *Stamford Journal of International Law* 255, 274–5.

¹⁵⁰ Human Rights Committee, General Comment No. 23, 'Rights of minorities (Article 27)', adopted 8 April 1994, reprinted in 'Compilation of General Comments and General Recommendations adopted by human rights treaty bodies', UN Doc. HRI/GEN/1/Rev.7, 12 May 2004;

¹⁵¹ Human Rights Committee, General Comment No. 23, 'Rights of minorities (Article 27)', part. 3.2: the enjoyment of the rights of persons belonging to minorities in Article 27 of the International Covenant on Civil and Political Rights 'does not prejudice the sovereignty and territorial integrity of a State party'.

¹⁵² No right of autonomy can be read into Article 27 of the International Covenant on Civil and Political Rights, adopted by GA Res. 2200A (XXI), 16 December 1966, in force 23 March 1976;

¹⁵³ Donald Horowitz, 'The cracked foundations of the right to secede' (2003) 14 *Journal of Democracy* 5, 5.

were created following the collapse of the multi-national Hapsburg, Ottoman, Russian and German Empires: Romania as a State for Romanians, for example. The application of the national self-determination principle sought, on objective criteria, to identify „Nations“¹⁵⁴, and to recognize their sovereign and independent existence.

No legal right of national self-determination was recognized in the Covenant of the League of Nations, or in general international law. According to its Charter, one of the purposes of the United Nations is to „develop friendly relations among nations based on respect for the principle of equal rights and self-determination of peoples“.¹⁵⁵ The expression „equal rights and self-determination of peoples“ is not defined. No right of peoples to self-determination is recognized in the Charter, although the principle underpins Chapters XI and XII of the Charter.

The contemporary position in international law on the right of peoples to self-determination is expressed in Article 1, common to the International Covenants: „All peoples have the right of self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development.“¹⁵⁶ The term „people“ is not defined in the International Covenants, although Article 1(3) confirms that the term includes the peoples of trust and non-self-governing territories.¹⁵⁷ The Human Rights Committee has confirmed that the term „peoples“ includes the populations of sovereign and independent States. With regard to Article 1(1), the Human Rights Committee has requested States parties to describe the constitutional and political processes which in practice allow the exercise of the right of peoples to self-determination,¹⁵⁸ and complained that „many (States parties) completely ignore Article 1, provide inadequate information in regard to it or confine themselves to a reference to election laws“.¹⁵⁹ With the exception of indigenous peoples (below), the Human Rights Committee has not made a definitive determination that the term „peoples“ may include groups within the State, although in its Concluding Observations on Yugoslavia, the Committee referred to „all the peoples“ within the territory of the former Yugoslavia.¹⁶⁰ Additionally, the Committee on Economic, Social and Cultural Rights has referred to „the

¹⁵⁴ Nathaniel Berman, 'Sovereignty in abeyance: self-determination and international law' (1988) 7 *Wisconsin International Law Journal* 51, 91;

¹⁵⁵ Article 1(2) of the Charter of the United Nations, adopted 26 June 1945, in force 24 October 1945.

¹⁵⁶ Article 1(1), common to the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights and the International Covenant on Civil and Political Rights, adopted by GA Res. 2200A (XXI), 16 December 1966, in force 23 March 1976.

¹⁵⁷ Article 1(3), *Ibid.*;

¹⁵⁸ Human Rights Committee, General Comment No. 12, 'Article 1 (right to self-determination)', adopted 13 March 1984, reprinted in 'Compilation of General Comments and General Recommendations', p. 134, part. 4.

¹⁵⁹ *Ibid.*, part. 3.

¹⁶⁰ Human Rights Committee, Concluding Observations on Yugoslavia, UN Doc. CCPR/C/ 79/Add.16, 28 December 1992, part. 1.

culture of individuals, minorities, peoples and communities”, and „the affected peoples of that State”.¹⁶¹ The consequences of recognizing a group within the State as a „people”, with a right to self-determination, are not clear. It might, for example, require the reconfiguration of constitutional structures to accommodate the „multi-nation” character of the State.

The General Framework Agreement for Peace in Bosnia-Herzegovina (Dayton Peace Agreement) refers to the „Bosnians”, Croats, and Serbs, as constituent peoples (along with others).¹⁶² Representatives of the Bosnian, Croat and Serb communities share political power. The 1991 Constitution of the Former Yugoslav Republic of Macedonia identified the Macedonians as the only constituent nation of the Macedonian State. This led to tensions with the ethnic-Albanian minority, who demanded designation as a „constituent people”.¹⁶³ The „Framework Agreement” which resolved the crisis considers only that the „multiethnic character of Macedonia’s society must be preserved and reflected in public life”.¹⁶⁴

Alternately, the recognition of a right of self-determination for peoples within the State might provide a legal basis for secession.¹⁶⁵ Finally, the recognition of a right of self-determination may require the introduction of territorial autonomy. Given that „national identity”, as opposed to other forms of ethno-cultural identity, includes a collective desire for self-government, any constitutional arrangement should establish self-government regimes for each constituent „people” or „nation”. Failure to do so might provide a legitimate basis for secession.¹⁶⁶

International law distinguishes between acts of separation and acts of secession. Separation is a process whereby a new sovereign and independent political unit is created with the consent of the existing State.¹⁶⁷ Secession refers to the situation where a new State is established and recognized without the consent of the „parent” State.¹⁶⁸ The international legal status of a State remains unaffected by the separation or secession of part of its territory. State practice indicates that there are few legal limitations on the

¹⁶¹ Committee on Economic, Social and Cultural Rights, General Comment No. 8, ‘The relationship between economic sanctions and respect for economic, social and cultural rights’, reprinted in ‘Compilation of General Comments and General Recommendations’, p. 51, part. 7.

¹⁶² General Framework Agreement for Peace in Bosnia-Herzegovina, 35 ILM (1996) 89.

¹⁶³ Farimah Daftary, ‘Conflict resolution in FYR Macedonia: power-sharing or “civic approach”’, (2001) 12 Helsinki Monitor 291, 300.

¹⁶⁴ Framework Agreement (Macedonia), 13 August 2001;

¹⁶⁵ Donald Horowitz, ...;

¹⁶⁶ Robert Howse and Karen Knop, ‘Federalism, secession, and the limits of ethnic accommodation: a Canadian perspective’ (1993) 1 New Europe Law Review 269, 312.

¹⁶⁷ Crawford, *The creation of states in international law*, p. 214.

¹⁶⁸ James Crawford, ‘State practice and international law in relation to secession’ (1998) 69 *British Year Book of International Law* 85, 85–6

ability of States to create new States through the grant of territory, although there must be evidence that the establishment of a new sovereign and independent State reflects the political will of the relevant population.

Few State constitutions recognize a right of separation for part of the State.¹⁶⁹ The permanence of State borders is one of the fundamental givens of political life.¹⁷⁰ A procedure for separation is established, requiring a two-thirds majority of the members of the Legislative Council of the Nation, Nationality or People concerned, and the support of a majority of voters in a referendum on the question of secession.¹⁷¹

Democratic theory has failed to delimit, with any clarity, the circumstances in which a right of separation or secession should be recognized by democratic governments.¹⁷² According to the „illegal taking“model, secession is permitted where the territory has been unjustly incorporated into the State. The „pact“model recognizes a unilateral right of secession for the constituent territories and/or peoples of ethnic federations. A right of secession exists for those territories and/or peoples which were party to the original agreement by which the State was constituted, when the terms of the constituting pact are breached. According to the „misconduct“model, where a State fails to recognize and protect the „universal equal rights of individuals“, a right of secession exists for the members of a group who do not enjoy equal rights. Secession is a remedy of last resort, available to the „collection of individuals whose rights have been systematically violated by the state, and the territory to be carved out is the land inhabited by the affected group“.¹⁷³ The „plebiscitary“model argues that a right of secession should be recognized where a majority of a territorially concentrated group expresses a desire to establish a sovereign and independent State, through referendums or elections. The „plebiscitary“model draws on the contractual model of democracy, and may in principle be applied to a single individual. Any group of citizens that withdraws its consent to the legitimate authority of the State enjoys, on that basis alone, a right of secession. The „national self-determination“model of secession argues that the right applies only to „nations“: each „nation“should have its own State, if it so desires. Related to the national self-determination model is the „failure of recognition“model of secession. According to this model, a multi-nation State should be

¹⁶⁹ Vicki Jackson, 'Comparative constitutional federalism and transnational judicial discourse' (2004) 2 *International Journal of Constitutional Law*, p. 91;

¹⁷⁰ Michael Hechter, *Containing nationalism* (Oxford: Oxford University Press, 2000), p. 78. See also Ruth Lapidot, *Autonomy: flexible solutions to ethnic conflicts* (Washington, DC: United States Institute of Peace Press, 1996), p. 202.

¹⁷¹ Article 60 of the Constitutional Charter of Serbia and Montenegro;

¹⁷² Diane Orentlicher, 'Separation anxiety: international responses to ethno-separatist claims' (1998) 23 *Yale Journal of International Law* 1, 46.

¹⁷³ Allen Buchanan, 'Democracy and secession', in Margaret Moore (ed.), *National self-determination and secession* (Oxford: Oxford University Press, 1998), p. 14, at p. 25.

(re)configured so that its multi-national character is both recognized and accommodated.¹⁷⁴ The State should introduce „meaningful constitutional arrangements that recognize the distinct national identity of the secessionist group“.¹⁷⁵ Given that the group has expressed, as part of its identity, a collective desire for self-government,¹⁷⁶ the constitutional arrangement must establish a self-government regime for the people demanding the right to self-determination.¹⁷⁷

The „failure of recognition“ model considers that a failure to accord rights of self-government justifies, as a remedy of last resort, a right of secession. When politicians and political philosophers talk about a „right of secession“, they are concerned to establish a moral right, from which legal consequences should flow. A moral right of secession may create an obligation on the State to grant independence, or for the international community to recognize the secessionist entity as sovereign and independent, irrespective of the attitude of the existing sovereign authorities. This is not the position under international law. For a new State to be established, it must possess the relevant criteria of statehood: (a) a permanent population; (b) a defined territory; (c) government; and (d) a capacity to enter into relations with other States.¹⁷⁸ These criteria are based on the principle of „effectiveness among territorial units“.¹⁷⁹ The secessionist territory must demonstrate that it has effective and independent political control. This is a necessary, but not a sufficient criterion for the establishment of a new sovereign and independent State. Without the consent of the existing State, the international community will not recognize secessionist territories as sovereign and independent States. There are a large number of secessionist territories that have not been recognized as sovereign and independent States.¹⁸⁰ There is

¹⁷⁴ Alain Gagnon and James Tully (eds.), *Multinational democracies* (Cambridge: Cambridge University Press, 2001), p. 1, at p. 3.

¹⁷⁵ Patten, 'Democratic secession from a multinational state', 563.

¹⁷⁶ *Ibid.*, 567.

¹⁷⁷ *Ibid.*, 564–5.

¹⁷⁸ Article 1 of the Montevideo Convention on the Rights and Duties of States, adopted 26 December 1933: reprinted (1934) 28 (Supplement) *American Journal of International Law* 75.

¹⁷⁹ According to Brad Roth, they collapse into one: 'such population and territory as are found under the effective control of an independent government': Brad Roth, *Governmental illegitimacy in international law* (Oxford: Oxford University Press, 2000), p. 130.

¹⁸⁰ Examples of secessionist territories that have not been recognized include Tibet (China), Katanga (Congo), Biafra (Nigeria), Kashmir (India), East Punjab (India), the Karen and Shan States (Burma), Turkish Federated State of Cyprus (Cyprus), Tamil Elam (Sri Lanka), South Sudan (Sudan - Sudan - independent state as of June 2011), Somaliland (Somalia), Bougainville (Papua New Guinea), Kurdistan (Iraq/Turkey), Republika Srpska (Bosnia and Herzegovina), Chechnya (Russian Federation), Kosovo (Serbia), Abkhazia (Russian Federation), South Ossetia (Russian Federation - if one uses same approach, and considers Kosovo to be part of Serbia - which it at least technically is not - then it is necessary to view Abkhazia and S. Ossetia as part of Georgia, where from they were taken violently by Russian troops, still deployed there; Nagorno-Karabakh (Azerbaijan - de facto under Armenian administration/occupation) and Democratic Republic of Yemen (Yemen - both countries reunited, and they are currently one country, internationally recognized): Crawford, 'State practice and international law in relation to unilateral secession', *Expert Opinion*, *ibid.*, part. 50.

no general right of secession in international law. The principle of sovereign equality of States includes the recognition that the territorial integrity of the State is „inviolable“.¹⁸¹ Any measure aimed at the disruption of the territorial integrity of a State „is incompatible with the purposes and principles of the Charter“.¹⁸² States must refrain from any act aimed at the „disruption of the national unity and territorial integrity of any other State“.¹⁸³ This position applies in respect of support for secessionist movements, and the premature recognition of the secessionist unit.¹⁸⁴

International law recognizes the possibility of establishing new sovereign and independent States through an act of separation, but not secession. The distinction between the two lies in the attitude of the „parent t“State. No right of secession is recognized for any „group“, notwithstanding the possibility that ethno-cultural groups may be recognized as peoples. This position applies equally to „territories“ in which the members of an ethno-cultural group constitute the majority, including the constituent units of an ethnic federation.¹⁸⁵ a federal State in which the constituent units approximate to the distribution of national, ethnic, cultural, religious or linguistic groupings, and which reflect the ethno-cultural identity of the majority group in the constituent entity. International law does not recognize any right of secession for the territories or peoples that were party to the original agreement (or subsequent agreements) by which the State was constituted.

In cases of dissolution, there is no State from which the separatist entity can seek consent for its separation. In the process of dissolution, the existing State ceases to exist. It

¹⁸¹ GA Res. 2625 (XXV), adopted 24 October 1970, 'Declaration on Principles of International Law Concerning Friendly Relations and Co-operation among States in Accordance with the Charter of the United Nations'.

¹⁸² Ibid.

¹⁸³ Ibid.

¹⁸⁴ A state is a political community, within whatever territorial boundaries, that existing states collectively decide 'ought to be self-governing': Roth, *Governmental illegitimacy in international law*, p. 131. Cf. Conference on Yugoslavia Arbitration Commission: Opinions on Questions Arising from the Dissolution of Yugoslavia, 31 ILM (1992) 1488, Opinion No. 8, part. 2: 'while recognition of a state by other states has only declarative value, such recognition, along with membership of international organizations, bears witness to these states' conviction that the political entity so recognized is a reality and confers on it certain rights and obligations under international law.'

¹⁸⁵ A number of ethnic federations have proved to be politically unstable, including Nigeria, Pakistan, India, Malaysia, Canada and Belgium - Belgium - "politically unstable" is too strong judgment to be implemented to these countries, where ethnic tensions occur from time to time, but all of them are currently far from lack of stability or secession of certain parts - probably with the exception of Nigeria, where confrontation of Moslems and Christians are growing esp. in the North. Similar degree of ethnic minorities 'claims for more rights up to secession occur periodically in many unitary states - Romania, Bulgaria, Italy (North-South), Spain, Slovakia, to list only European ones, as well as Great Britain and Germany, which are quasi federative. It is necessary to approach such claims carefully, and to look in more details whether these are produced by certain radical elites, like in the cases with Basques in Spain, Kurds in Turkey, and IRA fighters in N. Ireland, while majority of the population seems more or less satisfied with the status quo. The States of the former Soviet Empire comprised six unitary States and three ethnic federations. The six are now five, following the reunification of Germany. The three ethnic federations are now twenty-three, following the dissolution of the Union of the Soviet Socialist Republics (USSR), the Socialist Federal Republic of Yugoslavia and Czechoslovakia.

is replaced by new sovereign and independent entities.¹⁸⁶ There is no Continuer State. The act of dissolution may be voluntary or involuntary. In the case of ethnic federations, the dissolution of the „parent“ State will see the emergence of territories which approximate to the distribution of ethno-cultural groupings as sovereign and independent „Nation“ States. Where the constituent entities and peoples are able to provoke the dissolution of the State,¹⁸⁷ they enjoy a de facto right of secession.

The „Nation“ States of Croatia, Slovenia, and the Former Yugoslav Republic of Macedonia, as well as the „multi-Nation“ States of Bosnia and Herzegovina and Serbia and Montenegro,¹⁸⁸ emerged from the dissolution of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia,¹⁸⁹ which was provoked by the secessionist efforts of Croatia and Slovenia, who declared their independence on 25 June 1991. All of the States were successor States.¹⁹⁰ The international community did not recognize Serbia and Montenegro as the successor to the Socialist Federal Republic of Yugoslavia.¹⁹¹

On 27 August 1991, the European Community established a Peace Conference on Yugoslavia, including an Arbitration Commission, comprising five Presidents from among the various Constitutional Courts of the EC States. The Arbitration Commission was known as the Badinter Commission after its president.¹⁹² In its Opinion No. 1, adopted on 29 November 1991, the Arbitration Commission opined that, in accordance with the principles

¹⁸⁶ The dissolution of a State 'means that it no longer has legal personality': Conference on Yugoslavia Arbitration Commission: Opinions on Questions Arising from the Dissolution of Yugoslavia, 31 ILM (1992) 1488, Opinion No. 8, part. 2.

¹⁸⁷ This may occur, as in the Socialist Federal Republic of Yugoslavia, in the form of peripheral dissolution, where units beyond the centre seek to separate, or in the form of dissolution from the centre, where the core federal unit seeks to separate from the sovereign polity: Daniele Conversi, 'Central secession: towards a new analytical concept? The case of former Yugoslavia' (2000) 26 Journal of Ethnic and Migration Studies.

¹⁸⁸ In April 1992, Serbia and Montenegro (separate republics in the Socialist Federal Republic of Yugoslavia) joined together to form the Federal Republic of Yugoslavia. On 4 February 2003, the State changed its name to 'Serbia and Montenegro' and later Montenegro emerged as sovereign state.

¹⁸⁹ Marc Weller, 'The international response to the dissolution of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia' (1992) 86 American Journal of International Law 569, 569. Also Biserko, Sonja (ed.). *Yugoslavia: Collapse, War Crimes*. Belgrade: Centre for Anti-War Action, 1993.

¹⁹⁰ Conference on Yugoslavia Arbitration Commission: Opinions on Questions Arising from the Dissolution of Yugoslavia, 31 ILM (1992) 1488, Opinion No. 9, part. 1

¹⁹¹ SC Res. 777 (1992), part. 1; and GA Res. 47/1, adopted 22 September 1992, 'Recommendation of the Security Council of 19 September 1992', part. 1. See also GA Res. 55/12, adopted 1 November 2000, 'Admission of the Federal Republic of Yugoslavia to membership in the United Nations'.

¹⁹² Alain Pellet, 'The Opinions of the Badinter Arbitration Committee: a second breath for the self-determination of peoples' (1992) 3 European Journal of International Law 178. Also Cohen, Lenard. J. *Broken Bonds. The Disintegration of Yugoslavia*. Boulder: Westview, 1993;

of public international law, „the existence or disappearance of the state is a question of fact; that the effects of recognition by other states are purely declaratory“.¹⁹³

According to the Commission, in the case of a „federal-type state, which embraces communities that possess a degree of autonomy and, moreover, participate in the exercise of political power within the framework of institutions common to the Federation, the existence of the state implies that the federal organs represent the components of the Federation and wield effective power“.¹⁹⁴

The Arbitration Commission noted that, although the Socialist Federal Republic of Yugoslavia had „until now retained its international personality“, a number of the constituent republics had expressed their desire for independence: Slovenia, Croatia and Macedonia in referendums, and Bosnia and Herzegovina in a parliamentary resolution.¹⁹⁵ Moreover, the „composition and workings of the essential organs of the Federation . . . no longer (met) the criteria of participation and representatives inherent in a federal state“,¹⁹⁶ and the recourse to force in the different parts of the federation had demonstrated the federation’s impotency.¹⁹⁷ Consequently, the Socialist Federal Republic of Yugoslavia was „in the process of dissolution“, and it was „up to those Republics that so wish, to work together to form a new association endowed with the democratic institutions of their choice“.¹⁹⁸

In Opinion No. 8, the Arbitration Commission dealt with the question as to whether the dissolution could be regarded as complete. The Commission noted a number of facts that had occurred in the intervening period since the adoption of Opinion No. 1: a referendum held in Bosnia and Herzegovina had supported independence; Serbia and Montenegro had constituted themselves as a new State; most of the new States formed from the former Yugoslav republics had recognized each other’s independence, thus demonstrating that the authority of the federal State no longer held sway on the territory of the newly constituted States; the common federal bodies on which all the Yugoslav republics were represented no longer existed; the former national territory and population of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia were entirely under the sovereign authority of the new States; Bosnia-Herzegovina, Croatia and Slovenia had been admitted to membership of the United Nations; United Nations bodies referred to the „former Socialist Federal Republic of Yugoslavia“; and the UN had not accepted the Federal Republic of

¹⁹³ Conference on Yugoslavia Arbitration Commission: Opinions on Questions Arising from the Dissolution of Yugoslavia, 31 ILM (1992) 1488, Opinion No. 1, part. 1(a). The following definition of a State is provided: ‘a community which consists of a territory and a population subject to an organized political authority; that such a state is characterized by sovereignty’: *ibid.*, part. 1(b).

¹⁹⁴ *Ibid.*, part. 1(d).

¹⁹⁵ Opinion No. 1, para. 2(a).

¹⁹⁶ *Ibid.*, para. 2(b).

¹⁹⁷ *Ibid.*, para. 2(c). Also Opinion No. 8, part. 1.

¹⁹⁸ Opinion No.1, para. 3.

Yugoslavia (Serbia and Montenegro) as the continuer State of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia.¹⁹⁹ The Arbitration Commission concluded „that the process of dissolution of the SFRY . . . is now complete and that the SFRY no longer exists“.²⁰⁰ Opinion No. 1 of the Arbitration Commission recognized a right of self-determination for the „peoples“ of the constituent republics of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia: it was „up to those republics that so wish, to work together to form a new association endowed with the democratic institutions of their choice“.²⁰¹ The peoples of the republics could emerge as new sovereign and independent States unilaterally or in association with other Republics. On 16 December 1991, the EC requested „any Republic of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia‘ to state whether ‘they wish(Ed) to be recognized as independent states“.²⁰² The invitation was extended only to the federal units. It was not extended to sub-federal units (Kosovo), or regions dominated by a particular ethno-cultural group (those regions of Croatia and Bosnia and Herzegovina with majority Serbian populations). The internal administrative borders both defined the „people“to whom the right of self-determination was applied, and subsequently formed the international borders between the new sovereign and independent States. In its decision to limit the scope of application of the right of self-determination to the peoples of the republics, the Commission relied on the legal principle of *uti possidetis*: in the absence of agreement to the contrary, „the former boundaries become frontiers protected by international law . . . The principle applies all the more readily to the Republic since the . . . Constitution of the SFRY stipulated that the Republics‘ territories and boundaries could not be altered without their consent.“²⁰³ The Arbitration Commission recommended the recognition of Croatia,²⁰⁴ Slovenia²⁰⁵ and Macedonia.²⁰⁶ The Commission did not initially recommend the recognition of Bosnia and Herzegovina.²⁰⁷ No referendum on the question of independence had been held in Bosnia and Herzegovina, although the Presidency and the Government, excluding the Serbian members, supported independence. The Commission determined that the „will of the peoples of Bosnia-

¹⁹⁹ Opinion No. 8, para. 3.

²⁰⁰ *Ibid.*, part. 4. Article 2(1)(e) of the Vienna Convention on Succession of States in respect of Treaties, adopted 22 August 1978, in force 6 November 1996, reprinted (1978) 72 *American Journal of International Law* 971.

²⁰¹ Opinion No. 1, part. 3.

²⁰² Declaration on Yugoslavia (Extraordinary EPC Ministerial Meeting, Brussels, 16 December 1991), reprinted (1993) 4 *European Journal of International Law* 73. Denitch, Bogdan. *Ethnic Nationalism: The Tragic Death of Yugoslavia*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1994.

²⁰³ Opinion No. 3, part. 2.

²⁰⁴ Opinion No. 5. The recommendation was accompanied by certain conditions concerning minorities. The Commission based its recommendations on the EC’s ‘Guidelines on the Recognition of the New States in Eastern Europe and in the Soviet Union’, 31 *ILM* (1992) 1486. See also Musgrave, *Self-determination and minorities*, p. 112.

²⁰⁵ Opinion No. 7.

²⁰⁶ Opinion No. 6.

²⁰⁷ Opinion No. 4.

Herzegovina to constitute (Bosnia and Herzegovina) as a sovereign and independent state cannot be said to have been fully established". The meaning of „peoples" in this context is not clear, given the Arbitration Commission's decision in Opinion No. 2 (below). The Arbitration Commission determined that the assessment „could be reviewed if appropriate guarantees were provided by the Republic applying for recognition, possibly by means of a referendum of all the citizens of (Bosnia and Herzegovina) without distinction, carried out under international supervision".²⁰⁸

In the Socialist Federal Republic of Yugoslavia, the right of self-determination was not applied to „individuals sharing common and distinctive ethnic, linguistic and cultural characteristics", but to „those inhabiting a region whose territorial limits had previously been defined by an autonomous government and administration".²⁰⁹ Opinion No. 2 of the Arbitration Commission concerned the question as to whether „the Serbian population in Croatia and Bosnia-Herzegovina, as one of the constituent peoples of Yugoslavia, (had) the right to self-determination". The Arbitration Commission responded in the negative, concluding that the „Serbian population in Bosnia-Herzegovina and Croatia is entitled to all the rights concerned to minorities and ethnic groups under international law".²¹⁰ Thus, the Serbian population in Bosnia and Herzegovina, which had favored the creation of a „Common Yugoslav (i.e. Serbian) State", or the establishment of a „Serbian Republic of Bosnia-Herzegovina",²¹¹ did not enjoy the right to determine the international status of the territory where they formed the majority. The „people" to whom the right of external self-determination was applied was defined by reference to a political territory, and not national, ethnic, cultural, religious or linguistic identity. Opinion No. 2 refers additionally to the human right of peoples to self-determination, which recognizes that „every individual may choose to belong to whatever ethnic, religious or language community he or she wishes". In the view of the Arbitration Commission, „one possible consequence of this principle might be for the members of the Serbian population in Bosnia-Herzegovina and Croatia to be recognized under agreements between the Republics as having the nationality of their choice, with all the rights and obligations which that entails with respect to the states concerned".²¹² The Commission concluded that the Republics must afford the members of minority groups „all the human rights and fundamental freedoms recognized in international law, including, where appropriate, the right to choose their nationality". The

²⁰⁸ *Ibid.*, para. 4

²⁰⁹ Weller, 'The international response to the dissolution of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia', 606.

²¹⁰ Opinion No. 2, para. 4(i).

²¹¹ Opinion No. 4, para. 3.

²¹² Opinion No. 2, para. 3. See Karen Knop, *Diversity and self-determination in international law* (Cambridge: Cambridge University Press, 2002), p. 186.

determination is not consistent with the contemporary right of peoples to self-determination that has emerged in international law.

CONCLUSION

There is no objective distinction that can be made between groups recognized as minorities, national minorities, indigenous peoples and peoples. What distinguishes these groups is the nature of their political demands: simply put, minorities and national minorities demand cultural security; peoples demand recognition of their right to self-determination, or self-government. In the era of the United Nations, in contrast with the earlier inter-war period, the application of the principle of self-determination of peoples recognizes the right of the majority of the territory to confirm or deny the legitimacy of the authority of the governing power. The right of peoples to self-determination has been recognized for the peoples of trust and non-self-governing territories, the peoples of sovereign and independent States, peoples excluded from public life, and the peoples of the units of a federal State in the process of dissolution. Increasingly, it is recognized that the term „peoples“ may be applied to ethno-cultural groups within the State. The right of self-determination has both an external and an internal aspect. The external aspect concerns the right of the people to determine the international status of the territory. This aspect is enjoyed by the populations of trust and non-self-governing territories, the populations of sovereign and independent States, territorially concentrated populations excluded from public/political life, and the populations of the constituent units of an ethnic federation in the process of dissolution.

In all other cases, the recognition of the right of peoples to self-determination has no impact on the territorial integrity of sovereign and independent States. The internal aspect of the right of self-determination recognizes the right of all peoples to „freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development“. The internal aspect is enjoyed by the populations of sovereign and independent States, and by indigenous peoples and peoples recognized as such by the State. The internal aspect of the right of peoples to self-determination is concerned with territorial self-government. As Judge Rosalyn Higgins notes, in her Separate Opinion in *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, „Peoples“ necessarily exercise their right to self-determination within their own territory“. The definition of the term „peoples“ in international law must include the requirement that the group demands political self-government in respect of a particular territory. Citizens who belong to groups recognized as indigenous peoples or peoples enjoy the rights of political participation both as citizens of the State and as members of their respective groups (indigenous peoples or peoples – and potentially both). The State must ensure the

effective participation of all citizens in nationwide (and as appropriate regional and local) decision-making processes, and introduce (or maintain) territorial self-government for groups recognized as peoples.

A desire for self-government is not a sufficient criterion for recognizing a group as a „people“. Modern justifications for territorial self-government, that is, autonomy, concern the idea of cultural identity and integrity. Territorial self-government allows a national, ethnic, cultural, religious or linguistic group to „engage in their own competing nation-building, so as to protect and diffuse their societal culture through their traditional territory“. The definitions of the term „people“ must include both a collective expression of a desire to be self-governing, and a distinctive ethno-cultural identity. Beyond this, no criteria for defining the term „people“ can be discerned: peoples have the right to self-determination, and those ethno-cultural groups having the right to territorial self-government are to be recognized as peoples. The important fact is to recognize the value and role of territorial self-government (for „peoples“) as a tool for resolving cultural conflict.

BIBLIOGRAPHY

1. Asbjørn Eide, 'Commentary to the Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities', UN Doc. E/CN.4/Sub.2/AC.5/ 2001/2, 2 April 2001;
2. Larry Diamond and Marc Plattner (eds.), *Nationalism, ethnic conflict and democracy*, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1994;
3. Ernest Gellner, *Nations and nationalism* (Oxford: Blackwell, 1983);
4. Jacob Levi, *The multiculturalism of fear* (Oxford: Oxford University Press, 2000);
5. Thomas Franck, *The empowered self: law and society in the age of individualism* (Oxford: Oxford University Press, 2001);
6. Human Rights Committee, General Comment No. 23, 'Rights of minorities (Article 27)', adopted 8 April 1994, reprinted in 'Compilation of General Comments and General Recommendations adopted by human rights treaty bodies', UN Doc. HRI/GEN/1/Rev.7, 12 May 2004;
7. Human Rights Committee, General Comment No. 23, 'Rights of minorities (Article 27)', part. 3.2: the enjoyment of the rights of persons belonging to minorities in Article 27 of the International Covenant on Civil and Political Rights 'does not prejudice the sovereignty and territorial integrity of a State party';
8. Donald Horowitz, 'The cracked foundations of the right to secede' (2003) 14 *Journal of Democracy* 5;

9. Nathaniel Berman, 'Sovereignty in abeyance: self-determination and international law' (1988) 7 *Wisconsin International Law Journal*;
10. Human Rights Committee, Concluding Observations on Yugoslavia, UN Doc. CCPR/C/ 79/Add.16, 28 December 1992;
11. Committee on Economic, Social and Cultural Rights, General Comment No. 8, 'The relationship between economic sanctions and respect for economic, social and cultural rights', reprinted in 'Compilation of General Comments and General Recommendations';
12. General Framework Agreement for Peace in Bosnia-Herzegovina, 35 *ILM* (1996);
13. Framework Agreement (Macedonia), 13 August 2001;
14. Robert Howse and Karen Knop, 'Federalism, secession, and the limits of ethnic accommodation: a Canadian perspective' (1993) 1 *New Europe Law Review*;
15. James Crawford, 'State practice and international law in relation to secession' (1998) 69 *British Year Book of International Law*;
16. Vicki Jackson, 'Comparative constitutional federalism and transnational judicial discourse' (2004) 2 *International Journal of Constitutional Law*;
17. Ruth Lapidoth, *Autonomy: flexible solutions to ethnic conflicts* (Washington, DC: United States Institute of Peace Press, 1996);
18. Diane Orentlicher, 'Separation anxiety: international responses to ethno-separatist claims' (1998) 23 *Yale Journal of International Law*;
19. Margaret Moore (ed.), *National self-determination and secession* (Oxford: Oxford University Press, 1998);
20. Alain Gagnon and James Tully (eds.), *Multinational democracies* (Cambridge: Cambridge University Press, 2001);
21. Brad Roth, *Governmental illegitimacy in international law* (Oxford: Oxford University Press, 2000);
22. GA Res. 2625 (XXV), adopted 24 October 1970, 'Declaration on Principles of International Law Concerning Friendly Relations and Co-operation among States in Accordance with the Charter of the United Nations';
23. Conference on Yugoslavia Arbitration Commission: Opinions on Questions Arising from the Dissolution of Yugoslavia, 31 *ILM* (1992) 1488, Opinion No. 8;
24. Marc Weller, 'The international response to the dissolution of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia' (1992) 86 *American Journal of International Law*;
25. Conference on Yugoslavia Arbitration Commission: Opinions on Questions Arising from the Dissolution of Yugoslavia, 31 *ILM* (1992) 1488, Opinion No. 9;
26. SC Res. 777 (1992), part. 1; and GA Res. 47/1, adopted 22 September 1992, 'Recommendation of the Security Council of 19 September 1992';

27. GA Res. 55/12, adopted 1 November 2000, 'Admission of the Federal Republic of Yugoslavia to membership in the United Nations';
28. Conference on Yugoslavia Arbitration Commission: Opinions on Questions Arising from the Dissolution of Yugoslavia, 31 ILM (1992) 1488, Opinion No. 1;
29. Vienna Convention on Succession of States in respect of Treaties, adopted 22 August 1978, in force 6 November 1996, reprinted (1978) 72 American Journal of International Law;
30. Denitch, Bogdan. *Ethnic Nationalism: The Tragic Death of Yugoslavia*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1994;
31. Karen Knop, Diversity and self-determination in international law (Cambridge: Cambridge University Press, 2002;

КОНЦЕПЦИИ НА СУВЕРЕНИТЕТ. ДИСКУРС, МЕТАТЕОРИЈА И ПРАКСА

Игор ЈОВАНОВИЌ

Универзитет на Југоисточна Европа

Тетово

АБСТРАКТ

Последните 20 години сведоци сме на буквална „експлозија“ на академскиот интерес кон концептот на суверенитет во политичката, правната и меѓународната теорија. Благодарение на променливата онтологија на меѓународниот поредок после 1991 година одржливоста на идејата за „апсолутен авторитет“ внатре, но и надвор, е постојана топ тема во академските и политичките кругови. Забележително, она што денес го доживуваме како „дискурс за суверенитетот“ има многу да каже за теоретското разбирање но и за практичната поставеност на политиката воопшто. Од една страна, дискурсот ја рефлектира но и ја обликува историската текстура на политиката и ги подвлекува тековните трендови во политичката организација. Од друга страна, тој ја антиципра нејзината форма во годините што следат. Есенцијалноста на истата е несомнена и, како што оваа статија се обидува да прикаже, од нејзиното разбирање и интерпретација ќе зависи и разбирањето на природата на меѓународните односи во годините што следат.

ABSTRACT

In the past 20 years or more there has been an unprecedented interest in the issue of sovereignty in political, international relations (IR) and legal theory in general. Thanks to the 'linguistic and sociological turns' in social sciences as well as the changeable ontology of the post 1991 world order, this important concept has come under thorough academic scrutiny and reassessment. Notably, what we currently experience as the 'sovereignty discourse' has much to say about the theoretical understanding and practical condition of politics. On the one hand, it reflects their past academic and political texture and also underlines current trends in political organisation. On the other, it also anticipates its shape in the years to come. Understanding this, as this essay tries to show, is essential for understanding the nature as well as the future of international relations.

Keywords: Sovereignty, discourse, metatheory, international relations, international order

Суверенитет како формативен принцип на државата и меѓународниот поредок е еден од најдебатираните концепти на политичката, меѓународната и правната теорија.²¹³ Идејата дека во рамките на една политичка заедница постои финален и апсолутен авторитет и дека друг финален и апсолутен суверенитет не постои над неа и на друго место, ќе изврши фундаментално влијание врз сите модерни форми на организирано, политичко владеење (Хинсли, 1966). Суверенитетот ги конституира државите како актери на меѓународната сцена, има генеративно влијание врз процесите на владеење како домашно така и меѓународно, и постулира нормативни цели кон кои овие процеси треба рационално да се стремат. Како таков, суверенитетот е централен но и исто така и оспоруван аспект на државата и меѓународните односи. Долго време анализиран само како статичен, а-социјален и а-историски правен принцип без практична агентност, рационалистичкиот концепт на суверенитет, во последниве 20 години е подложен на сериозна академска критика од критичките, социолошки теории на општествената реалност. Последниве ја „одмрзуваат“ неговата историска и општествена онтологија, и посочуваат кон неговата интер-субјективност но и практична страна и агентност во секојдневното функционирање на државите. Како резултат, суверенитетот денес е дебатан на концептуално - филозофско ниво но исто така и на емпириско - практично. 1) Дали истиот е аналитички дадена правна категорија и принципиелна монолитна институција во светската политика како што до скоро се сметаше; емпириска регуларност која рефлектира интер-субјективно разбирање и променливи историски практики или пак е дискурзивно одржлив нормативен принцип кој поврзува форми на јавен авторитет во рамките на територијално ограничени ентитети? 2) Во практична смисла на зборот, се поставува прашањето дали суверенитетот е сеуште апсолутна и унитарна категорија или пак е „разводнет“ под напливот на глобализацијата, универзализмот и новите регионализми од типот на Европската Унија, и консеквентно, дали и како истиот важен за меѓународниот поредок и процесите на глобално владеење во 21-от век.

²¹³ Кон дебатата за суверенитетот во политичката, правната и меѓународната теорија види меѓу другото: Bartelson, Jens. 1995. *A Genealogy of Sovereignty*. Cambridge: Cambridge University Press. Biersteker, Thomas and Weber, Cynthia. 1995. *State Sovereignty as Social Construct*. Cambridge Studies in International Relations. Hinsley, F.H. 1986. *Sovereignty*. Cambridge. Cambridge University Press. Jackson, Robert, ed., 1999. *Sovereignty at the Millennium*. Oxford: Blackwell Publishers. Krasner, Stephen D. 1999. *Sovereignty: Organized Hypocrisy*. Princeton: Princeton University Press. Spruyt, Hendrik. 1994. *The sovereign state and its competitors: an analysis of systems change*. Princeton: Princeton University Press. Thomson, Janice E. 1995. *State Sovereignty in IR: Bridging the Gap between Theory and Empirical Research*. *International Studies Quarterly* 39. Walker, Niel. eds. 2006. *Sovereignty in Transition*. Oxford: Hart Publishing

Овие прашања бараат ургентна анализа и одговор и овој есеј, влечејќи од најдобрите пристапи кон суверенитетот во рамките на теоријата на меѓународните односи, претставува теоретски обид кон расветлувањето на горенаведените аспекти. Првиот дел се осврнува на концептот на суверенитетот преку леќите на таканаречените mainstream рационалистички теории, т.е. реализмот и либерализмот и критичката, социолошка теорија на конструктивизмот. Мета-теоретската анализа, следствено, следејќи ги нивните пристапи видени низ призмата на онтологијата (т.е. природата) и епистемологијата на суверенитет (односно начините за спознание на истиот) ги ефектуира слабостите и предностите и на двете доминантни школи во меѓународната теорија. Следејќи го конструктивизмот, вториот дел ја претставува историската и општествено-политичка конструкција на суверенитетот која финализира во две идеални типологии, т.е. класичниот и пост-националниот суверенитет. Финално, третиот дел, на кратко рефлектира врз променливата природа на суверенитет во современото меѓународно милје и „употребливоста“ и ефектите на истиот во дихотомијата на современата национална/пост-национална констелација (Хабермас 2001)

РАЦИОНАЛИСТИЧКАТА ТЕОРИЈА НА МЕЃУНАРОДНИТЕ ОДНОСИ И КОНЦЕПТОТ НА СУВЕРЕНИТЕТ

Како што наведува Кокс (1986) „теоријата е секогаш за некој и за некоја цел. Сите теории имаат перспектива.“ Кога говориме за „рационалистички теории“ во рамките на теоријата на меѓународните односи најчесто посочуваме кон таканаречените mainstream теории, следствено, реализмот и либерализмот. Таканаречени ‘problem solving’ теории, истите го анализираат светот навидум „таков каков што е“, вклучувајќи ги доминантните општествени релации на моќ и институциите во кои тие се организирани како дадена рамка за акција (ибид.) Тргувајќи од нивната фиксност, нивна цел е да овозможат непречено функционирање на овие односи справувајќи се ефективно со конкретните извори на неволји (ибид.). Како такви, овие теории се анти или а-историски и анти или а-социјални.²¹⁴ Рационалистички кај нив е епистемолошката информираност во теоријата на „рационален избор“ која актерите во меѓународните односи, пред се државите, ги гледа како унитарни и рационални единици во постојана потрага по (пред се) материјална моќ како основен интерес и средство за преживување во меѓународната анархија. Онтолошки, рационалистичките теории се материјалистички и „државно-центрични“ теории; дистрибуцијата и балансот на моќта како и материјалните капацитети на државите (воена моќ, економски и природни ресурси,

²¹⁴ Како резултат, овие теории се и конзервативни бидејќи земајќи го светот како фиксен ги перпетуираат дадените социо-политички односи служејќи им на партикуларните национални, секциски или класни интереси кои се комотни во дадениот поредок. Види: Кокс 1986.

население и територија) се основни алатки при пресметката на трошоците и добивката во меѓународната арена. Во овој контекст, егоистичниот утилитаризам од кој се храни последново е *sine qua non* на рационализмот во меѓународната теорија.²¹⁵

Разликата пак помеѓу реализмот и либерализмот, последниов во неговата нео-либерална интитуционалистичка верзија, е следнава. Првиот ги гледа државите како примарни и фундаментални актери во анархичната меѓународната политика придавајќи им второстепено значење на сите останати материјални и идејни-институционални фактори. Либерализмот пак, ги прифаќа сите овие претпоставки, ставајќи акцент, како и да е, на институционализацијата на светската политика, каде покрај државите, институциите на субнационално, национално и транснационално ниво играат и тоа како важна улога во меѓународните односи.

Во овој материјалистички контекст, суверенитетот е дадена категорија која нема што многу да понуди при обидот да се сфатат егоистичните импулси на државите. Во анархичниот свет на реализмот доминантно разбирање на онтологијата на суверенитетот е она за статичен, правен принцип кој што сите држави, големи и мали, го поседуваат. Суверенитетот за реалистите само ги делинеизира правните основи на меѓународниот поредок и подразбира „појава на централизирана моќ која практикува авторитет со право да донесува и аплицира закони во рамките на одредена територија“ (Моргентау 1967). Суверенитетот е апсолутен, неделив и непренослив. Ништо помалку, ништо повеќе од тоа. И нео-реализмот продолжува во иста насока. За Кенет Волц (1978) „да се рече дека една држава е суверена, значи дека истата одлучува за себеси како да се справува со своите внатрешни и надворешни проблеми“. Со други зборови „државите се суверени бидејќи не постои конкурентен владејачки авторитет во рамките на меѓународните односи“ (Бирстекер и Вебер 1995). Суверенитетот, во рамките на ова теоретско милје, им дава само агентност на државите, но самиот тој не е агентен во нивното конкретно однесување и меѓу-државни односи. Истиве, се продукт, на други, како што веќе наведов, претежно структурни, материјални фактори.

За нео-либералите, суверенитетот како принцип но исто така и институција има малку проширено значење. За Кохеин (1988) суверенитетот како институција на светската политика подразбира дека „државата не е субјект на друга држава и има целосна и ексклузивна моќ во рамките на своето законодавство“. Значи суверенитетот е релативно прецизен правен концепт, правно а не фактичко прашање (ибид.) Според Краснер (1980) суверенитетот е сет на институционализирани претставки за авторитет,

²¹⁵ Рационализмот во МО се разликува од филозофскиот рационализам. Првиот е теорија за максимизација на добивката во различни општествени контексти додека вториот говори за употребата на разумот и свесноста при анализата на општествените 'законитости.'

со внатрешна и надворешна димензија. Како и да е, спротивно на претпоставката за негова а-историчност и статичност, суверенитетот тука е барем третиран како варијабла која се операционализира не само преку прашањето за авторитет туку исто така и преку концептот на контрола. Во овој контекст, неуспехот на државата да ги контролира транс-националните текови на капитал и идеи на пример, зборува за менливоста и ерозијата на суверенитетот во меѓународните односи (Томсон 1995). Дополнително, примерот со Европската Унија каде трансферот на суверенитетот од национално на суб и супра-национално ниво, само ги легитимизира ставовите на нео-либералите за менливата природа на суверенитетот и меѓународните односи.

Сума сумарум, рационалистичките теории на меѓународните односи го третираат суверенитетот во рамките на своите филозовски и теоретски асумпции. Истиот за нив е даден факт на меѓународната реалност чија димензија всушност ја детерминира истата. Реалистите, во овој контекст, се фокусираат на неговата правна поставеност која ги прави државите она што се. Независни единици со внатрешен авторитет и надворешна автономија во постојана потрага по безбедност и моќ. И толку. За либералите пак, суверенитетот е институција со која државите го контролираат протоколот на актери и активности во рамките на своите граници (ибид.). Дополнително, суверенитетот се третира како предмет на ценкање помеѓу државите при стапувањето или кохабитаацијата во различни режими како ЕУ на пример. Во секој случај, за двете теории улогата на суверенитетот е само инструментална; таа постои за да им овозможи агентност на државите и да ги ограничи во одредени контекстуални ситуации.

КОНСТРУКТИВИЗМОТ, МЕЃУНАРОДНИТЕ ОДНОСИ И КОНЦЕПТОТ НА СУВЕРЕНИТЕТ

Критичките теории, за разлика од рационалистичките, стојат настрана од доминантниот светски поредок и се прашуваат како истиот се материјализира (Кокс 1986). Спротивно на „problem solving“ теориите, овие не ги земаат институциите и општествените релации на моќ за дадени туку ги проблематизираат занимавајќи се со нивното потекло и со тоа како и дали истиве се во процес на промена. Како такви, критичките теории се историски и нормативни бидејќи не се грижат само за сегашноста туку и со тоа како истата настанува и се менува (ибид.)

За конструктивизмот, како критичка теорија на меѓународните односи, последниве не се редуцираат на дадени и фиксна материјални категории туку истите се во постојана општествена конструкција. Според Александар Вендт (1999) конструктивизмот се содржи во два основни принципа.

1. Дека структурите на човечките асоцијации се примарно детерминирани од споделени идеи а не од материјални сили, и

2. Идентитетите и интересите на намерните актери се конструирани од овие споделени идеи а не дадени од природата. Значи онтолошки, идејните фактори (идеи, норми, институции) им претходат на материјалните конструкции и борбата за истите, и им даваат значење и смисла. Таа доаѓа од интер-субјективноста на идеите како основа на концептите, и материјализацијата на истите, како движечки сили на меѓународните односи. Последново ја дефинира и епистемолошката позиција на конструктивистите. За нив, светот е дистрибуција на идеи. За да се спознаат меѓународните односи треба да се сознае нивната идејно-нормативна конституираност.

Во оваа теоретска рамка, суверенитетот добива далеку покомплексно значење но и особена практична важност. Најпрво, кога се работи за онтологијата, истиот не е само статична правна категорија замрзната во просторот и времето. Напротив, суверенитетот е историски и општествен нормативен концепт кој константно се конструира и реконструира преку интеракциите на поединците, државите и меѓународната структура. Како *норма*, неговата цел е легитимација но исто така и ограничување на формите на јавен авторитет во рамките на една политичка заедница. Кога нормата се институционализира тогаш зборуваме за суверенитетот како *институција*. Онтолошки, истиот е фондиран на неговите интер-субјективни квалитети, што подразбира постојана дискурзивна реитерација на *идејата* за врховен јавен авторитет, и нејзино практично објектифицирање, линкувајќи заедно, како резултат, територијални и културни ентитети. Значи суверенитетот е *дискурс* но и *пракса*. Процесите на негово признавање, неговата апликација врз одредена територија и население, како и авторитетот односно правото непречено да се владее се само компоненти на постојаната конструкција на овој концепт. Истите, како што Ешли (1984) покажува, го прават суверенитетот „практична категорија чии емпириски содржини не се фиксирани туку еволуираат на начин кој го рефлектира консензусот помеѓу државниците. За него, суверенитетот е историска варијабла и продукт на државната практики. На кратко, државата како агент и суверенитетот како институција, дискурс и пракса се взаемно конститутивни и константно трансформирани и променливи (Краснер 1999).

Како заклучок, конструктивизмот ја одмрзнува богатата историја и комплексна природата на суверенитетот, и ја отвара вратата за вистинска теоретска и емпириска анализа. За разлика од неговото редуцирање на правен принцип или пак прашање на контрола, оваа констелација ја открива важноста и рамификацијата на суверенитетот во процесите на владеење која е многустрана и многузначна. Она што е важно да се напомене, а што рационалистичката теорија го занемарува, е дека нивното поимање (интер-субјективност) како и секојдневната апликација се основни во конституирањето

на идентитетот на државата и следствено на нејзините интереси и акција (Бирстекер и Вебер 1995).

ИСТОРИСКИ КОНЦЕПЦИИ НА СУВЕРЕНИТЕТ. ДИСКУРС И КОНТЕКСТ

Тргувајќи од овие критички претпоставки можеме поадекватно да одговориме на прашањата за состојбата на суверенитетот денес. „Олабавувањето“ на фиксноста на рационалистичките концепти не само што не ослободува од редукционизмот инхерентен во нивната филозофија туку и ни овозможува поадекватно и поцелисходно разбирање на нивната комплексна содржина, производ, но и произведувач на, исто толку комплексната општествена реалност. Од една страна, историчноста на суверенитетот фрла светло врз процесите на неговата идејна и материјална условеност. Истата, од друга страна, како што наведува Гиденс (1987), вмрежена во процесите на *структурализација*, ни ја доловува и индивидуална но и структурната условеност на конструкцијата на идејата за врховен авторитет во рамките на една територијална и културна заедница.²¹⁶

Следејќи ги овие теоретски постулати ние го откриваме историскиот развој на суверенитетот и неговата општествена условеност во целост. Во врска со неговата еволуција, две идеални разбирања т.е. значења можат да се сумираат во соодветниот дискурс. Модерна или традиционална т.е. *класична концепција* за суверенитетот, и, пост или доцно-модерна т.е. современа *пост-национална концепција* за суверенитетот.²¹⁷ Првата, генерално кажано доминира од времето на Бодин до средината на дваесеттиот век и коинцидира со раѓањето и развојот на модерната држава во Европа како автономна, само-одржлива единица со врховен суверенитет внатре и независна надворешна политика надвор (Хелд, 1995, 2003). Втората, го означува слабеењето на традиционалниот државен суверенитет со развојот и инсталирањето на пост-воените интер-транс национални политичко-економски институции и режими за човекови права, раѓањето на Европската конструкција, пост-колонијализмот, меѓузависност, глобализацијата и надоаѓањето на „вмреженото општество“ (Хабермас 1996, 2001, Кастелс 1996).

²¹⁶ Структурализмот претставува социолошка теорија на општествената акција која во конституирањето на истата еднаква важност им дава како на индивидуалните агенти така и на структурниот контекст. Види: Гиденс 1987

²¹⁷ Употребата на овие 'етикети' и разликата помеѓу класични и пост-национални концепции за суверенитет е инспирирано најмногу од Хабермасовата пост-национална констелација како спротивставена на класичната односно модерната констелација. Забележително, останатите автори во дискурсот на суверенитетот користат различни дистинкции.. Хелд (2003) на пример, разликува помеѓу *класични* и *либерално-меѓународни* режими на суверенитет; Џексон (1991) зборува за *класични* и *нови* игри на суверенитет; дистинкцијата на Капорасо (2002) е помеѓу *Вествалијски* и *пост-вествалијски* поредоци на суверенитет додека Соренсен (2000) гледа *Вествалијски* и *пост-модерни* игри на суверенитетот. Како што се забележува, сите тие атачираат различни идејни или институционализирани атрибути на суверенитетот (режими, игри, поредоци).

Замислени како идеални типови двете концепции откриваат плуралитет од критериуми кои дефинираат практични прашања од типот „што е суверенитетот“ и „каде се лоцира“, кој е опсегот на неговиот авторитет и која е неговата целисходност конечно. Првите два критериума се од конститутивна и регулативна природа. Тие предизвикуваат различност на дистинкции помеѓу државен и народен суверенитет и нивните апсолутни и лимитирани, унитарни или здружени, антиподни димензии (Бесон 2005, Вокер 2003). Нивните политички ефекти се следствени – тие ја конституираат државата (и нацијата) како актер во меѓународните односи, и ги потцртуваат специфичните тврдења за авторитет од нејзина страна (Томсон 1994, стр.13-18). Последниот критериум, од друга страна, ги открива нормативните цели за воспоставување на јавен авторитет од тој тип. Со други зборови, како и секоја друга општествена конструкција идеите за суверенитетот беа со инхерентна општествена цел и претпоставуваа соодветни општествени објективи. Оттука, воспоставувањето на јавен авторитет кој иницијално ќе ја подржува безбедноста, владеењето на правото и заштитата на приватната сопственост, за подоцна да ги вклучи и индивидуалните човекови права и општествената благосостојба ќе ја означи нормативната есенцијалност на суверенитетот. Во рамките на овој дизајн тој ќе биде аплициран на државата а подоцна и на над-државни форми, и во овој дизајн неговата практична апликација ќе биде перпетуално реконструирана.

КЛАСИЧНИТЕ КОНЦЕПЦИИ ЗА СУВЕРЕНИТЕТ

Класичниот дискурс за суверенитет, како и политичката пракса на истиот, се трасира назад во пред-модерната односно доцното средновековие и инципиентно се поврзува со појавата и растот на апсолутната држава. Неговата појава е производ на структурната нестабилност на Европа во тој период, како и на идеите на интелектуалците од типот на Бодин, Хобс, а потоа и Џон Лок и Русо, како да се надмине тоа. Оваа концепција ќе биде епитомизирана преку идејата за *монархиски па државен суверенитет* на која подоцна ќе и биде додадена размислата, односно концептот, за *народен суверенитет*. Првиот ја означува врската помеѓу суверениот авторитет и дефиниран сет на ексклузивни политички институции. Истиот ја потенцира централизацијата на политичката моќ поврзана со апсолутизмот и експанзијата на ефективна контрола врз областите кои номинално веќе му припаѓаа на авторитетот на монархот или владетелот. Овие промени, според Хелд (1995) посочуваат кон „супстанцијалниот пораст на јавниот авторитет „одозгора“ и цврсто го поставуваат владетелот на нивниот врв“. Последниов, ја олицетворува идејата на државата како правен и политички организам. Остварувањето пак, и практичната апликација на

неговата власт, извршувана преку неговата дворска администрација, ќе и претходи на државата и нејзиниот извршен апарат. Во оваа смисла, зборуваме за државен суверенитетот на владетелот или монархот како предвесник на појавата на модерната па потоа и на државата-нација.

Неограничената и арбитарна употреба на апсолутниот суверенитет ќе им даде раст на идеите за народен суверенитет кои го истакнуваат линкот помеѓу суверениот авторитет и дефинирана популација (Баркин и Кронин 1994). Поврзувани најчесто со размислувањата на Лок и Русо, тие ќе го предизвикаат аргументот на Хобс за унитарен државен (монархиски) суверенитет на левијатанот со идејата за народна власт и уставни ограничувања на истата. Оттука, ќе се стипулира дека „врховната моќ е неделиво право на луѓето,“ и дека истото произлегува само од нив и може да биде остварувана само со нивна доверба. Ова исто ќе ја акомодира идејата за народен авторитет со барањата за уставна и ограничена власт која, од друга страна, ќе го индицира растот на современата либерална нација држава. Како што забележува Хабермас (1996) во фузијата на овие концепти, односно државата како и нацијата како тоталитет на индивидуи ќе се роди и ќе се легитимизира модерната нација-држава.

Институционализацијата на овие идеи, почнувајќи од мирот во Вестфалија од 1648 па до средината на минатиот век ќе го означи класичниот период на суверенитетот и таканаречениот Вествалијски меѓународен поредок. Во идеална смисла тој ќе се базира на следниве 3 принципи. Апсолутен и врховен авторитет, ефективна контрола и заштита на основните човекови вредности. Неговите конститутивни принципи, т.е. државата и народот (нацијата подоцна) како единствени, унитарни и апсолутни носители на јавниот авторитет ќе бидат исто така и правно потврдени што ќе доведе до нивна политичка и уставна независниот. Регулативно тоа ќе подразбира ефикасна контрола внатре како што наведов но и надворешна автономија. Нормативно тоа ќе значи провизија на еден систем на вредности како безбедноста, потоа слободата, еднаквоста и на крај благосостојбата.

Основните принципи на класичниот суверенитет се сумаризирани во табелата 1 подолу (Адаптација од Џексон 1991, Соренсен 1999, 2001, Хелд 1983, 1995, 2003)

	Класични концепции за суверенитет
Конститутивни принципи	Суверенитетот лежи во монархот, државата или нацијата, Суверенитетот е апсолутен; унитарен, неделив, непренослив
Регулативни принципи	Ексклузивна и централизирана контрола, територијалност, автономни внатрешни и надворешни политики
Нормативни принципи	Безбедност, поредок, слобода, благосостојба

Табела 1. Класични концепции за суверенитет

ПОСТ-НАЦИОНАЛНИ КОНЦЕПЦИИ ЗА СУВЕРЕНИТЕТ.

Како што класичните идеи за суверенитетот беа нераскинливо врзани со појавата и развојот на апсолутистичката и подоцна либералната национална држава така и еволуцијата на пост-националната држава оди паралелно со пост-национални концепции за суверенитет. Означувајќи повеќе процес отколку завршена работа, комплексноста на предизвици со кои модерната држава и суверенитетот се соочуваат од неодамна посочува кон голем број на алтернативни гледишта за нивното современо значење и позитивна пракса. Почетокот на овие процеси, како што наведов погоре, најчесто се лоцира во институционализацијата на меѓународната политика почнувајќи од 1945 година па наваму а своја кулминацијата истите ја доживуваат со глобализацијата, транс-национализацијата и појавата на вмрежаното општество. Овие структурни околности, како и идеите на познати интелектуалци од пост-модерната или доцната модерна, ќе придонесат за појавата на пост-националната констелација каде значењата на суверенитетот и државата добиваат сосем друг тек.

Пред да продолжиме со ова, најпрво, краток приказ кон значењето на терминот пост-национализам. Во неколку збора, „тој е сугестија за одреден број на трансформации во практикурањето и на правото и на политиката“ (Чалмерс 2000) Конкретно во случајот на државата, „пост-националната состојба претставува ситуација каде перформансот на правото и политиката не е повеќе конфигуриран или ограничен од територијалните структури на националната држава“ (ибид.). Или како што Јурген Хабермас (1999) тоа препознатливо го дефинира: „пост-националното реферира кон трансформација на една историска констелација карактеризирана со фактот дека

државата, општеството и економијата беа коегзистентни во рамките на исти национални граници“.²¹⁸ Цурн (1999) додава кон оваа димензија конфронтирајќи ја со „националната констелација“. Таа, според него, претставуваше конверзија на ресурси, признавање и реализација на целите на владеењето во една политичка организација – националната држава. Истата е изгледно во процес на трансформација во „пост-национална констелација“. Тоа ќе каже дека „националната држава не е единствениот извор на авторитет и на нормативноста која го придружува“ (ибид.) Забележително, пост-национализмот во врска со суверенитетот не го означува само слабеењето на линкот држава-суверенитет туку, исто така, во пост-националната трансформација на вториот се случуваат и трансформациите на првиот. Термините како *делив* (Волас 1999), *здружен* (Меккормик 1995, 1999) или *асоциран* суверенитет (Катзенштајн 1997) ја означуваат оваа ситуација. Во главно, тие сите посочуваат кон ре-конфигурацијата на јавните авторитети и несопаѓањето како резултат помеѓу нив и нивниот општествен дофат. Во ефект, што се однесува до конститутивните принципи на суверенитетот, истиот означува преместување на неговиот локус од државата (и нацијата) над и под националните, државни линии. Во врска со регулативните принципи, пост-национализмот го ослабува опфатот на државниот авторитет, контрола и автономија при што суб и супра државни актери се исто така овластени да владеат. Што се однесува до нормативната димензија, пост-националниот суверенитет содржи квалитативно проширен сет на вредности инкорпорирани од државата како цели кои треба да се достигнат и да се заштитат. Кон класичните цели како безбедноста, слободата и поредокот се додаваат и демократијата, заштитата на човековите права и владеењето на правото како есенцијални вредности кои треба и мора да се почитуваат. Институционализацијата на пост-националниот суверенитет почнувајќи 1945 па наваму, ќе го означи „почетокот на крајот“ на класичниот период на суверенитетот и ќе го најави таканеречениот пост-Вествалијски меѓународен поредок. Неговата конститутивна димензија, како што тврди Белами (2003) не исчезнува, туку се менува. Конкретно, државите се откажуваат од својот неограничен авторитет најмногу со признавањето на „правниот суверенитет остваруван од страна на различни домашни и меѓународни судови, врховниот авторитет во одредени области на различни меѓународни организации што самите држави ги имаат креирано, и преку генералната потреба да се

²¹⁸ Пост-национализмот понекогаш се гледа како синоним на пост-модернизмот. Дури и именувањето на Хабермасовата пост-национална констелација наликува на Лиотаровата пост-модерна состојба. Сепак постои јасна дистинкција помеѓу нив. Додека дебатата за претходната посочува кон бројни промени центрирани околу модерната, национална држава, последната се состои од поширок (филозофски) дискурс „кој што ги проблематизира идеалите, принципите, и вредностите кои лежат во срцето на модерниот ум и културните, општествените и технолошките промени со кои се соочува човештвото во неговата ‘транзиција’ од модерната кон пост-модерната епоха.“ Во наједноставна смисла, ‘пост-национализмот’ може да биде елемент, но не и еднаков феномен на ‘пост-модернизмот.’ Види: Гренц 1996

пеговара со други држави, тела, региони, и дури и со обичните граѓани,. Ова не доведува до изменето разбирање и пракса на суверенитетот. Во оваа смисла истиот е „до определен степен здружен и делив со други држави, и делумно поделен, при што правото за финална одлука преоѓа врз тела како СТО, ОН или Европскиот суд за човекови права“. Забележително, овој тип на здружување и делење на суверенитетот и особено интензивен во ЕУ но до одреден степен постои во скоро сите држави (ибид.; Волас 1999)

Основните принципи на пост-националниот суверенитет се сумаризирани во табелата 2 подолу. (Адаптација од Соренсен 1999, 2001; Хелд 1983, 1995, 2003; Белами 2003; Вокер, 2003)

	Пост-национални концепции за суверенитет
Конститутивни принципи	<ul style="list-style-type: none"> • суверенитетот е ограничен – може да биде • фрагментиран е и делегиран; • суверенитетот е делив – може да биде поделен помеѓу суверени/суб/супра национални актери; • суверенитетот е парцијален и може да се трансферира на институции под и над линијата на државниот авторитет
Регулативни принципи	Поделба и трансфер на државните компетенции, дифузија на моќта кон регионално, државно и супранационално ниво, мултилевел владеење
Нормативни принципи	Демократија, заштита на човековите права, индивидуални слободи, легитимитет, благосостојба, соработка

Табела 2. Пост-национални концепции за суверенитет

КОН ПРИРОДАТА НА СУВЕРЕНИТЕТОТ ДЕНЕС

На почетокот на овој есеј тврдев дека концептот на суверенитетот е постојана топа тема во академските и политичките кругови. Менливата природа на општествената реалност денес и развојот на општествените науки доведе до висок интерес и реконцептуализација на некои носечки идеи на политичката организација. Од практичен аспект, современата динамика на меѓународните односи и процесите на владеење ги предизвикува рационалистичките концепти и ги прави претесни за нејзино адекватно разбирање. Од теоретски аспект, нивното класично поимање, како во теоријата така во политичката пракса се соочува со сериозни предизвици и од теоретска и емпириска

природа. Што се однесува до суверенитетот, досегашниот пристап кон неговото разбирање, базиран на теоријата за рационален избор и позитивистичката филозофија е предизвикан од социолошките, интерпретативистички теории на меѓународните односи. Последниве ја одмрзнаа неговата историска и општествена природа што придонесе за далеку подобро разбирање и на развојот, и на улогата на истиот во пракса. Суверенитетот, чија што историчност беше земена како претпоставка на рационалистичката теорија, сега веќе се проучува во неговата вистинска светлина, при што процесите на негова конструкција се нераскинлив дел од историјата, културата и идентитетот на државните и националните актери. Истиве ја отвораат вратата за уште потемелни истражувања за практичната улога на суверенитетот не само на интернационално туку и на национално ниво.

На крај, тоа не доведува до прашањето за природата и за важноста на овој концепт денес. Се менува ли тој, дали знаеме ли ние за него повеќе од порано, или пак, во рамките на она што се нарекува пост-модерно живеење, постои наспoredно постоење и на старото и новото? (Џепароски, 2000). Дали, во овој контекст, класично-пост-националната дихотомија, која од теориски причини беше претставена како идеална типологија, ни овозможува не само подобро историско и теориско разбирање на овој концепт, туку и ни остава и можност за негова поадекватна емпирска операционализација? Јас се осудувам да тврдам дека да, ни овозможува. Така, една поподробочена анализа, која не го негира наспoredното постоење и поимање на стариот и новиот суверенитет оди во прилог на моите тврдење. Суверенитетот, како што впрочем тврди и Соренсен (1999), и во двете онтологии, е во исто време менлива но и континуирана категорија на меѓународната теорија и реалност. Неговата улога, и во двете форми на разбирање, ќе ги детерминира меѓународните односи и во раниот дваесет и први век.

БИБЛИОГРАФИЈА:

1. Bartelson, Jens. 1995. *A Genealogy of Sovereignty*. Cambridge: Cambridge University Press
2. Bellamy, Richard. 2003. *Sovereignty, Post-Sovereignty and Pre-Sovereignty: Three Models of the State, Democracy and Rights within the EU*. In Walker, Neil (ed.) *Sovereignty in Transition*. Hart Publishing, Oxford.
3. Barkin/Cronin. 1994. *Changing Norms and the rules of sovereignty in IR*. *International Organization* 48. No.1. pp.107-130
4. Besson, Samantha. 2004. *Sovereignty in conflict*. *European Integration Online Papers (EIOP)* Vol. 8 2004, No. 15

5. Biersteker, Thomas and Weber, Cynthia. 1995. *State Sovereignty as Social Construct*. Cambridge Studies in International Relations
6. Giddens, Anthony. 1985. *The nation state and violence*. Berkeley. University of California Press.
7. Grenz, Stanley J. 1996. *A primer on Postmodernism*. William B. Eerdmans Publishing Company. Cambridge UK
8. Habermas, Jürgen. 2001. *The Postnational Constellation*. The MIT press, Cambridge, Massachusetts.
9. Held, David. 1995. *Democracy and the Global Order: From the Modern State to Cosmopolitan Governance*. Stanford University Press. Stanford, California.
10. Hinsley, F.H. 1986. *Sovereignty*. Cambridge. Cambridge University Press
11. Jackson, Robert, ed., 1999. *Sovereignty at the Millennium*. Oxford: Blackwell Publishers
12. Jackson, Robert. 2007. *Sovereignty and its Presuppositions: Before 9/11 and After*. *POLITICAL STUDIES: 2007 VOL 55*, 297–317
13. Katzenstein, Peter J. 1997. *United Germany in an Integrating Europe*. Center for German and European Studies, University of California at Berkeley
14. Keohane, Robert O. 1995. *Hobbes's Dilemma and Institutional Change in World Politics: Sovereignty in International Society*. In: Holm, Hans-Henriks, Sørensen, George. (eds.). *Whose World Order?: Uneven Globalization and the End of the Cold War*. Westview Press
15. Kox, Robert W. 1986. *Social forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory*. *Millenium: Journal of International Studies* Vol.10, No.2.
16. Krasner, Stephen D. 1999. *Sovereignty: Organized Hypocrisy*. Princeton: Princeton University Press.
17. MacCormick, Niel. 1995. *The Maastricht-Urteil: Sovereignty Now?* *European Law Journal*. 1 259-66
18. MacCormick, Niel. 1999. *Questioning Sovereignty: Law, State and Nation in the European Commonwealth*. Oxford. Oxford University Press
19. Morgenthau, Hans J. 1967. *Politics among nations*. New York. Alfred A. Knopf.
20. Sørensen, George. 1999. *Sovereignty: Change and Continuity in a Fundamental Institution*. In: Robert. Jackson (ed.), *Sovereignty at the Millennium* (Oxford: Blackwell Publishers)
21. Sørensen, George. 2001. *Changes in Statehood. The Transformation of International Relations*. Palgrave, New York.

22. Spruyt, Hendrik. 1994. *The sovereign state and its competitors: an analysis of systems change*. Princeton: Princeton University Press
23. Thomson, Janice E. 1995. *State Sovereignty in IR: Bridging the Gap between Theory and Empirical Research*. *International Studies Quarterly* 39
24. Thomson, Janice E. 1994. *Mercenaries, Pirates and Sovereigns. State building and extraterritorial Violence in Early Modern Europe*. Princeton University Press. Princeton, New Jersey.
25. Walker, Niel. eds. 2006. *Sovereignty in Transition*. Oxford: Hart Publishing
26. Wallace, William. 1999. *The Sharing of Sovereignty: the European Paradox*. In Jackson, Robert (ed.) *Sovereignty at the Millennium*. Blackwell Publishers
27. Waltz, Kenneth N. 1979. *Theory of International Politics*. McGraw Hill. New York
28. Wendt, Alexander. 1999. *Social theory of international politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
29. Zürn, Michael. 1999. *The State in the Post-national Constellation – Societal denationalisation and Multi-level Governance*. *Arena Working Papers WP 99/35*.
30. Џепароски, Иван. 2000. *Отаде системот. Култура. Библиотека идеи. Скопје*

„ЈАСМИН РЕВОЛУЦИЈА“ – ПРВАТА АВТЕНТИЧНА РЕВОЛУЦИЈА ВО АРАПСКИОТ СВЕТ - ТУНИС м-р Игор ЃОРЕСКИ

АБСТРАКТ

In the past period we have seen a lot of story about Tunisia's revolution, but few people understand what exactly happened in this country. It is the High North country on the African continent with a population which exceeding 10.5 million inhabitants and a GDP of 9,400\$ per capita in 2010²¹⁹. In Tunisia there are 13% unemployment, below the poverty live about 3,8% of the population (2005)²²⁰, GDP growth in 2010 was about 3%.²²¹ This country was one of the most open economies in the region and in the past decade saw strong economic growth, which slowed down because of shocks in the euro area, since the EU was a major economic partner of this country. The growth of the economy was not sufficient to reduce unemployment in the country in recent years. According to research at The Economist in 2010, Tunisia is classified as an authoritarian state and the so-called Democracy index of 2.79 and ended on 92nd place from 167 countries.²²² Since its declaration of independence from France 55 years ago, Tunisia had only two presidents who ruled autocratically and until 2011 demonstrations against the regime were very rare. The Government are strove to maintain peace in the country by all available means, and every opposition thought was cat down from her root. Because of Tunisia was a state where with decades people aren't opposed to the government and appeared to rule a general lethargy, without any collective consciousness and hope that the situation can be improved. Until early 2011 the authoritarian regime and the Western Allies and the United States believed that the people of this country can raise its voice and dignified life for greater freedom. At the end of 2010 began demonstrations against authoritarian regime, and organization of protest in Tunisia, first was performed by means of mass communication - mobile phones and Internet social networks (Facebook, My Space, and Twitter). Here, we can ask about dilemma of what is the impact of the Internet, social networks and mobile phones to organize riots and demonstrations? Are we entitled to say that Tunisia is the first Internet

²¹⁹ Central Intelligence Agency, The World Factbook: Tunisia, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ts.html>, (пристапено на 24.12.2012).

²²⁰ Исто

²²¹ US Department of State, Background information: Tunisia, 22.09.2011, <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5439.htm> (пристапено на 24.12.2012).

²²² Houda Mziudet, Tunisia live.net, 29 December 2011, "Tunisia Tops Arab World in Economist's 2011 Democracy Index," <http://www.tunisia-live.net/2011/12/29/tunisia-tops-arab-world-in-economists-2011-democracy-index/>, (пристапено е на 24.01.2012).

revolution happened in the world? However the genesis of the reasons that led to riots gates regime Zine El Abidine Ben Ali are deep in the past of this country.

Key words: revolution, security, democracy, protests, internet.

АПСТРАКТ

Во изминатиов период бевме сведоци на многубројни приказни за револуцијата во Тунис, но на малкумина им е јасно што всушност се случи во оваа земја. Тоа е најсеверната држава на африканскиот континент со население над 10.5 милиони жители и БДП од 9 400 долари по жител во 2010²²³. Во Тунис има 13% невработеност, под границата на сиромаштијата живеат околу 3,8% од граѓаните (2005)²²⁴, растот на БДП во 2010 беше околу 3%.²²⁵ Оваа земја имаше една од најотворените економии во регионот и во изминатата деценија забележа силен економски раст, кој се забави поради потресите во еврозоната, бидејќи ЕУ беше главен економски партнер на оваа земја. Растот на економијата во изминатите години сепак не беше доволен за да се намали невработеноста во земјата. Според истражувањата на **The Economist** 2010 Тунис е класифицирана како авторитарна држава и на т.н. индекс на демократија била оценета со коефициент 2.79 и завршила на 92 место од 167 држави.²²⁶ Од прогласувањето на независност од Франција пред 55 години Тунис имал само двајца претседатели кои владееле авторитарно и до почетокот на 2011 година демонстрациите против режимот беа многу ретка појава. Власта со сите расположливи средства се трудеше да го одржува мирот во земјата и секоја опозициона мисла беше од корен сосекувана. Поради тоа Тунис беше држава во која со децении народот не се противеше на власта и изгледаше дека владее некоја општа летаргија, без ни малку колективна свест и надеж дека ситуацијата може да се подобри. Се до почетокот на 2011 година авторитарниот режим и западните сојузници и САД не веруваа дека народот од оваа земја може да го крене својот глас за достоинствен живот и за поголема слобода. Кон крајот на 2010 година почнаа бран на демонстрации против авторитарниот режим, организирањето на протестите во Тунис за прв пат се одвиваше преку средствата за масовна комуникација - мобилната телефонија и социјалните мрежи на интернет (Facebook, Mz Space, Twitter) Тука со право се наметнува дилемата за тоа какво е влијанието на интернетот,

²²³ Central Intelligence Agency, The World Factbook: Tunisia „ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ts.html> , (пристапено на 24.12.2012).

²²⁴ Исто

²²⁵ US Department of State, Background information: Tunisia, 22.09.2011, <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5439.htm> (пристапено на 24.12.2012).

²²⁶ "Houda Mziudet, Tunisia live.net, 29 December 2011, "Tunisia Tops Arab World in Economist's 2011 Democracy Index," <http://www.tunisia-live.net/2011/12/29/tunisia-tops-arab-world-in-economists-2011-democracy-index/>, (пристапено е на 24.01.2012).

социјалните мрежи и мобилните телефони во организирањето на побуни и демонстрации? Дали можеме со право да кажеме дека во Тунис се случи првата интернет револуција во светот? Сепак генезата на причините кои доведоа до немирите против режимот на Zine El Abidine Ben Ali се наоѓаат длабоко во минатото на оваа земја. **Клучни зборови: револуција, безбедност, демократија, протести, интернет.**

ИСТОРИСКИТЕ КОРЕНИ ЗА „ЈАСМИН РЕВОЛУЦИЈАТА“

Имено во годините по Втората светска војна Тунис се дистанцира од потенцијалната фундаменталистичка исламска доминација и социјалистичките револуции. За својата независност од Франција се избори во текот на педесеттите години на XX век и на власт во 1956 година дојде првиот претседател **Habib Bourguiba** кој во текот на своето владеење често пати беше споредуван со турскиот водач Мустафа Кемал Ататурк. **Bourguiba** во Тунис ги воведоа прозападните реформи исто како што направи Ататурк во Турција и ја раздвои религијата од државата²²⁷, а исто како Ататурк (во Турција), **Bourguiba** исламистите ги гледаше како закана за туниската држава.²²⁸ Во 1987 година на власт под малку сомнителни околности доаѓа Zine El Abidine Ben Ali кој власта во Тунис ја превзема без поголеми проблеми под изговор дека на земјата и се заканува опасност од исламизација.

По доаѓањето на власт Бен Али пред тунискиот народ пропагираше дека не е заинтересиран да остане на власт до крајот на својот живот и како свој квалитет пред тунискиот народ ја претстави борбата против исламизацијата на земјата и тероризмот. Ваквата политика на Бен Али наиде на полна поддршка на САД и Европа кои цврсто го поддржуваа во изминатиов период.²²⁹

Ако се анализираат подобро фактите кои се поврзани со доаѓањето на власт на Бен Али во Тунис ќе се забележи дека неговото доаѓање на власт не е случајно и има добро осмислена позадина и е поврзано со тајните служби на Италија и Алжир. Овие служби гледале во Бен Али идеална личност која ќе биде способна да ја преземе власта и да направи баланс помеѓу соседните земји. Во остварувањето на оваа цел Бен Али добил помош од Италијанската тајна служба **SISMI** (*Servizio per le Informazioni e la Sicurezza Militare*) која подготвила одличен терен за негов влез во претседателската

²²⁷ Clement Henry Moore "Tunisia since independence: the dynamics of one-party government", (Berkeley and Los Angeles California, University of California Press),8-50.

²²⁸ MICHAEL KOPLOW, Foreign Policy, 14 January 2011, "Why Tunisia's Revolution Is Islamist-Free", http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/01/14/why_tunisias_revolution_is_islamist_free, (пристапено на 25 јануари 2011 година).

²²⁹ Promises and Challenges: "The Tunisian Revolution of 2010-2011", The Report of March 2011 Delegation of Attorneys to Tunisia from National Lawyers Guild (US) and Mazlumder (Turkey), June 2011.

палата. Алжир имал императив да создаде клима која не би ескалирала во судир помеѓу двете соседни држави затоа што Тунис и Алжир во тоа време, а и ден денес имаат некои нерешени гранични спорови. Така Бен Али со помош на овие служби по брза постапка станува министер за внатрешни работи, па премиер и на крај претседател на Тунис.²³⁰

Во насока на потврда на овие тврдења за вмешаност на тајните служби оди и изјавата на поранешниот шеф на тајната служба на Италија **SISMI Fulvio Martini**, кој во 1999 година во италијанскиот парламент јавно изјавил дека „во периодот помеѓу 1985 и 1987 година организирале успешен политички преврат (coup d'état) во Тунис, сменувајќи го актуелниот претседател Habib Bourguibi и поставувајќи го Бен Али за претседател на државата“²³¹. На италијанските служби, но и на некои од соседните арапски држави не им се допаднало како Habib премногу жестоко се бори против растот на исламскиот фундаментализам во државата, а како „поголем грев“ му се смета тоа што лично наредил и ликвидација на поедини лидери на исламистите.²³² Она што ја прави симптоматична оваа ситуација во која се вмешани тајните служби е тоа дека ниту една странска сила не поставува демократски лидери во некоја друга држава доколку тоа не е во согласност со нивните интереси. Ова сценарио во потполност е применето и во Тунис со поставувањето на Бен Али за негов претседател. На крајот во овие ситуации исходот е исти и се добива полу диктатура чија цел е да ги застапува интересите на своите спонзори. Полу диктатурата подразбира тенденција на легитимно избраната власт да ја узурпира власта и да доминира со законодавната и судската власт по хоризонтална линија, а по вертикална линија да доминира со локалната власт, со невладините организации. Во исто време потајно ги прислушува телефонските разговори на граѓаните, ги отвара писмата, ја чита електронската пошта (е-маил) на граѓаните, додека водачите на опозицијата се апсат или прогонуваат, новинарите се плашат да зборуваат, а под контрола се ставаат и медиумите.

Но како и да е во првите десетина години од владеењето на Бен Али работите во Тунис се одвиваа добро и народот беше задоволен од економскиот напредок на земјата, од почитувањето на човековите права и правата на жените. Меѓутоа како годините на владеење одминуваа, Бен Али почна да прави многу лоши чекори во економијата и

²³⁰ Christopher Alexander, "Tunisia: stability and reform in the modern Maghreb", (New York, 270 Madison Avenue, Routledge, 2010).

²³¹ Sokari Ekine, Firoye Manji, "African Awakening: The Emerging Revolution", (an imprint by Fahamu Cape Town, Dakar, Nairobi and Oxford, Pambazuka Press, 2012), 47
http://books.google.me/books?id=JKiQo01bgWoC&pg=PA47&lpg=PA47&dq=SISMI+Fulvio+Martini+statement+about+tunisia&source=bl&ots=roAELjoG-4&sig=EdV8e-e5abo5z8gaz7d6Pkd_IFo&hl=sr-ME&sa=X&ei=bGEgT7T1K4TTsgbQm7DHDA&ved=0CD0Q6AEwBQ#v=onepage&q=SISMI%20Fulvio%20Martini%20statement%20about%20tunisia&f=false

²³² Christopher Alexander, "Tunisia: stability and reform in the modern Maghreb", (New York, 270 Madison Avenue, Routledge, 2010).

политиката кои во последната деценија го окарактеризираа како лош политичар. Во последната декада тој со Тунис владееше со помош на безбедносните служби и спремноста на граѓаните да му дадат време да ги спроведе на дело своите ветувања. Во основа тој не знаеше како да ги брани своите ставови, одлуки и акции и поради тоа беше лесна мета на опозицијата и медиумите во изминатиот период.²³³

Исто така претседателот Бен Али во изминатиот период ја запостави внатрешната безбедност на земјата, го наруши угледот кај армијата, ја „запостави економијата, не отвораше нови работни места за образованата младина и со тоа допринесе за губење на легитимитетот“²³⁴ кај својот народ. Праксата докажа дека секој политички систем кој ќе го изгуби легитимитетот кај својот народ е осуден на пропаст. На водачите на безбедносните и воените служби во Тунис добро им беше познато дека нивниот легитимитет кај народот е непотполн (нецелосен) без разлика што да направат или ветат. Поради тоа бевме сведоци на фактот дека во критичниот момент во Тунис армијата „седеше со скрстени раце“ и се соживуваше со народот и не презеде ништо за да го заштити режимот на Бен Али и покрај неговите наредби. Губењето на легитимитетот кај народот по се изгледа на Бен Али не му беше добро познато каков ефект може да има по неговото владеење. Легитимитетот е централно прашање поврзано со опстанокот на секој режим и тоа е она на што го тера секој режим да инсистира на легитимитетот кај народот било тоа да е авторитарски или демократски. Доколку режимот го изгуби легитимитетот кај народот тогаш тој нема континуитет во пристапот и ја нема во континуитет довербата на народот и никогаш не може да успее да се одржи на власт. Народот беше свесен што се случува во земјата, но се плашеше гласно да го кажи своето мислење затоа што тоа значеше смрт не само за тој што ќе проговореше јавно туку и смрт за неговата фамилија.

Причините за револуцијата се многубројни, но сепак можат да се издвојат неколку главни причини кои го поттикнаа бранот на незадоволство против авторитарните режими во арапскиот свет. Имено во сите овие земји главна причина е недостатокот на слобода, основните човекови права и слободи долго време им се скратувани, а авторитарните режими не можеа да се оправдаат ниту со повикување на исламот. На чело на арапските држави седат лица кои се долги години на власт, корумпирани и антидемократски настроени.²³⁵ Целиот свет сведочи за историските настани односно револуциите кои се случија во Тунис, Египет, Јемен и во другите арапски земји.

²³³ Alexis Arieff, "Political Transition in Tunisia", 16 December, 2011, www.fas.org/sgp/crs/row/RS21666.pdf

²³⁴ Lahcen Achy, Carnegie Middle East Center, 10 October 2011, "Tunisia's Economic Reforms Offer a Blue Print for Stability", <http://carnegie-mec.org/publications/?fa=45705> (пристапено на 26.01.2012).

²³⁵ Dragan Stojanovic, Akter Online, 24.01.2011, "Arapska revolucija u pokušaju", <http://www.akter.co.rs/politikaprint/3315-arapska-revolucija-u-pokuaju.html>

Арапскиот народ се разбуди и се крена против своите диктатори кои со нив владееја повеќе децении.

Меѓутоа како главни причини кои беа моторна сила да се случи револуцијата во Тунис можеме да ги посочиме следните:

Демографија. Во Тунис за живеат нешто повеќе од 10,5 милиони жители со стапка на прираст од 17,4 на 1000 жители во 2011 година. Покрај тоа, просечната возраст во земјата е 30 години и оваа структура, иако, по дефиниција е најобразована социјално е најзагрозена.²³⁶

Невработеноста, особено кај младите се движи 30.7%, а чувството на безнадежност во вакви услови е силен мотив за незадоволство на образованата младина.²³⁷

Кризата со храна и галопирачкиот пораст на **цената на храна** директно зависат од темпото на растот на населението. Тоа предизвикува пропорционално намалување на животните ресурси за чие обновување во земја со нерегулирана економија како Тунис е сериозен проблем.

Автократскиот режим во Тунис со силна поддршка од западните земји брутално ја елиминира политичката опозиција, особено либералната со што ги искорени и сите почетни процеси на креирање на средната класа граѓани, без кој демократизацијата е невозможна. Во согласност со интересите на режимот постепено се менуваат внатрешните закони (особено укинувањето на ограничувањата на повторно кандидирање за шеф на државата), со што изборите станаа формални и фарса.

Корупцијата и незаконското богатење станаа начин на живот и функционирање во Тунис, а тоа допринесе да се зголеми јазот помеѓу богатите и сиромашните. Бесот на јавноста најмногу ја предизвика небрежноста и лакомоста на најблиските роднини на Бен Али кои ја контролираа скоро целата економија на Тунис.

Безбедносните структури беа силно финансиски поддржани, одржувани, развивани и образовани во Америка, Велика Британија и Франција. Тоа допринесе тие да станат основна гаранција за режимот. Политичките права се претворија во фарса, а политиката на земјата е диригирана првенствено од интересите на овие сили и геополитичките интереси кои тој систем го одржуваа.

Полу диктатура со уловени права што подразбира дека Тунижаните во потполност не ги уживаа општите, основните и неотуѓивите човекови права кои се карактеристика на развиените демократии иако тие Уставно беа загарантирани.

²³⁶ Central Intelligence Agency, The World Factbook: Tunisia „ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ts.html> , (пристапено на 24.12.2012).

²³⁷ Исто

Користејќи ја позицијата на моќ Бен Али успеа да стави се под контрола во земјата – интелектуалците, новинарите, писателите, интернетот, медиумите.

Сето ова не упатува на заклучок дека корените на „Јасмин револуцијата“ се наоѓаат длабоко во минатото, но за да се крени народот на нозе и да излезе на улица беше потребно нешто да ја иницира револуцијата. Таа иницијална каписла за почеток на „Јасмин револуцијата“ беше самозапалувањето на младиот Mohammed Buazizis во декември 2010 година.

КАКО ЗАПОЧНА „ЈАСМИН РЕВОЛУЦИЈАТА“

Имено немирите во Тунис започна на 17 декември 2010 година кога при рутинска контрола полицијата на младиот Mohammed Buazizis му го одзела овошјето и зеленчукот кој го продавал без дозвола.²³⁸ Како и многу други млади тунижани, Mohammed Buazizis имал факултетска диплома, но не и работа која може да му обезбеди достоинствен живот. Тој заработувал дневно 7 долари од продажба на зеленчук и овошје и со тоа обезбедувал егзистенција за себе и за својата фамилија.²³⁹ Во знак на протест поради невработеноста, корупцијата и сличните проблеми кои беа главна карактеристика на автократскиот режим 26 годишниот Buazizis се полил со бензин и се самозапалил пред зградата на локалната самоуправа во градот Sid Bouzid. Buazizis починал во болница неколку дена подоцна. Самозапалувањето во исламот се смета за еден од најголемите гревови кои што човек може да ги направи. Овој гест на Buazizis покренала бран на демонстрации против сиромаштијата, невработеноста и корумпираната влада.²⁴⁰ „Со самозапаувањето тој стана симбол на борбата на народот против тиранијата“²⁴¹, а револуцијата беше наречена „Јасмин револуција“ според автентичното цвеќе кое вегетира само во оваа земја.

Немирите по туниските градови започнаа веднаш по смртта на младиот Мухамед. На почетокот демонстрантите од режимот бараа да им се овозможи вработување и подобри животни услови, а потоа и заминување на автократскиот режим на Бен Али. Илјадници демонстранти минуваа низ улиците на главниот град Тунис извикувајќи „Надвор Бен Али“ и „Бен Али убиец“ барајќи автократскиот шеф на државата Зине ал-

²³⁸ Sergej Županić, Vecernji.hr, 23.01.2011, "Je li revolucija u Tunisu počela pukom zabunom? ", <http://www.vecernji.hr/vijesti/je-li-revolucija-tunisu-pocela-pukom-zabunom-clanak-243189> (пристапено на 23.01.2011 година).

²³⁹ Rania Abouzeid, Time Magazine World, 21 January 2011, "Bouazizi: The Man Who Set Himself and Tunisia on Fire", <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,2044723,00.html>, (пристапено е на 24.01.2012).

²⁴⁰ David Bratslavsky, Examiner, 16 January 2011, "What's happening in Tunisia?", <http://www.examiner.com/foreign-policy-incincinnati/what-s-happening-tunisia> (пристапено на 28 јануари 2011 година)

²⁴¹ Феђа Димовић, Политика Online, 21.01.2011, "Мирис јасмина иза гвоздене завесе", <http://www.politika.rs/pogledi/Fedja-Dimovic/Miris-jasmina-iza-gvozdene-zavese.sr.html>,пристапено на 24.01.2012).

Абидине Бен Али, кој веќе 23 години е на власт, да поднесе оставка незадоволни од неговото владеење и ветувањето дека функцијата ќе ја напушти по истекувањето на мандатот во 2014 година.²⁴² На почетокот Бен Али се обиде преку полицијата да ги задуши немирите и да ги заплаши луѓето со убивање и прикривање на правите информации зошто младиот Мухамед се самозапали пред зградата на локалната самоуправа во Sid Bouzid. Но тие мерки имаа контра ефект и немирите не беа сопсени туку напротив тие ескалираа и се раширија во сите поголеми туниски градови и со тек на времето како што не беа исполнувани барањата тие стануваа се понасилни и порадикални. На немирите во Тунис не останаа имуни ниту главните туниски опозициски партии кои им дадоа поддршка на демонстрантите и беа цврсто убедени дека претседателот ја загубил контролата над улиците и му бил потребен масакр за да ја смири ситуацијата во земјата²⁴³. Во поддршка на демонстрантите опозиционите лидери во Париз објавија декларација во која го повикуваат претседателот на Тунис Бен Али да се повлече од власта и да биде формирана преодна влада кое ќе овозможи одржување слободни демократски и фер избори.²⁴⁴

Она што ја изненади Европа и САД е тоа дека никој не предвиде дека работите во Тунис ќе се одвиваат толку бргу, дека ќе отидат толку далеку и дека толку драстично ќе се драматизираат како на филмска лента. Ниту на опозицијата, ниту на владејачката гарнитура, ниту на стручњациите ниту на разузнавачките служби, дури и на самите тунижани не им беше потполно јасно што ќе се случи во наредниот период. Тунис под власта на Бен Али беше земја каде борбата против тероризмот и екстремниот ислам беа алиби за гонење на слободата, узурпација на власта и грабеж на народот.²⁴⁵

Тука се наметнува дилемата зошто е симнат еден од најмоќните лидери во арапскиот свет за само неколку дена и покрај неговите способности и искуство во управувањето со земјата опкружен со челичен безбедносен апарат? Добро познато е дека Бен Али беше еден од главните сојузници на САД и ЕУ (посебно на Франција) во регионот на Северна Африка. Тој на Запад беше пофалуван поради својот секуларизам и наклонетоста кон либералниот капитализам. Администрацијата на САД сметаше дека афричките лидери, како Бен Али, се важно оружје во борбата против се поголемото

²⁴² Peter Walker and agencies, Guardian, 14 January 2011, "Tunisian president declares states of emergency and sacks government", <http://www.guardian.co.uk/world/2011/jan/14/tunisian-president-dismisses-government-violence?INTCMP=ILCNETTXT3487>, (пристапено на 25.01.2012).

²⁴³ Rania Abouzeid, Time Magazine World, 21 January 2011, "Bouazizi: The Man Who Set Himself and Tunisia on Fire", <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,2044723,00.html>, (пристапено е на 24.01.2012).

²⁴⁴ Сител, „Најмалку 20 лица загинаа во судири меѓу демонстрантите и полицијата во Тунис“, <http://www.time.mk/read/fbae81d82f/ad507e47aa/index.html>

²⁴⁵ Mira Popović, Печат, 21.01.2011, "TUNIS Diplomatska greška ili opreznost", <http://www.pecat.co.rs/2011/01/tunis-diplomatska-greska-ili-opreznost/> (пристапено на 21 јануар 2011).

растење на исламскиот фундаментализам и сегоаш беа подготвени да замижат пред нивните злосторства.²⁴⁶

Меѓутоа лицемерието на Запад и САД во однос на револуцијата во Тунис одеше од крајност во крајност. Тука се наметнува прашањето дали владетелите на светот ќе дозволат еден африкански народ самостојно да одлучува за својата судбина?

На почетокот американскиот државен секретар Хилари Клинтон побара од Владата во Тунис да најде мирно решение за прекин на социјалните немири, кои ја потресуваат земјата, но изрично нагласи дека САД „немаат право да завземаат страна“²⁴⁷ што во превод значи дека нема да ги поддржат демократските промени во Тунис. Подоцна насилствата во Тунис во кои загинаа стотици демонстранти ги натераа Соединетите Американски Држави да изразат поддршка кон правото на глас на тунискиот електорат, а Барак Обама ја поздравил храброста и достоинството на тунискиот народ и заедно со Клинтон повикаа на трајно демократско решение за Тунис и одржување на слободни и демократски избори во земјата.²⁴⁸

Во сета оваа ситуација најконтроверзна и најлицемерна беше позицијата на Париз во однос на случувањата во нивниот поранешен муслиманско - арапски протекторат Тунис. На почетокот француската влада одбиваше да ги коментира немирите во Тунис, но задоцни и со осудата против употребата на сила и насилството врз демонстрантите и со поддршката на тунискиот народ и неговите барања за демократија и подобар живот. Немирите беснееја во Тунис скоро еден месец, а француската влада се надеваше дека ситуацијата во оваа арапска земја која е „бедем во одбраната од исламскиот интегрizam“²⁴⁹ полска ќе се смират сами од себе. Претседателот Саркози јавно се огласи дури кога демонстрантите го симнаа Бен Али од власт со порака дека „Франција ја поддржува волјата на тунискиот народ за демократија“²⁵⁰ и повика на прекин на насилствата и одржување на слободни и демократски избори во најкраток временски рок. Париз соопшти дека ја сфатил пораката за уставна транзиција во Тунис и во знак на поддршка на тунискиот народ Франција не му дозволи прибежиште на Бен Али и тој замина во Саудиска Арабија.

²⁴⁶ Promises and Challenges: "The Tunisian Revolution of 2010-2011", The Report of March 2011 Delegation of Attorneys to Tunisia from National Lawyers Guild (US) and Mazlumder (Turkey), June 2011.

²⁴⁷ Mona Eltahawy, The Washington Post, 15 January 2011, "Tunisia's Jasmine Revolution" <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2011/01/14/AR2011011405084.html?sid=ST2011011603474>, (пристапено на 18 јануари 2011 година)

²⁴⁸ The Washington Post, "Tunisia's revolution should be a wake-up call to Mideast autocrats", 15 January 2011, "<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2011/01/15/AR2011011503141.html>", (пристапено на 28 јануари 2011 година).

²⁴⁹ Mira Popović, Печат, 21.01.2011, "TUNIS Diplomatska greška ili opreznost", <http://www.pecat.co.rs/2011/01/tunis-diplomatska-greska-ili-opreznost/> (пристапено на 21 јануар 2011).

²⁵⁰ Исто

Одговорот на ваквите обвинувања и барања на демонстрантите на Зин ал Абин бен Али беше дека насилните протести се дело на мали екстремистички групи²⁵¹, кои сакаат да ја дестабилизираат земјата и тие можат длабоко да им наштетат на интересите на земјата, бидејќи ги одвраќаат инвеститорите и туристите, кои обезбедуваат голем дел од приходите на националната економија.²⁵² „Ниту една демократска држава нема да дозволи да се прибегне до насилство затоа што насилството е црвената линија преку кое власта не може да остане имуна и нема да дозволи неколкумина екстремисти да користат забрането оружје како Молотови коктели врз луѓето и државната и приватната сопственост,²⁵³ изјави Бен Али во своја одбрана.

Соочувајќи се со фактот дека нема да може да ги сузбие лесно демонстрациите, а со цел да ја смири тешката состојбата во земјата, Бен Али првично најави демократизација на земјата, распуштање на владата, спречување на полицијата да отвора оган врз демонстрантите, како и намалување на цените на основните прехранбени производи.²⁵⁴ Но тие не допринесоа за смирување на масата народ кои демонстрираа по улиците низ повеќе туниски градови, туку напротив допринесе за нивно ескалирање.

УЛОГАТА НА ИНТЕРНЕТОТ И МОБИЛНИТЕ ТЕЛЕФОНИ ВО „ЈАСМИН РЕВОЛУЦИЈАТА“

Голем број на аналитичари и познавачи на ситуацијата во Северна Африка и Блискиот Исток се соочија со еден ноторен факт кој изврши силно влијание врз развојот на настаните во Тунис. Тоа беше масовното користење на интернетот и мобилната телефонија од страна на организаторите на протестите. Познато е дека интернетот и мобилната телефонија сами од себе никогаш не можат да ослободат, но сега гледаме што може и не може да направат луѓето со интернетот и мобилната телефонија од Северна Африка до Персискиот залив и Европа.

Оваа тема долго време ја истражувал белорускиот аналитичар **Evgeny Morozov** и своите наоди ги објавил во книгата „Интернет измама: темната страна на интернетот“, која е објавена пред да се случат немирите во Тунис. Тој во својата книга заклучува дека во глобала интернетот не го кочи вообичаеното функционирање на политичките елити.

²⁵¹ Kristen Chick, The Cristiance science monitor, 12January 2011, „[http://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2011/0112/Tunisia-protests-serve-warning-to-autocratic-Middle-Eastern-regimes/\(page\)/2](http://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2011/0112/Tunisia-protests-serve-warning-to-autocratic-Middle-Eastern-regimes/(page)/2), (пристапено на 25.01.2012).

²⁵² Tunisia: Speech by President Ben Ali, 27.December 2012, http://www.al-bab.com/arab/docs/tunisia/ben_ali_speech_27122010.htm, (пристапено на 26.01.2012).

²⁵³ „Во немирите во Тунис убиени 14 лица“, Сител, 10.01.2011, <http://www.sitel.com.mk/dnevnik/svet/vo-nemirite-vo-tunis-ubieni-14-civili> (пристапено на 25.01.2012).

²⁵⁴ Maha Ben Abdeladhim, France 24, 24.01.2011, „Tunisian Revolution finds time for a bit of much – needed Facebook humor“, <http://www.france24.com/en/20110123-tunisia-revolution-jokes-facebook-humour-ben-ali>, (пристапено на 26.01.2012).

Политиката и понатаму останува клучниот фактор кој одлучува дали некој режим ќе биде сменет или не.²⁵⁵

Меѓутоа во случајот со Тунис и подоцна со другите северно африкански и блиско источни земји, интернетот имаше доста важна улога во ширењето на информациите и ширењето на протестите. Се претпоставува дека 18% од тунижаните имале профили на Facebook или на Twitter кои службите на Бен Али не успеале на време да ги блокираат.²⁵⁶ Она во што можеме да бидеме потполно сигурни е тоа дека помеѓу високо образуваната младина која излезе на протести во Тунис употребата на интернетот и мобилните телефони е многу поголема од 18%. Пред да биде симнат од власт режимот на Бен Али тргна со хакерски напади против противниците на режимот кои што користеле gmail и facebook профили прибирајќи ги нивните лозинки и e-mail, а во одредени ситуации биле и апсени овие „интернет противници“.²⁵⁷ Балгодарение на интернетот и брзата размена на информации обичните луѓе во светот полека стануваат свесни дека се заложници на мал број на моќници кои владеат со нив.²⁵⁸ Ова зборува дека луѓето во време на глобализација и интернет не сакаат да живеат според закони со кои се ограничуваат слободата и човековите права.

Информационите и комуникациските технологии одиграа важна улога и овозможија револуцијата во Тунис да успее, но тие не ја предизвикаа таа револуција туку само ја поддржаа и помогнаа.²⁵⁹ Следејќи го примерот на младите тунижани бенефитот на овие технологии ги искористија и другите противници на автократските режими во МАГРЕБ и на Блискиот Исток за да ги симнат од власт долгогодишните автократи и да внесат промени во своите земји. Меѓутоа скептиците сметаат дека Запад и САД повеќе ги интересира овие земји да бидат стабилни и мирни отколку да се демократизираат, а задачата на овие арапски моќници е да ги држат своите народи под контрола т.е. да го сакаат Запад и да го мразат Иран. Меѓутоа со љубовта спрема западните земји доаѓа и љубовта кон човековите права и слободи и многу е тешко да се држат во спрега луѓето кои знаат дека може да се живее подобро. Тука дури ни верата

²⁵⁵ Evgeny Morozov, "The Net Delusion: The Dark Side of Internet Freedom", (New York, Public Affairs, 2010). http://books.google.me/books?id=D6itLerFRIC&pg=PR7&source=gbs_selected_pages&cad=3#v=onepage&q&f=false

²⁵⁶ Tangled Web, Radio Free Europe, free library, 15 January 2011, "Tunisia: Can We Please Stop Talking About "Twitter Revolution", http://www.rferl.org/content/tunisia_can_we_please_stop_talking_about_twitter_revolutions/2277052.html, (пристапено на 25.01.2012).

²⁵⁷ Timothy Garton Ash, The Guardian: 21 January 2011, "Twitter i WikiLeaks pomogli revoluciju u Tunisu", http://www.slobodnaevropa.org/content/twitter_wikileaks_tunis_revolicija/2282242.html (пристапено на 22 јануари 2011 година).

²⁵⁸ Evgeny Morozov, "The Net Delusion: The Dark Side of Internet Freedom", (New York, Public Affairs, 2010). http://books.google.me/books?id=D6itLerFRIC&pg=PR7&source=gbs_selected_pages&cad=3#v=onepage&q&f=false

²⁵⁹ Danny O'Brien, Committee to protect journalists, 25 January 2011, "Will Tunisia's 'Internet revolution' endure?" <http://www.cpj.org/internet/2011/01/will-tunisia-internet-revolution-endure.php>, (пристапено на 16 февруари 2011 година).

не може да помогне. Во ситуацијата со Тунис едно е јасно, а тоа е дека земјата нема да може да се демократизира без поддршка од Запад, затоа што по смената на Бен Али може да дојде друг Бен Али и така народот да се врти во круг. Политиката на Запад во одредени случаи во суштина е многу лицемерна, затоа што од една страна се праќаат добро познатите пораки за слободата и правата на луѓето како најголема вредност на човекот, а од друга страна се поддржуваат системите кои се спротивност на тие вредности.

Протоколот на информации преку WikiLeaks, кое според зборовите на Хилари Клинтон е „закана по меѓународната заедница“, овозможи тунижаните да дознаат што мисли САД за корупцијата на Бен Али, но и тоа дека САД приватно не го поддржуваат режимот на Бен Али.²⁶⁰ Извештаите на WikiLeaks недвосмислено покажуваат дека на амбасадорот на САД во Тунис добро му било познато дека режимот на Бен Али е автократски и до срж корумпиран, дека медиумите се во потполност цензурирани, дека новинарите и опозиционерите исчезнуваат преку ноќ и дека мнозинството од народот живее во потполна беда и сиромаштија. И покрај сите овие докази, големите борци за слобода, демократија и човекови права не го дигнаа својот глас поради неправдата над тунискиот народ.²⁶¹

АВТЕНТИЧНОСТА НА „ЈАСМИН РЕВОЛУЦИЈАТА“

Историјата е полна со славите на арапските револуции, но во суштина тоа не биле никогаш народни револуции туку сите тие биле државни удари или принудна промена на власта. Големата арапска револуција од 1916 година била само идеја и не стана револуција во вистинска смисла на зборот. Египетската револуција на слободните офицери од 1952 година беше воен пуч кој потоа се пренесе врз десетина арапски земји каде се изведоа државни удари, а истите беа наречени народни востанија се до последните настани во Тунис. Единствена права револуција беше онаа на ајатолахот Хомеини од 1979 година, но Иран не е арапска земја за да се спореди со Тунис, Египет, Сирија. Револуцијата во Тунис е посебна приказна сама за себе затоа што се работи за автентично, национално и спонтано движење кое имаше многу мала помош од Запад и САД. Во Тунис народот на улица не го изнесе никој политичар ниту некоја идеологија туку хроничниот недостаток на основните животни услови, невработеноста, високите

²⁶⁰ Timothy Garton Ash, The Guardian: 21 January 2011, "Twitter i WikiLeaks pomogli revoluciju u Tunisu", http://www.slobodnaevropa.org/content/twitter_wikileaks_tunis_revolicija/2282242.html (пристапено на 22 јануари 2011 година).

²⁶¹ Christopher Alexander, Foreign Policy, 03 January 2011, "Tunisia's Protest wave: where it comes from and what it means", http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2011/01/02/tunisia_s_protest_wave_where_it_comes_from_and_what_it_means_for_ben_ali, (пристапено на 27.01.2012).

цени на храната и широко распространетата корупција. Во основа во Тунис се случи општонародна побуна која директно беше управувана од народот.

За тоа дека се работи за автентична револуција ни зборуваат и неколку факти. Имено, по напуштањето на земјата од страна на Бен Али во Тунис на брза рака се формира влада составена во најголем број од неговите приврзаници, а ваквата постапка уште повеќе ги интензивира демонстрациите, а тоа предизвика во поддршка на демонстрантите да им се приклучи и полицијата што на самата револуција и дава дополнителна тежина. Друг аргумент е тоа што спонтаната туниска револуција првин изби на улиците на Sid Bouzid, а не во касарна како што е традиција во арапските револуции и за време на своето траење од скоро еден месец успеа да го сруши еден од најмоќните арапски режими. Со тоа Тунис стана првата арапска земја каде е срушен авторитарскиот режим.

ЗАКЛУЧОК

Тунис е земја која беше исклучена од листата на кандидати за немири затоа што беше под челичните канџи на безбедносните служби на Бен Али, а нејзината структура на управување беше наследна. Колапсот на ваквата структура загрижи многу воени и авторитарски режими кои на власт се дојдени преку државен удар, а ги загрижи и Запад и САД кои со тоа ги губат своите сојузници во борбата против тероризмот. Структурата на системот на управување во Тунис беше заснована на спречување на државен удар, како и на спречување на побуни против него, но „јасмин револуцијата“ докажа дека ваквиот систем е подложен на уништување кога народот ќе го дигне својот глас. На тунижаните им претстојат тешки времиња затоа што привремената влада не е склона кон реформи. На демократските сили потребно им е време да се формираат, а потребна им е и помош и солидарност од ЕУ која долго време го поддржуваше Бен Али и играше на погрешна карта. Запад сега се надева дека ситуацијата во Тунис ќе се стабилизира многу брзо и не планира директно да се меша во внатрешните работи на Тунис.

Народот кој долги години беше лажен и нема повеќе стрпливост е со очекување дека ќе му се подобрат условите за живот. Доколку Тунис се трансформира во реална демократија тогаш соседните земји ќе бараат исти права од своите режими.²⁶² Преку нередите низ улиците на туниските градови во основа ние ја гледаваме кулминацијата на широката опресија која е составена од невработеност, високи цени на храната,

²⁶² MICHAEL KOPLOW, Foreign Policy, 14 January 2011, "Why Tunisia's Revolution Is Islamist-Free", http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/01/14/why_tunisia_revolution_is_islamist_free, (пристапено на 25 јануари 2011 година).

корупција, недостаток на слобода на говорот и тешките животни услови.²⁶³ Жителите на арапскиот свет сфатија дека цврстите структури на моќ од Мароко до Саудиска Арабија и меѓу земјите од Персискиот залив не се дадени еднаш за секогаш и истите можат да се срушат многу брзо.²⁶⁴

Новата влада на Тунис ги призна сите забранети политички партии и ги ослободи сите политички затвореници. Меѓутоа тоа може да биде меч со две острици со оглед на тоа дека сега им е отворена вратата за доаѓање на власт на исламистите. Политичките аналитичари предупредуваат дека исламистите се омилени кај сиромашното население, но сепак е тешко со сигурност да се предвиди колкава е таа поддршка поради годините репресија над исламистите под режимот на Бен Али. Од друга страна тоа може да доведе до отворен судир помеѓу конзервативните и либералните сили внатре во движењето против симнатиот претседател Бен Али.²⁶⁵

Тунижаните по ништо не се разликуваат од другите народи на Африка или Европа. Она што се случи во Тунис може да се случи во секоја држава во која ќе се појават заедно сиромаштијата, невработеноста, политичката корупција, репресија и фанатизам. Овие елементи се експлозивна смеса за секој систем. Настаните во Тунис (подоцна и во другите автократски режими) ги натераа автократските системи кои ги поддржува запад да се запрашаат дали работите ќе останат status quo цело време или е време да се внесат промени.²⁶⁶ Тунижаните здружено со сопствени сили успеаја да го протераат автократот и неговите соработници. Сега власта останува во рацете на народот кој може да се соочи со еден сосема нов систем на вредности кој е поразличен од досегашниот и се уште невиден во нивната историја. Револуцијата која се случи во Тунис не влијае само на арапско – муслиманските земји туку има влијание и врз новиот распоред на силите целиот свет.

²⁶³ The Economist, 15 January 2011, "Watching and waiting",

http://www.economist.com/blogs/newsbook/2011/01/tunisias_revolution, (пристапено на 03.февруари 2011 година).

²⁶⁴ Deutsche Welle, Izbor iz štampe, 17.01.2011, "Nova era posle revolucije u Tunisu", <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,6407247,00.html> (пристапено на 17.01.2011 година.)

²⁶⁵ MICHAEL KOPLOW, Foreign Policy, 14 January 2011, "Why Tunisia's Revolution Is Islamist-Free", http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/01/14/why_tunisias_revolution_is_islamist_free, (пристапено на 25 јануари 2011 година).

²⁶⁶ Deutsche Welle, Izbor iz štampe, 17.01.2011, "Nova era posle revolucije u Tunisu", <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,6407247,00.html> (пристапено на 17.01.2011 година.)

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Alexis Arieff, "Political Transition in Tunisia", 16 December, 2011, www.fas.org/sgp/crs/row/RS21666.pdf
2. Central Intelligence Agency, The World Factbook: Tunisia, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ts.html>
3. Clement Henry Moore "Tunisia since independence: the dynamics of one-party government", (Berkeley and Los Angeles California, University of California Press),8-50.
4. Christopher Alexander, "Tunisia: stability and reform in the modern Maghreb", (New York, 270 Madison Avenue, Routledge, 2010).
5. Christopher Alexander, Foreign Policy, 03 January 2011, "Tunisia's Protest wave: where it comes from and what it means", http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2011/01/02/tunisia_s_protest_wave_where_it_comes_from_and_what_it_means_for_ben_ali
6. David Bratslavsky, Examiner, 16 January 2011, "What's happening in Tunisia?", <http://www.examiner.com/foreign-policy-in-cincinnati/what-s-happening-tunisia>
7. Danny O'Brien, Committee to protect journalists, 25 January 2011, "Will Tunisia's 'Internet revolution' endure?" <http://www.cpj.org/internet/2011/01/will-tunisia-internet-revolution-endure.php>
8. Deutsche Welle, Izbor iz štampe ,17.01.2011, "Nova era posle revolucije u Tunisu", <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,6407247,00.html>
9. Dragan Stojanovic, Akter Online, 24.01.2011, "Arapska revolucija u pokušaju", <http://www.akter.co.rs/politikaprint/3315-arapska-revolucija-u-pokuaju.html>
10. Evgeny Morozov, "The Net Delusion: The Dark Side of Internet Freedom", (New York, Public Affairs, 2010).http://books.google.me/books?id=D6itLerfRIC&pg=PR7&source=gbs_selected_pages&cad=3#v=onepage&q&f=false
11. Феђа Димовић, Политика Online, 21.01.2011, "Мирис јасмина иза гвоздене завесе", <http://www.politika.rs/pogledi/Fedja-Dimovic/Miris-jasmina-iza-gvozdene-zavese.sr.html>
12. Houda Mziudet, Tunisia live.net, 29 December 2011, "Tunisia Tops Arab World in Economist's 2011 Democracy Index," <http://www.tunisia-live.net/2011/12/29/tunisia-tops-arab-world-in-economists-2011-democracy-index/>

13. Kristen Chick, The Cristiance science monitor, 12January 2011, „[http://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2011/0112/Tunisia-protests-serve-warning-to-autocratic-Middle-Eastern-regimes/\(page\)/2](http://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2011/0112/Tunisia-protests-serve-warning-to-autocratic-Middle-Eastern-regimes/(page)/2)
14. Lahcen Achy, Carnegie Middle East Center, 10 October 2011, “Tunisia’s Economic Reforms Offer a Blue Print for Stability”, <http://carnegie-mec.org/publications/?fa=45705>
15. MICHAEL KOPLOW, Foreign Policy, 14 January 2011, “Why Tunisia's Revolution Is Islamist-Free”, http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/01/14/why_tunisia_revolution_is_islamist_free
16. Mona Eltahawy, The Washington Post, 15 January 2011, “Tunisia's Jasmine Revolution” <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2011/01/14/AR2011011405084.html?sid=ST2011011603474>
17. Maha Ben Abdeladhim, France 24, 24.01.2011, „Tunisian Revolution finds time for a bit of much – needed Facebook humor“, <http://www.france24.com/en/20110123-tunisia-revolution-jokes-facebook-humour-ben-ali>,
18. Mira Popović, Печат, 21.01.2011, “TUNIS Diplomatska greška ili opreznost“, <http://www.pecat.co.rs/2011/01/tunis-diplomatska-greska-ili-opreznost/>
19. Sokari Ekine, Firoye Manji, “African Awakening: The Emergining Revolution”, (an imprint by Fahamu Cape Town, Dakar, Nairobi and Oxford, Pambazuka Press, 2012), 47
http://books.google.me/books?id=JKiQoO1bgWoC&pg=PA47&lpg=PA47&dq=SISMI+Fulvio+Martini+statement+about+tunisia&source=bl&ots=roAEljog-4&sig=EdV8e-e5abo5z8gaz7d6Pkd_IFo&hl=sr-ME&sa=X&ei=bGEgT7T1K4TTsgbQm7DHDA&ved=0CD0Q6AEwBQ#v=onepage&q=SISMI%20Fulvio%20Martini%20statement%20about%20tunisia&f=false
20. Sergej Županić, Vecernji.hr, 23.01.2011, “Je li revolucija u Tunisu počela pukom zabunom? ”, <http://www.vecernji.hr/vijesti/je-li-revolucija-tunisu-pocela-pukom-zabunom-clanak-243189>
21. Сител, „Најмалку 20 лица загинаа во судири меѓу демонстрантите и полицијата во Тунис“, <http://www.time.mk/read/fbae81d82f/ad507e47aa/index.html>
22. Promises and Challenges: “The Tunisian Revolution of 2010-2011”, The Report of March 2011 Delegation of Attorneys to Tunisia from National Lawyers Guild (US) and Mazlumder (Turkey), June 2011.

23. Peter Wolker and agencies, Guardian, 14 January 2011, "Tunisian president declares states of emergency and sacks government",
<http://www.guardian.co.uk/world/2011/jan/14/tunisian-president-dismisses-government-violence?INTCMP=ILCNETTXT3487>
24. Rania Abouzeid, Time Magazine World, 21 January 2011, "Bouazizi: The Man Who Set Himself and Tunisia on Fire",
<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,2044723,00.html>
25. The Washington Post, "Tunisia's revolution should be a wake-up call to Mideast autocrats", 15 January 2011, "<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2011/01/15/AR2011011503141.html>"
26. Tunisia: Speech by President Ben Ali, 27.December 2012, http://www.al-bab.com/arab/docs/tunisia/ben_ali_speech_27122010.htm
27. "Во немирите во Тунис убиени 14 лица", Сител, 10.01.2011,
<http://www.sitel.com.mk/dnevnik/svet/vo-nemirite-vo-tunis-ubieni-14-civili>
28. Tangled Web, Radio Free Europe, free library, 15 January 2011, "Tunisia: Can We Please Stop Talking About "Twitter Revolution",
http://www.rferl.org/content/tunisia_can_we_please_stop_talking_about_twitter_revolutions/2277052.html
29. Timothy Garton Ash, The Guardian: 21 January 2011, "Twitter i WikiLeaks pomogli revolucijuTunisu",http://www.slobodnaevropa.org/content/twitter_wikileaks_tuniss_revolucija/2282242.html
30. The Economist, 15 January 2011, "Watching and waiting",
http://www.economist.com/blogs/newsbook/2011/01/tunisias_revolution
31. US Department of State, Background information: Tunisia, 22.09.2011,
<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5439.htm>

МЕТОДИ ЗА СУЗБИВАЊЕ НА МОДЕРНИОТ ТЕРОРИЗАМ

м-р Ненад ТАНЕСКИ

АПСТРАКТ

Во последните години војната против тероризмот ги отвори најголемите фронтови против криминалните организации и нивното финансирање, преку затварање и замрзнување на средствата како на индивидуалци така и на правни лица кои се главните приматели или донатори на терористичките организации. Решавањето на овој проблем е многу тешка задача, а како суштински е спречување на протокот на пари во рацете на терористите.

Треба ли да се преговара со терористи? Дали отворените преговори со терористите им даваат легитимитет на нивните криминални активности и ги поттикнуваат на понатамошно лошо однесување? За сочувувањето на мирот и безбедноста, долг кон самите себе, а и кон сите останати потребно е секогаш кога е можно да се работи на тешкиот процес на преговарањето.

Последна можност на власта за справување со терористите, (доколку постои интерес за сериозен пристап за сузбивање на оваа закана), секогаш треба да биде придобивање на другата страна на преговарачка маса, како алтернатива на досегашните методи, убивање и принудување на покорност.

Клучни зборови: финансирање на тероризам, терористички организации, преговарање со терористи, Ал Каеда

ABSTRACT

In recent years the war on terrorism has opened major fronts against criminal organizations and their financing through closing and freezing of assets as individuals and organizations who are the main recipients and donors of terrorist organizations. Solving this problem is a very difficult task, and its essential is to prevent the flow of money into the hands of terrorists.

Should we negotiate with terrorists? Are open negotiations with the terrorists give legitimacy to their criminal activities and encourage further bad behavior? For the preservation of peace and security, debt to ourselves and to everyone else, is necessary, wherever possible to work on the difficult process of negotiation.

Last opportunity for government to deal with terrorists (if there is interest in a serious approach to combat this threat) should always be getting the other side of the table as an alternative to current methods of killing and forced obedience.

Keywords: financing of terrorism, terrorist organizations, negotiating with terrorists, Al Qaeda

ФИНАНСИСКИТЕ ТРАНСАКЦИИ ЛИНК ДО ТЕРОРИСТИТЕ

Синхронизираните самоубиствени напади од 11 Септември, во преден план го ставаја сузбивањето на мрежната логистичка и финансиска поддршка на операциите на меѓународните терористички организации. Предизвикот во справувањето со нив е тоа што сите тие се добро синхронизирани, софистицирани и често пати затскриени позади превезот на легитимноста (како на пример делувањето под камуфлажа во добротворни цели). Денес е мошне актуелен и феноменот „Осама Бин Ладен“, каде што определени милионери целосно застануваат зад организирањето, раководењето и финансирањето првенствено на екстремните исламистички терористички организации.²⁶⁷

Истражувачката вредност во следењето на трагата на финансирањето е одамна позната. Поранешниот директор на ФБИ, Луис Фрич, во 1999 година, сведочеше пред Конгресот дека недостатокот на финансиски средства кај терористичката група, спречил нападот врз Светскиот трговски центар во 1993 година, да биде со катастрофални размери. Откако беше затворен, во 1995 година, Рамзи Јусеф, осудениот организатор на нападите, призна дека терористите биле спречени да купат доволно материјал за да создадат бомба со саканата големина бидејќи немале пристап до готовински средства. Всушност, оваа операција била избрзана и спроведена порано од планираното, бидејќи ќелијата едноставно снемала пари.²⁶⁸

Самоубиствените напади на Ал Каеда не само што ја повлекоа полезноста од следењето на трагата на финансирањето, туку укажаа и на критичната потреба од пре-емптивно лишување на терористите од средствата кои им се потребни за спроведување на нападите.²⁶⁹

Првите финансиски траги од нападите на 11 Септември, укажаа на директна поврзаност меѓу киднаперите на четирите авиони, осомничените ко-заговорници и ги насочија иследниците до ќелиите во Германија и низ Европа, како и во Персискиот залив. Финансиските траги укажаа на клучните оперативци на Ал Каеда како Рамзи Бин ал - Шиб во Германија и Мустафа Ахмед ал Хаснави во Обединетите Арапски Емирати. Финансиската анализа даде дел од првичните докази кои укажуваа на тоа дека синхронизираните напади беа на Ал Каеда. Електронските трансфери меѓу лидерот на германската ќелија Зацариас Моусаоуи и Бин ал Шиб одиграа клучна улога која резултираше со осудување на Моусаоуи за неговото учество во нападите.

²⁶⁷ Котовчевски Митко, *“Национална безбедност на Република Македонија”*, Д.2, Скопје, 2000, стр. 74

²⁶⁸ “Statement for the Record of Louis J. Freeh, Director Federal Bureau of Investigation, on President’s Fiscal Year 2000 Budget,” February 4, 1999.

²⁶⁹ “Statement for the Record Dennis M. Lormel, Chief, Financial Crimes Section Federal Bureau of Investigation,” February 12, 2002.

Финанасиската истрага исто така утврди поврзаност меѓу Моусаоуи и членовите на ќелијата на Ал Каеда на терористите на Јамакх ал Исламиах, затворени во Малезија.

ПРЕКИН НА ФИНАНСИРАЊЕТО НА ТЕРОРИСТИТЕ

Јасно е дека следењето на трагата на парите претставува клучен и ефективен инструмент не само за реагирањето на терористичките напади, туку и за преемптивните напори за спречување на идни напади. По 11 Септември, САД и нивните сојузници спроведоа операција за спречување на финансирање помеѓу терористичките групи. Во комбинација со мерките за спроведување на правото и разузнавачките операции, со цел да се намалат териториите на кои делуваат терористите, со прекилот на финансирањето се лишени од безбеден превоз, комуникација, набавка на опрема и спроведување на напади. Влијанието од замрзнувањето на средствата на терористите може да биде значително доколку вистинските сметки, компании или организации се затворат. Спречениот пристап на терористите до нивните средства за подигнување, перење и трансфер на средства ги усложнува нивните напори во спроведувањето на активностите.²⁷⁰

И сепак, кога станува збор за рушење на терористичките финансирања, едвај сме ја допреле површината. Средината во која терористите подигнуваат, перат и вршат трансфер на средства и натаму е лесно достапна, а напорите на меѓународната заедница да ја намалат оваа средина и натаму се недоволно координирани. Прекилот на финансирањето на терористите бара сеопфатен приод за да може успешно да се прекине терористичката финансиска активност. Мора да биде таргетиран целиот спектар на групи, индивидуи, бизниси, официјални и неофицијални банкарски системи, криминални претпријатија и паравански хуманитарни организации кои го финансираат тероризмот.

Силите за финансиско делување за перење на пари (ФАТФ) всушност ја создадоа основата за формирање на меѓународни стандарди за борба против финансирање на терористите. ФАТФ како меѓувладино тело управувано од САД и Шпанија, со цел разработка и промовирање на национални и меѓународни политики за справување со перењето на пари, издаде список со 8 препораки²⁷¹ за спречување на терористичкото финансирање како појдовна точка за владите и како извештај кој нуди насоки за финансиските институции за „изнаоѓање на техниките и механизмите кои се применуваат во финансирањето на тероризмот“.²⁷² Во граѓанските општества напорите

²⁷⁰ Hezbollah – ICT lecture (*Similar Fundraising Tactics to Al Qaeda*) Dr. Matthew Levitt, Director of Terrorism Studies, The Washington Institute for Near East Policy, May 25, 2005.

²⁷¹ “*Special Recommendations on Terrorist Financing*,” Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF), October 31, 2001.

²⁷² “*Guidance for Financial Institutions in Detecting Terrorist Financing*,” Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF), April 24, 2002.

за борба против тероризмот се најнефективни - особено во однос на финансирањето на терористите - кога јавниот и приватниот сектор работат заедно.

Клучна лекција научена од нападите на 11 Септември е дека напорите за борба против тероризмот треба да биде подеднакво насочени кон логистичките ќелии, како и кон самите оперативни ќелии. 19 - те киднапери беа финансирани и поддржувани од десетици индивидуи, организации и соработници кои ја даваа нужната логистичка поддршка. Долгорочното логистичко планирање исто така доведе до бомбашките напади на УСС Кол (USS Cole) и амбасадите во Источна Африка. Според тоа, индивидуи, групи или држави кои обезбедуваат средства, патни документи, обуки или друга поддршка за терористичките активности, не се помалку битни за терористичка мрежа од оперативците кои детонираат бомби, го повлекуваат чкрапалото или рушат авион. Ќелиите на Хамас, Хезболах и други групи се оние кои се вклучени во финансирање на терористите. 11 Септември беше делумно резултат на оваа во основа погрешна разлика меѓу „добри“ и „лоши“ терористи. Меѓу терористите кои се непосредно поврзани со заговорот, постои загрижувачки број на индивидуалци во земјите, кои иако претходно им биле познати на властите за нивната поддршка или заштита на исламските терористи, (и во некои случаи беа предмет на набљудување), не беа од приоритетна важност која требаше да ја имаат, бидејќи тие едвај беа „поддржувачи на терористите“, а не „терористички оперативци“. Слично на ова, мала важност беше дадена на напорите за елиминирање на оперативната средина одобрена од државите кои им дозволуваат на терористите да ги чуваат своите средства на нивна територија, во голем степен, со објаснувањето дека овие држави, сами по себе, не ги планирале и извршиле директно терористичките напади.²⁷³

И покрај импресивната збирка на изјави од светските лидери, (на пример, „не постојат добри и лоши терористи“ и „ако сте терорист, терорист сте“)²⁷⁴ оваа реторика не беше проследена со целосно артикулирана политика или постојана акција против логистичката оперативната и финансиската мрежа на терористичките групи и државните спонзори надвор од доменот на Ал Каеда. Врските меѓу меѓународните терористички групи (вклучувајќи ги Ал Каеда, Хамас, Хезболах) и нивните врски со државните спонзори на тероризмот како Иран и Сирија, се најсилни во доменот на финансирањето на тероризмот. Да се игнорираат овие врски значи да се изгуби надеж за било каков вистински прогрес во спречување на приливот на средства до

²⁷³ Levitt A. Matthew, *UNENTANGLING THE TERROR WEB*, The Washington Institute for Near East Policy, October 22, 2003. стр. 9

²⁷⁴ "President Shares Thanksgiving Meal with Troops," text of President George W. Bush's remarks to troops and families, Fort Campbell, Kentucky, November 21, 2001,

терористичките групи. Војната против тероризмот мора да има стратешки фокус на целата матрица на меѓународниот тероризам, со сите делови и членови. Следната фаза од војната против тероризмот и финансирањето, бара особено поголема меѓународна соработка и пофокусирано внимание на мрежата на логистичка и оперативна интеракција меѓу овие различни терористички групи и држави спонзори.

ПРЕГОВАРАЊЕ СО ТЕРОРИСТИ: АРГУМЕНТИ ЗА И ПРОТИВ

Аргументот против преговорите со терористи е едноставен: Демократиите не смеат никогаш да се предадат пред насилството, а терористите не смеат никогаш да бидат наградени за тоа што го применуваат. Преговорите им даваат легитимитет на терористите и на нивните методи и ги загрозуваат актерите кои ги оствариле политичките промени со мирољубиви средства. Преговорите можат да ги дестабилизираат преговарачките владини политички системи, да ги разлишаат меѓународните напори за искоренување на тероризмот и да воспостават опасен преседан.

Сепак, во пракса, демократските власти често преговараат со терористите. Британската влада воспостави таен канал за комуникација со Ирската републиканска армија дури и откако во 1991 година ИРА изврши жесток напад на Даунинг Стрит 10, со кој за малку не беше елиминиран целиот британски кабинет. Во 1988 година шпанската влада седна на маса за преговори со сепаратистичката група *Basque Homeland and Freedom* – Баскиска татковина и слобода, позната уште и по нејзиниот баскиски акроним - ETA, само шест месеци откако во бомбашки напад врз еден супермаркет групата уби 21 цивили.²⁷⁵ Дури и владата на Израел во 1993 година тајно преговараше за спогодбите од Осло, иако Палестинската ослободителна армија ја продолжуваше својата терористичка кампања и одбиваше да го признае израелското право на постоење.²⁷⁶

Кога се работи за преговори со терористи, постои некомпатибилност меѓу она што владите го пропагираат и она што всушност го спроведуваат. Но, ригидноста на позицијата „без преговори“ спречи било какво систематско истражување на начините на кои најдобро може да се спроведат такви преговори. Како може демократска влада да преговара со терористи без да го загрози интегритетот на својот политички систем? Кои терористи се предмет на преговори? Кога треба преговорите да се отворат?

Клучната цел на секоја влада која планира преговори со терористите не е само крај на насилството, туку и начин на кој ќе минимизира ризикот да воведат опасни преседани и да го дестабилизираат својот политички систем. Имајќи ја предвид оваа

²⁷⁵ ETA timeline, "History of the Basque separatist organization", ET March 11, 2004.

²⁷⁶ Declaration of Principles On Interim Self-Government Arrangements, Done at Washington, D.C September 13, 1993.

двојна цел, потребно е да се остварат многубројни пред услови за да успеат преговорите. Да се претпостави дека преговорите се соодветни во сите случаи, би претставувал не повеќе валидна теорија од онаа која претпоставува дека тие никогаш не се.²⁷⁷

Првото и најочигледно прашање за било која влада која размислува за преговори е дали терористите со кои се соочува можат да бидат добри преговарачки партнери. Утврдената идеологија и целите на терористите треба да бидат одлучувачки фактор во определувањето на тоа дали тие би биле расположени да одат на компромис. Тоа ќе го потврдиме доколку направиме дистинкција меѓу нихилистичките терористи кои имаат „апсолутни“ или дури „апокалиптични“ цели (честопати инспирирани од религијата) и за кои насилството прераснало во перверзна форма на сопствена реализација и потрадиционални терористи за кои се смета дека се „инструментални“ или „политички“ во своите аспирации и оттука го поседуваат потенцијалот да прераснат во конструктивни соговорници.²⁷⁸

За пример ќе ги земеме ИРА и ЕТА, кои се чини дека се порационални отколку, на пример, Ал Каеда. Причина е тоа што нивните цели - национализмот и сепаратизмот - имаат долга историја во западната политичка мисла. Терористите од левичистичките крила на фракцијата на Црвената Армија во Западна Германија од 1970-те и 1980-те, или италијанските Црвени Бригади, се сметаат за политички бидејќи Марксизмот беше концепт, кој им беше познат на нивните цели. Целта на Ал Каеда насочена кон повторно создавање на Исламска империја не е поапсолутистичка од наметнувањето на националност на популација или претворањето на Западна Германија во република на марксистички работници. Но, разликата се состои во тоа што идеологијата на Ал Каеда не стана дел од идеологиите на XXI век.

Втората разлика е во брзината на посегнувањето по насилството. Многу терористички групи не започнале да делуваат како насилни, тие прибегнале кон насилство кога нивните политички амбиции биле исфрустрирани или кога почнале да го гледаат насилството како инструмент за остварување на нивната цел. За овие движења полезноста на насилството некогаш се намалува и ги наведува да заклучат дека нивните цели би можеле полесно да се остварат преку ненасилничка агитација. Никој од редовите на ИРА никогаш не ги напушти абсолютистичките амбиции на организацијата за обединета Ирска, но во определен момент кон крајот на 1980-те лидерите на групата

²⁷⁷ Gutkovsky Vladimir, "Negotiating With Iran Without Preconditions", стр. 10.

²⁷⁸ Szakdolgozat, Hauser Judit, 2007. стр. 4 . достапно на http://elib.kkf.hu/edip/D_13286.pdf . датум на пристапување 20.12.2009 година

сфатија дека нивната воена кампања повеќе не ја продвижуваа таа цел и тие почнаа да бараат алетрантивни начини.²⁷⁹

Можеби некои религиозно инспирирани групи – особено онаа како што е јапонската организација Аум Шинриќо – се помалку рационални во споредба со ИРА. Но, многуликите идентитети на многу други, честопати погрешно се сведуваат на нивната религиозна компонента. Иако и Хамас и Хезболах пропагираат радикални политички идеологии, голем дел од својата моќ тие црпат од нивното тврдење дека претставуваат особена етничка група. Тие не само што имаат поддржувачи во реалниот свет кои мораат да ги задоволат, туку демонстрираат исто така дека можат да ја моделираат нивната примена на сила против Израел, според повеќе или помалку рационални политички проценки.

Друг фактор во однос на прашањето дали треба да се преговара со терористичка група треба да биде нејзиниот степен на внатрешна кохезија. Иако терористите се склони кон тоа да се прикажуваат како прецизно структурирана организација, условите под кои тие делуваат – особено тајноста, го сведуваат на степен на невозможно обидот да одржат совршен команден ланец. Дури и во релативно хиерархиски организации како ЕТА, власта е често пати децентрализирана и раководството делува на степен малку повисок од координативно тело. Во терористичките мрежи како Ал Каеда, раководството тешко дека игра било каква оперативна улога со што едвај обезбедува идеолошка инспирација и морални санкции за своите придружни мрежи. Како резултат на тоа, властите мора да размислуваат не само околу тоа дали терористичкото лидерство ќе ги прифати условите за спогодба, туку и дали тоа може да воспостави контрола. Иако Воениот совет на ИРА, телото на групата за донесување на одлуки, секогаш во свои раце имало значителна формална моќ, некои единици на ИРА, особено во руралните делови на Северна Ирска, со скептицизам гледаа на мирољубивите иницијативи на Гери Адамс, долгогодишен лидер на политичкото крило на ИРА и ги игнорираа директивите на советот кои бараа операциите да се намалат пред изборите кон крајот на 1980-те и на почетокот на 1990-те. Доколку раководството на ИРА настојуваше на својата власт, организацијата можеби ќе се распаднаше. Наместо тоа, раководството ги убеди скептиците да го поддржат планот на Адамс без субтилни закани и залажувања, истапувајќи со аргументот дека оставањето на оружјето е измама да се „разобличат Британците“ – според зборовите на истражувачкиот новинар, Ед Молони.²⁸⁰

²⁷⁹ Weinberg. Leonard, *Democratic Responses to Terrorism*, New York, 2008. стр. 93

²⁸⁰ Weinberg. Leonard, *Democratic Responses to Terrorism*, New York, 2008. стр. 94.

Претставниците на ИРА не успеаа да ги остварат своите заложби бидејќи нивните лидери, иако силно приврзани кон мировниот процес - се покажаа неспособни да извршат големо влијание врз нивните приврзаници. Властите во одранбената Асоцијација на Олстер, чадор - организација за лојалистички паравоени групи, остана со своите локални комитети. До времето на Северно ирскиот мировен процес, Асоцијацијата еволуираше до одреден степен, но сепак информацијата и понатаму се пренесуваше од долу нагоре наместо од горе надолу. Кога беше постигната Спогодбата од Белфаст која ја создаде Северно-ирското собрание и ги обврза сите страни на мирољубиви и демократски средства, во 1998 година прекин на огнот беше одржан за кусо време. Но, политичкиот процес беше забавен и локалните команданти наскоро почнаа да ги игнорираат своите лидери и го обновуваат насилството.²⁸¹

Дополнително потешкотии се создадени кога терористите се поддржани од страна на државата, случај кога тие може да имаат малку власт за да ги остварат своите заложби без согласноста на нивните поддржувачи. Во вакви ситуации преговарачката влада може да одлучи дека преговорите со терористите се бесполезни и да се одлучи за преговори со државата која поддржува. Сепак, пред да ја донесе одлуката треба темелно да ги процени односите меѓу терористичката група и нејзиниот државен поддржувач. Како што истакнува Луиус Ричардсон, политиколог од Харвард, постојат значителни разлики меѓу на пример ПЛО, која внимателно ја сочува својата внатрешна автономија и покрај прифатената помош од страна на многу држави и Народниот фронт за ослободување на Палестина, Генералната команда, пропалестинска организација, која е нешто повеќе од заменик на Сирија. И покрај сите нејзини слабости, ПЛО е политички актер со кој преговорите би можеле да имаат смисла, додека Народниот фронт за ослободување на Палестина има премногу слаба власт за да биде кредибилен соговорник.

Дали преговорите со определена терористичка група се препорачливи е исто така прашање на избирање на соодветно време. За да успеат преговорите, терористичката група треба да се најде во стратешки поволен момент. Професорот по право од Харвард, Алан Дерсовиц и други аналитичари, сметаат дека преговорите се секогаш лоша идеја. За нив треба да се размислува единствено кога терористите се непосредно пред предавање - кога терористите може и да бидат исто така поразени. Во реалниот свет, сепак, работите ретко се така јасни. Терористите се навикнати на постојана значителна лична жртва и кога се соочуваат со закана, некои од нив можат да одлучат понатаму да го зголемат насилството, ризикувајќи со идејата дека имаат малку да загубат со уште еден последен обид. Колку и да изгледа парадоксално, понекогаш

²⁸¹ Agreement reached in the multi-party negotiations, Belfast on Friday, April 10 1998.

можеби е подобро да се започнат разговори со терористи, отколку да се прават напори да се поразат.

Владите кои се стремат кон прогрес, можеби ќе избрзаат во услови на било кој знак кој би укажувал на стратешки поволен момент. Овој импулс би можел да биде добронамерен, но може да се покаже контрапродуктивен. Таков пример е колумбискиот мировен процес во крајот на 1990-те - пример за тоа како неиздржливоста може да биде контрапродуктивна.²⁸² Во 1998 година владата на Богота се согласи да создаде демилитаризирана зона во која Револуционерните вооружени сили на Колумбија (познати како FARC) би можеле да делуваат без влијание од страна на безбедносните сили. Создавањето на зоната беше дозволено уште пред ФАРЦ да се согласи седне на преговарачката маса, а уште помалку да ја прекине својата воена кампања. Приврзаниците на тврдата позиција во рамките на ФАРЦ продолжија со нападите, гледајќи во зоната златна можност за формализирање на квази - владината власт која тие ја имаа веќе воспоставено во некои делови на земјата. Преговорите се покажаа како фарса, а во 2002 година владата конечно одлучи да го прекине експериментот, наложувајќи ѝ на војската да ја окупира повторно територијата. Оттука, пред да го зграпчи она што се чини дека е добра можност, владата треба прво внимателно да процени дали критичната маса во рамките на организацијата ја става под знак прашање полезноста од насилството.

Имено поради овие причини владата треба да отпочне формални преговори, само откако терористичката група ќе прогласи постојан прекин на насилството. Настојувањето на тоа ги поттикнува политички ориентираните членови во организацијата да постигнат внатрешен консензус. Објавувањето на прекилот на насилството исто така им помага на властите да го видат значењето на преговорите. Во контекст на одржување на стабилноста на политичкиот систем на владите, постојаниот прекин на насилството претставува обврска пред јавноста, за која терористите се одговорни и можат да бидат казнети.

Дури и кога станува збор за терористичка група која е подготвена на преговори, не постои гаранција дека преговорите ќе успеат. Која треба да биде позицијата на владата, во тој случај? За експертот по тероризам, како што е професор Пол Вилкинсон, од Универзитетот Св. Андреј, ризикот од тоа да се настапи од слаба позиција и да се разниша политичкиот систем на владата за време на преговорите е голем до тој степен што владите не смеат да дозволат отстапки.²⁸³

²⁸² Arnson J. Cynthia, "The Peace Process in Colombia with the *Autodefensas Unidas de Colombia*-AUC", Washington, D.C. December 2004.

²⁸³ Canadian Security Intelligence Service, достапно на <http://www.csis-scrs.gc.ca/pblctns/cmmntr/cm53-eng.asp>. датум на пристапување 20.12.2009 година

Моти Кристал, преговарач од Камп Дејвид за израелските власти, смета дека успешна тактика би можела да биде обидот владата да ги промени условите на преговорите од политички барања на терористите во лична судбина. Ова можеби нема да се покаже успешно доколку терористите не се поразени, но може да направи битна разлика. Владите може да ги поделат преговорите во две категории и да бараат два вида на отстапки. Првите би се однесувале на терористичките барања, а вторите на личната судбина (верба). Двата случаја би се одвивале паралелно и додека вторите би се одвивале директно меѓу преговарачите и терористите, првите би биле дел од поширок процес, кој би ги ставил терористите во демократски мандат, преку избори за уставно собрание или слична институција.²⁸⁴

Разликата меѓу овие два типа е клучна. Терористите кои ги бараат примарните отстапки, се стремат кон промени во политичките спогодби според кои функционира државата. И ниту една демократија нема да дозволи мала група на некогаш насилни заговорници да наметнуваат уставни промени, дури и по откажувањето од насилството. Од друга страна терористите ќе имаат мал поттик да влезат во преговори, доколку не почувствуваат дека постојат барем мали шанси за уставни промени. Единствен начин да се разреши оваа тензија е да се дозволат политички отстапки, единствено, во контекст на поширока спогодба, која би ги вклучила сите најголеми страни во која терористите учествуваат на основа на демократски мандат, така што отстапките би станале продолжение на политичка волја.²⁸⁵

Дополнителна предност од обединување на широк, повеќепартиски процес е изложувањето на терористите на демократски практики. Терористите ќе треба да ги приложат своите политички програми на проценка на јавноста на избори и по отпочнувањето на преговорите, да влезат во интеракција со грижите на нивните опоненти, да градат коалиција и да постигнуваат компромиси. Случајот со ИРА покажува дека ова може да претставува непроменливо средство за олеснување на преминот од насилство кон конвенционална политика. Како што покажуваат неодамнешните истражувања, континуираниот дијалог на ИРА со политичките партии помогна во олеснувањето на позициите на групата во однос на две клучни прашања: во средина на преговорите, се смета дека Адамс дури изјавил дека конфликтот во Северна Ирска бара покомплексен одговор од наметнување на националноста на едните над другите.

²⁸⁴ *Israeli-Palestinian Negotiating Partners*, Steering Committee, достапно на <http://www.ipnp.org/committee.html> датум на пристапување 21.12.2009 година

²⁸⁵ *Guardian*, достапно на <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2007/mar/13/mandymaynotbewrongbutbla1>. датум на пристапување 20.12.2009 година

Дијалогот исто така го поттикна движењето да ги пренасочи ресурсите од вооружената борба кон градење на својот електорален потенцијал.²⁸⁶

Владите несомнено ќе се соочат со огромни потешкотии во градењето на инклузивен преговарачки процес. Терористите нема да бидат расположени да станат само дел од политичките актери во преговорите. Владата можеби ќе треба да вклучи некои од опозиционите партии, кои би можеле да паднат во искушение да ја искористат ситуацијата за сопствена добивка. Проблемот да се вклучат овие партии често пати е голема пречка. Во Шпанија на пример социјалистичката влада го запре отпочнувањето на преговорите со ЕТА. Иако ЕТА го испочитува прекилот на огнот кој го објави во март, 2006 година, опозиционата конзервативна партија, жестоко се спротивстави на преговорите сè додека ЕТА не биде целосно демобилизирана. Владата беше ставена во скоро невозможна ситуација. Се чинеше дека нема друг избор освен да се надева дека чувството за историска шанса, на крајот ќе ја натера опозицијата да се присоедини во процесот.²⁸⁷

За разлика од овој вид, целта на вториот вид преговори е релативно поотворена: Да се обезбеди демобилизација на терористичката група. Но овие дискусии најчесто се претвораат во најлош кошмар за преговарачот. Ова најчесто се случува со прашања поврзани со персоналот, кои често пати водат кон спогодби налик на амнестирање за терористите и затворениците во бегство. Без оглед на тоа колку условено е нивното ослободување, да се пуштат на слобода осудени убијци веројатно ќе биде неконзистентно со заложбите на владата дека никогаш нема да потклекне пред барањата на терористите и ваква спогодба тешко ќе се наметне во јавноста. Сепак, обезбедувањето на вакви спогодби е во интерес на владата. Тие ги јакнат позициите на политички ориентираните членови во групата и ги отстрануваат изговорите на дисидентите теористите за да им дадат шанса на преговорите од првиот вид. Имено поради оваа причина владите настојуваат на отстапки во оваа област, за да може да се обезбеди прогрес во другите. На крајот, јавноста може да биде убедена во потребата од секундарни отстапки единствено доколку има силна потреба за затворање и доколку стравува дека ќе биде загубена историска можност ако не се постигне спогодба. Оттука, владината способност да управува со очекувањата на јавноста како и конкурентските интереси на терористите и владината опозиција, определуваат дали преговорите ќе успеат.

* * *

²⁸⁶ Neumann R Peter., *The bullet and the ballot box: The case of the IRA*, Centre for Defence Studies, King's College, London Volume 28, December 2005, стр. 941 - 975

²⁸⁷ Neumann R. Peter, 'Negotiating with Terrorists', *Foreign Affairs*, Vol. 86, No. 1, January-February 2007.

Во однос на методите за сузбивање на модерниот тероризам може да се констатира дека еден од најуспешните и најупотребуваните методи е прекин на финансирањето на терористичките организации. Аномалијата на овој метод е што терористичките организации успеваат да се преориентираат кон други финансиски институции. Според тоа може да се констатира дека напорите на меѓународната заедница во сузбивањето на финансирањето на тероризмот се недоволно координирани. Други методи во сузбивањето на тероризмот се забрана на одредени инкриминирани личности за влез во западните држави, распишување на потерници и награди за одредени најзлогласени терористички лидери, контрола на производство на суплументи за оружје за масовно уништување и други.

Дилемата останува околу методот – преговарање со терористи. Во однос на ова прашање одредени теоретичари ќе кажат апсурдно е да се зборува за преговарање со терористи во демократски држави. Но од друга страна искуството покажало дека преговарањето со терористи е некогаш потребно (на пример со ЕТА и ИРА). Во однос на преговарањето со терористи сепак треба да се внимава на три прашања:

1. Со кој терористи може да се преговара (важно е дали организацијата била ненасилна па преминале во насилна, како и кој е степенот на внатрешна кохезија, односно кој е релевантниот лик за преговори)

2. Кога да се преговара (во однос на ова прашање општиот заклучок е дека со терористите може да се преговара единствено кога се очекува тие да бидат поразени)

3. Како да се преговара (односно дали тема на преговорите ќе бидат нивните барања, што доколку се, единствено треба да се преговара за мотивирање на терористите да ги користат демократските механизми или станува збор за преговори за демилитаризација кога тема на преговорите е единствено амнестија)

На крајот и понатаму останува отворено прашањето дали преговарање со терористи кои се спремни да се откажат од насилство може да биде добра стратегија. Засега е јасно дека ваква стратегија е неприменлива со Хамас, Хезболах или Ал Каеда. Сепак, условите во секоја ситуација во голем степен се многу различни. Но без разлика на географската и идеолошката позадина, ниту едни преговори не можат да започнат без силни индикации дека терористите се подготвени да се откажат од насилството. ЕТА чија желба да се откаже од насилството се чини силна и постојана, најверојатно ќе го следи примерот на ИРА. Но, се чини дека Хамас и Хезболах имаат уште доста труд пред себе. По освојената победа на изборите во Палестина во 2006 година, Хамас има силен поттик да и даде шанса на политиката. Некогаш елементите од раководството не делуваат подготвено и за тоа. Доколку сакаат добивки од огромните политички можности кои ги имаат, членовите на Хамас треба да делуваат во насока на создавање на силен внатрешен консензус за отпочнување на преговори со Израел.

Одделно, но сепак поврзано прашање е дали владите можат да направат нешто за создавање на услови во кои преговорите со терористите би можеле да успеат. Демократските влади треба да го одржат ветувањето и да им дадат политичка шанса на терористите во политичкиот процес, но само доколку терористите се согласат да играат според демократските правила. Тие треба да ги поддржат политички ориентираните терористи и да се оградат од дела кои би можеле да ги зајакнат позициите на жестоките сили. Уште поважно, тие треба да останат строго против примената на сила за политички цели. Преговорите некогаш можат да бидат излезна стратегија за терористите кои се предомислуваат околу своите кампањи. Но владите треба да се свесни дека целосната приврзаност кон демократските принципи е цена која терористите мора да ја платат.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Neumann R. Peter, 'Negotiating with Terrorists', *Foreign Affairs*, Vol. 86, No. 1, January-February 2007.
2. College of international and security studies, PASS, "Effective Strategies for Combating Modern Terrorism". Book 2 of 2. #3585-E. page
3. Deliso Christopher, "The Coming Balkan Caliphate", London, 2007.
4. *Israeli-Palestinian Negotiating Partners*, Steering Committee.
5. Котовчевски Митко, "Национална безбедност на Република Македонија" Д.2, Скопје, 2000.
6. Котовчевски Митко, *Македонија воена алка на светот*, Скопје, Македонска цивилизација, 1999.
7. Douglas Frantz and James Risen, "A Secret Iran-Arafat Connection is Seen Fueling the Mideast Fire," *The New York Times*, March 24, 2002.
8. David Kaplan, "Run and Gun: Al Qaeda Arrests and Intelligence Hauls Bring New Energy to the War on Terrorism," *U.S. News and World Report*, September 30, 2002.
9. "Statement for the Record of Louis J. Freeh, Director Federal Bureau of Investigation, on President's Fiscal Year 2000 Budget," February 4, 1999.
10. "Statement for the Record Dennis M. Lormel, Chief, Financial Crimes Section Federal Bureau of Investigation," February 12, 2002.
11. Council of the European Union, "Fight Against Terrorism, Updated List," May 3, 2002.

12. Philip Shishkin, *"EU Labels Dissidents in Iran As Terrorists, Pleasing Tehran," Wall Street Journal*, May 3, 2002.
13. Alden Edward and Mann Michael, *"Brussels Moves To Block Assets of 11 Terrorist Organizations", Financial Times*, May 3, 2002.
14. Kohlman F. Evan, The role of Islamic Charities in International terrorist recruitment and financing, *Danish Institute for International Studies*, DIIS Working Paper No. 2006/7.
15. Hezbollah – ICT lecture (*Similar Fundraising Tactics to Al Qaeda*) Dr. Matthew Levitt, Director of Terrorism Studies ,The Washington Institute for Near East Policy,May 25, 2005.
16. *"The Network of Terrorist Financing"*,Matthew Levitt, August 6, 2002.
17. *"Special Recommendations on Terrorist Financing,"*Financial Action Task Force on Money Laundering(FATF), October 31, 2001.
18. *"Guidance for Financial Institutions in Detecting Terrorist Financing,"* Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF), April 24, 2002.

ВО ОВОЈ БРОЈ: LEENA PARMAR
РИНА КИРКОВА
СРЃАН МИЛАШИНОВИЌ И ОЛИВЕР БАКРЕСКИ
МИОДРАГ ЛАБОВИЌ
МЕТОДИ ХАЏИ-ЈАНЕВ И СТОЈАН СЛАВЕСКИ
ТАЊА МИЛОШЕВСКА
ФРОСИНА Т. РЕМЕНСКИ
ИГОР ЈОВАНОСКИ
ИГОР ЃОРЕСКИ
НЕНАД ТАНЕСКИ

